

Západ

Ročník 9. Číslo 5. Říjen 1987

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.25

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks, published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmišková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8
Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků.
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince.

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné

1 rok:		2 roky:
Can: \$18.00	Kanada	Can: \$33.00
US: \$18.00	USA	US: \$33.00
US: \$21.00	ostatní země (letecky) nebo ekvivalent v cizí měně	US: \$39.00

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma.
Cena jednotlivého čísla \$3.25.

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.
Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 9.

Číslo 5.

Říjen 1987

Obsah

Dvě říjnové revoluce: Masaryk a Lenin (Petr Hrubý)	1
Svět	
Podrobnější návštěva Číny (dokončení) (Ota Ulč)	2
Antiulč, aneb: Jak se vyrovnat s lidskou blbostí (Karel Kaufman)	6
Politický slovník KANu (Ivan Sviták)	7
Interview	
Život po okénku	8
Divadlo	
Timeo Danaos (Josef Škvorecký)	13
Jazyk	
Čeština v cizině (Ivo Šelner)	15
Historie	
Rakúsko-uhorské vyrovnání v retrospektive dějin (Ján Mlynárik)	17
Fórum	
Ještě o nechuravé Americe Richard Drtina	19
O výhodách a nevýhodách dějin pro Čechy (Aleš Zeman)	20
Literatura	
Na peří (Ota Rambousek)	21
Pera a perutě (Iva Pekárková)	25
A vojáci, rozkročení na mostě . . . (Vladimír Cícha)	28
Zpráva o pádu města (Zdeněk Rotrekl)	30
Dopisy	33
Autorkou fotografie <i>Philadelphie</i> na titulní straně je Helena Fierlingerová.	

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Petr Hrubý

Dvě říjnové revoluce: Masaryk a Lenin

Nebudeme oslavovat, budeme porovnávat. Na těch dvou nepodobných revolucích je nápadná rozdílnost národních povah a kultur, jejich lidu a vůdců. Je typická pro celý další vývoj od těch slavných let 1917 a 1918.

S tou ruskou "Říjnovou revolucí" je hned několik potíží. Neudála se v našem říjnu, ale vlastně v listopadu. Ruský kalendář byl třináct dní za západním. Teprve bolševici rok nato dohonili Evropu aspoň kalendářem. Civilizačně Rusko bylo pozadu za Evropou mnohem víc; to se nedalo počítat na dny, ale spíš na desetiletí či staletí.

A dokonce to ani nebyla revoluce. Tu si ruský lid provedl v únoru, vlastně v březnu podle evropského kalendáře roku 1917. To byla opravdu spontánní revoluce mas, bez vůdců, bez vměšování komunistické strany. Ta na tu revoluci neměla žádný vliv. Lenin si kousal nehty v Curychu a Švýcarům říkal, že jeho generace se ruské revoluce nedočká. Rychle si pak kupoval noviny, aby se dověděl, jak podle příštích sovětských "historiků" tu revoluci vedl. Teprve za peníze německých militaristů a jejich vlakem byl dopraven do Petrohradu, aby zvýšil chaos a pomohl tak Němcům vyhrát válku s Ruskem. To se mu povedlo. Ale to, co provedl v ruském říjnu (a našem listopadu) byl kontra-revoluční puč. Trocký mu výborně zorganizoval uchopení moci s pomocí Rudých gard a bez jakékoliv podpory mas. Ty nesměly do ulic a vojáci v kasárnách i dělníci v továrnách mohli jen koukat na zamčená vrata. Ven nesměli, aby se nepletli do puče profesionálních konspirátorů. Tak jakápak revoluce.

Dalšími činy Lenin ostatně prokázal svou protidemokratickou a protisocialistickou kontrarevoluci, když obnovil tajnou policii, obnovil zrušenou cenzuru, popravil statisíce lidí a do koncentráků zavřel desetitisíce dělníků a rolníků, kterým se zřejmě jeho "revoluce" nezdála dost lidová. Sovětů se brzy zmocnila strana s pomocí politické policie, stejně tak jako odborů. Lenin zrušil parlament, zvolený už po jeho puči, ale s obrovskou většinou protibolševiků; pobil nebo vyhnal ze země značný počet demokratických socialistů a tak vyvolal občanskou válku a hladomor. V roce 1921 trochu povolil šroub, když skutečná protibolševická revoluce v Kronštatu, pýše všech revolucionářů, požadovala vytvoření odborů a sovětů — bez bolševiků, zrádců revoluce. Krvavě ji potlačil.

Před svým pučem Lenin prohlásil, že pokusit se v zaostalém Rusku o socialistickou revoluci by byl zločin, jak to sám nazval. Ale když měl možnost spáchat ten zločin, neváhal. Byl to oportunist a voluntarista, který nespolehal s Marxem na dějiny a proletariát, ale proti Marxovi na spiknutí, novou třídu intelektuálních konspirátorů, pocházejících z lumpenproletariátu a lumpeninteligence, a na systematický, dlouhotrvající teror. Lenin byl, chcete-li, *geniální* tvůrce moderní totalitní strany, tohoto moru dvacátého století.

Naproti tomu naše říjnová revoluce nám spadla do klína. Byla klidná a nekrvává. Snobové a sadisté v ní postrádali krveprolití. Rakousko-Uhersko se rozpadlo s prohranou válkou. Čas dozrál. T. G. Masaryk s Benešem a Štefánikem a naše legie v Rusku pomohli přesvědčit západní státníky, že na troskách monarchie má být vytvořen samostatný Československý stát. Lidské mysli dozrály. Proto ta revoluce byla nenásilná a pokojná. Dělnické nepokoje a vystoupení spisovatelů připravily půdu. Národ byl demokratický a neznal nevolníků ani nihilistů. Práce českých a slovenských politiků v zahraničí byla prozíravá a promyšlená. V srdci Evropy byla jiná civilizace, jiné ideály, jiné prostředí než v císařopapežském Rusku.

Masaryk a Lenin byli do značné míry produkty svých zemí a kultur. TGM byl humanista, Lenin konspirátor a pučista. Oba byli revolucionáři, ale Masaryk byl demokratický, Lenin protidemokratický.

Jak se připravili na svou činnost? Lenin vystudoval práva. Ačkoliv jeho bratr byl popraven pro přípravu atentátu na cara, mohl dostudovat, díky otci liberálního socialisty Kerenského, a tak Lenin nenáviděl liberály. Masaryk pracoval jako poslanec v Říšské radě po svých studiích řečí, filozofie a sociologie i literatur. Přesl na Karlovu univerzitu do Prahy, kde provokoval svými přednáškami a veřejnou činností šosáky, rasisty a provinční lidi. Z českých dějin si obratně vybral, co se mu hodilo do jeho programu dovychovy a převychovy českého národa k humanismu a demokracii.

Lenin byl šlechtic a v poměru k druhým demagog a namyšlený aristokrat. Masaryk vyšel z lidu, učil se řemeslníkem, na studiích se živil kondicemi. Nemohl jako Lenin psát matce, aby mu poslala peníze ze statku; ani neloupil banky a nepřepadal kurýry s penězi jako Leninův blahodárce Stalin. Masaryk se svou americkou ženou demonstroval za práva dělníků na osmihodinový pracovní den, čistil národní život od padělaných Rukopisů, dal národu injekci proti antisemitismu, zastal se neprávem souzených Jihoslovanů a vytvořil si tak jméno obhájce spravedlnosti. Lenin

vložil do vínku své strany právo a povinnost lhát, podvádět a chytračit. Masaryk byl moralista. Nabádal k výchově dětí bez bití, k pravdivosti, s úctou k duši dítěte. Feministky by si měly všimnout jeho praktické víry v rovnoprávnost žen. Do svého jména si vložil přijetí své ženy Garrigue.

Při všem svém idealismu Masaryk byl člověk praktický a realistický. Lenin vyznával materialismus, ale byl to nerealistický iluzionista. Čekal, že vyvolá světovou revoluci a že dokáže stvořit ráj násilím. Podědil z ruské historie krutost, bezohlednost, podvodnost a tyranii. Spiklenectví. Masaryk, král-filozof na trůně, "šťastný člověk" (Ludwig), dědic humanistických a liberálních i křesťanských tradic evropských i amerických, vedl tím směrem svůj lid jako prezident. Poslední buditel, vytvořil sociálně pokrokový stát. Nebylo jeho vinou, že se republika nedostalo padesáti let k rozvoji, jak si přál a doufal.

Když Lenin žil v Ženevě, studoval tam hlavně filozofa militarismu, Clausewitze, a jiné německé strategie a militaristy. Nenávisť ho nesla mnohem víc než láska. Přestal poslouchat Beethovena, protože se bál, že by pak chtěl hladit lidi po vlasech, kdežto je třeba rozbít jejich lebky, jak to pregnantně vyjádřil. Už jeho pamflet z roku 1902 "Co dělat?" je návod na moderní totalitu.

Masaryk znal Marxe, ruské dějiny, ruskou literaturu jako snad nikdo jiný. Poznal bolševictví, když po několika předchozích studijních cestách pobyl v Rusku měsíce v roce 1917. Viděl to zbytečně krveprolévání, barbarské násilí a po Havlíčkovi varoval svůj národ před carským pravoslavím naruby. Nic dobrého nečekal z Východu; jen na Západě byl skutečný pokrok. Nesnášel titanismus a mesianismus, kterým i Lenin propadl.

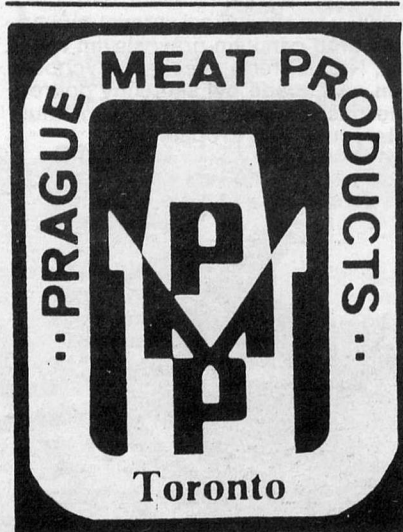
FOTO: VLADIMÍR BOŠÁK

Lenin označil Masaryka za svého hlavního odpůrce v Evropě a o legiích se vyjádřil: "Bud' my zničíme Čechy, nebo oni nás!" Zatím co československé legie uplatňovaly za nesmírných potíží, vyvolaných válkou a sibiřskými vzdálenostmi, demokratický socialismus, volili své zástupce na sjezdy, hlasovali o rezolucích a žili jako bratři, Lenin naopak ničil jednu po druhé všechny výdobytky únorové revoluce. Lenin byl mnohonásobný zavilý vrah, který věřil v nemožnost revoluce bez teroru a krveprolévání, jak to mnohokrát řekl. Masaryk noci přemýšlel, má-li podepsat ortel smrti pro mnohonásobného vraha.

Po roce 1945 k nám začalo pronikat bolševické násilí, proradnost a proľhanost, aby nás zavalily po únoru 1948. Nezval, který před válkou opěvoval, mimo jiné, sovětské barbarství, dočkal se ho, když k nám bylo importováno "vědecké mučení", popravy žen, popravy demokratů i komunistů, tisíce mrtvých a umučených, koncentrační tábory a zpustošení země.

Přes systematický pokus o vyhlazení inteligence a zničení kultury, národ se brání, ale taky kazí. Azijatství, korupce, kolaborace, lhaní, demoralizace jsou následky vítězství leninismu nad masarykismem, ruské politické kultury nad československou.

Přese všechno, Masaryk a první republika jsou nám zdrojem posily a naděje. V říjnu, ruský "listopad" zůstal symbolem protilidové, protidemokratické a nelidské tradice. □

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

Svět

Ota Ulč

Podrobnější návštěva Číny (dokončení)

Politika jednoho dítěte s nejedním problémem: První sčítání obyvatelstva v Číně se událo v roce 327 a obyvatel napočítáno necelých 60 milionů. Cifra zůstala stabilní po dvě tisíciletí, ale pak se protřhl pytel.

V osmnáctém století, za krátké období 1741-1755 došlo k zmnožení z 143 na 264 milionů, tehdy při nedobrovolném pootevření dveří západním vlivům, již napočítali 412 milionů.

V r. 1949, se započítím komunistické éry, po všech těch válečných masakrech, při životě zachováno 540 milionů, jež nutno živit na omezeném množství půdy a za dost neomezeného množství přírodních katastrof.

Mnozí vůdci by se dovtipili, nikoliv však Maotsetung. Kulatý předseda zatratil populační kontrolu jako jednu z forem kapitalistického spiknutí, jako záměr nejpochopnější zemi socialismu ochudit — vždyť v množství je síla.

Ti, co radili jinak, nedobře dopadli. I sloutný Ma Yinchu, rektor pekingské univerzity, byl potrestán, neprošel prověrkou a rehabilitace se dočkal až v r. 1979 ve věku 98 let.

Když dědicové Maových nesmyslů uspořádali v r. 1982 nové sčítání, dosud největší v historii světa, dopočítali se k úděsné cifře 1,008,175.288 — téměř čtvrtina všeho lidstva. (Což též znamená, že skoro každý pátý pozemšťan je čínský zemědělec.) Deset let by trvalo, než by všichni Číňané normálním tempem propochodovali pekingskou Branou nebeského míru. A tempem každé druhé vteřiny se narodí nový Číňánek. Podstatně se prodlužuje průměrná životní délka. Přibýlo velké množství úst ke krmění produkty z půdy, jež se nerozrostla. Jak a kde zaopatřit pro dorůstající generaci pracovní příležitosti, ať už ve městech či na venkově? Kde sehnat miliardové fondy na bytovou výstavbu? Obytného prostoru je jako šarfánu, tři čtvereční metry na osobu.

Neučta vůči rodičům a neochota mít děti se počítá mezi největší prohřešky na tradiční škále hodnot. Jsou to prohřešky též ekonomické povahy — však děti velmi mnohdy zůstávají tou hlavní, ba i jedinou formou penzijního pojištění. I bez odkazu na Konfucia stát přesunuje odpovědnost z veřejných na privátní bedra, jen ať se mladí starají o rodiče a prarodiče. Oči jsem valil, takhle že bezcitně se chová socialistický stát, socialismu plnou hubu? Na mé rozhořčené komentáře reagovali domorodci s rozpačitými, leč shovívavými úsměvy:

že cizineček blbeček najednou nechápe, že o socialismus se tu usiluje v podmínkách Třetího, v mnohém krutě nepřijemného, nepohodlného světa.

V r. 1979 Dengovo politbyro vyhlásilo politiku jednoho dítěte na rodinu, se záměrem zredukovat do sto let obyvatelstvo na 700 milionů, tedy téměř o jednu třetinu.

Již se podařilo zabránit zrození sto milionů dětiček. Efektivní drastické metody popsal mladý americký antropolog Steven Mosher. Byl svědkem, jak ženy v devátém měsíci těhotenství musely podstoupit interrupci. Mosher protestoval, dostal se až k náměstku předsedy vlády, vše ovšem marné.

Opatrní vědci raději nešťourají a spoléhají na oficiální zdroje. I od nich se lze ledacos dozvědět: například o počínání kádrů v provincii Henan. Tam totiž když zjistili, že mají tři tisíce těhotných žen nad povolenou kvótu, promptně poručili vykonání krvavého díla tzv. čistění břich, i tam, kde již jen málo týdnů či dokonce dnů chybělo před narozením robátka.

Hlavní stranický deník *Ženminžibao* 3. března 1983: "V současné době je také velmi vážným problémem výskyt zabíjení novorozenců děvčátek a špatné zacházení s ženami, jež je porodily."

V červnu téhož roku zástupci Čínské národního výboru kontroly porodnosti obdrželi u Organizace spojených národů trofej v ocenění nejefektivnějších úspěchů v omezení porodnosti na světě.

Synovec č. 2 pravil a jeho manželka čekanka potvrdila, že jim nikdo nebude muset hrozit trestem, oni že by víc než jedno dítě nechtěli, nemohli si beztoho dopřát, a tak že smýšlí všichni jejich přátelé a známí.

Týž názor jsme slyšeli z různých stran: netřeba uplatňovat politický či policejní tlak tam, kde postačí tlak ekonomický. V městských čínských oblastech mezi mladými lidmi je bažení po mnohočetných rodinách asi tak časté jako v Československu.

Dál jsem pídil po ambicích těchto příslušníků pracující třídy (ambicích poněkud se lišících od přání studujících vrstev): "Bicykl, rádio i televizor už máte — co si tedy chcete teď hlavně pořídit? Snad auto? Lze privátně vlastnit auto?"

Bažili po ledničke, to dá v tropech smysl a však jsme jim ji z Hongkongu dodali. Situace s vlastnictvím motorových vozidel se změnila. Před několika

ka málo lety se ještě nesmělo, už se smí, ale jsou s tím dva problémy — jednak peníze (inu, to je problém všude), jednak parkování — na ulicích je sice dost místa, ale ne dost bezpečí. Přes noc že prý by vzácný majetek byl rozebrán. Tedy tam jdou nejen po stěračích v oné údajně přepoctivé zemi! Kdo, kromě peněz, má zamknutelnou garáž či aspoň zahradu s pořádnou zdí, ten si sen může uskutečnit.

O kolika že takto uskutečněných snech vědí?

O žádném.

A motocykly?

Realizace snu datována pro příští desetiletí. Předmětem nynějšího reálného bažení městských obyvatel jejich generace je barevná televize, stereo, lednička a piáno, do přiděleného bytu, nejpovažovanější vzácnosti.

Piáno stojí Y 3.000 — třicet měsíčních platů, co tohle je za prioritu, pořádné jsme se divili a dozvěděli, že to právě je velmi prestižní druh majetku. Prestižní tady v bývalé koloniální enklávě, kde do klavíru stále bříknáno za nejedním oknem. Všechno se za kulturní revoluce přece jen nepodařilo roztržít, staré tyto muzikální mravy se vracely s fortelem. Navštívili jsme jednoho učitele nikoliv hudby a v jeho bytě jednu z dvou a půl komůrek zaplnilo piáno, u něho dvanáctiletá dceruška, seděla rovně jako prut, precizně odťukávajíc Mozartovu sonátu. A že ten instrument se jim podařilo opatřit teprve před půl rokem.

Kulturní centrum ve tvaru manhattanského Guggenheimova muzea se na ostrově teprve dobudovává (na pozemcích bývalého bělošského hřbitova — kosti prý někam pietně převezeny), takže koncerty se musí pořádat i v provizorních nevhodných prostorách. Entuziasmus, fortel účastníků jim ale dovedl vdechnout váhu důstojnosti.

Ve vyklizeném biliárovém sálu se představilo deset operních pěvců. Pět mužů (každý hodinky s kovovým náramkem), pět žen (každá hodinky s koženým náramkem), razantní zdo-lávání zejména Verdiho a Pucciniho, zde v této zemi, kde ještě velmi nedávno zvuky komponované cizími d'ably zakázány a zločineckým odvážlivcům jazyk uřezáván.

Ještě malé hudební divertimento, jež nám bude návratem k hlavnímu tématu: na ostrov přijel slavný šanghajský muzikální soubor. Mládež vesměs dívčí, v průměru ne víc než patnácti, šestnáctiletá, mnohokrát již hostovala s velkými úspěchy za hranicemi, v zámoří. Výtečná pianistka sólistka, perfektně odfidlaný Vivaldiho smyčcový kvartet, ukázky tradičního čínského kumštu na ná-

SANGHAJSKÉ TĚLESO

strojích podivných tvarů. Soubor holčiček v rudých hot pants odzpíval, věru odmetal tak zvanou kulometnou častušku. Za Donizettim se na programu krčila údajně česká národní píseň — naši mi to přeložili jako "Osm labutí" či labuťáků.

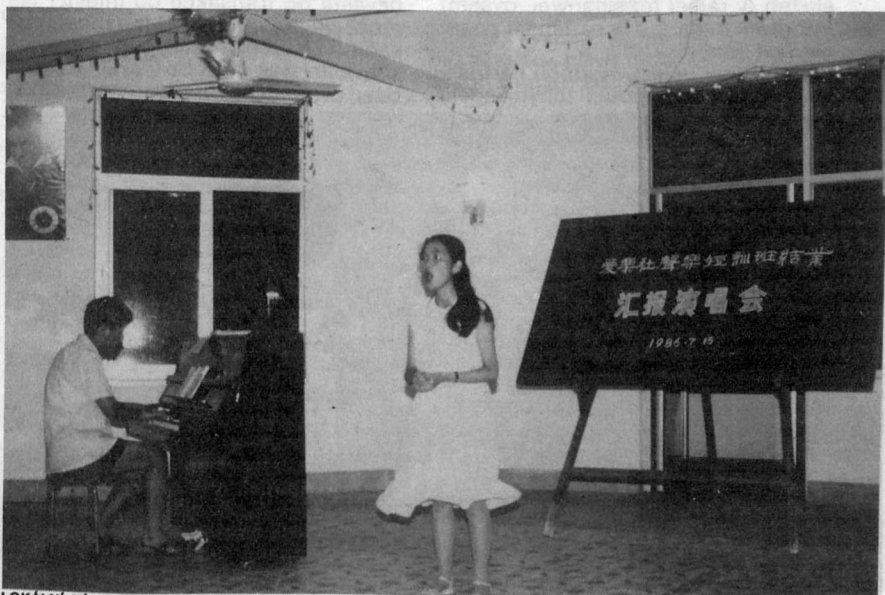
Ne, neznám, vrtěl jsem hlavou a vztek se mnou cloumal ze zcela jiného důvodu. Koncert se konal v protestantském kostele a bylo v něm ticho asi jako na plodinové burze při oznámení výskytu pšeničného moru.

V hledišti totiž řádily dětičky, dnešní čínský potěr, ne-li přímo zplozený, tedy odchovaný, nevychovaný dost zásluhou politiky stařešinů v politbyru.

Pro jedno české slovo — "mučení" — čínština prý má kolem třiceti různých výrazů.

My jsme bohatí v jiných rezortech, například genitálních, a též i v charakterizaci nehodných dětí: máme hajzly, lumpy, spratky, parchanty, mnoho jiného máme tam, kde si Číňané vystačí s jedním, pro ně maximálně negativním výrazem TAOQI — dítě "poněkud nezvedené", nic lapidárnějšího nemají. Čínská děcka se mi stále líbí, sympatická až dojemná je jejich schopnost koncentrace, pohroužit se do románu či učebnice v přečpané chodbičce plné kraválu, u páchnoucího kanálu; jejich schopnost si hrát a plně se zabavit jednoduchými věcmi.

V r. 1982 při naší první návštěvě jsme slyšeli, že povolená kvóta jednoho dítěte na rodinu je zdrojem té snad úplně největší nevole veřejnosti.

LOKÁLNÍ SÓLISTKA

SCHOPNOST KONCENTRACE

Tentokrát jsme si vyzpovídali řadu domorodců, mezi nimi i ty naše dva vzdálené synovce, příslušníky oné tzv. ztracené generace, co dospívala, respektive neměla možnost během kulturní revoluce pořádně dospět.

Ten starší, houslista, se ještě neoženil.

"Už je mu dvaatřicet, jak to že ne?" zviám.

Jeho matka se rozpovídala, potvrdivši předpoklad, že ne vše se příliš změnilo od Konfucia do dnešních komunistických dob. Manželský partner se nevybírám podle stavu bušeni srdeční krajiny či dokonce jitření žláz, ale dle "vhodnosti". Správná rodina kdysi a správný třídní původ donedávna. Matrimonium není privátní, natož romantická, ale především funkční záležitost: vytvořit společenskou a hospodářskou jednotku, zplodit dítě.

Matka tedy odnesla na příslušný odbor svatebních seznamovacích služeb (v rámci téže danwei, ovšem) fotografii syna č. 1 a oznámila požadované specifikace.

Úřad brzy nalezl vhodnou partnerku, matce — budoucí tchýni sdělil

údaje, předal fotografii, muzikant si doma obrázek a informace prostudoval a zavrtěl hlavou, že tuhle tedy ne.

Pokus opakován desetkrát, stále negativně vrtěl stydlín paní hlavou, případ nejspíše beznadějný.

V Číně též přetrvává obyčej, že první syn se žení první, a druhý tedy musí počkat.

V tomto našem případě syn č. 2 (věk 28, výroba matrací) by se ale nikdy nedočkal. Proto požádal (zfrustrován, poté co nedostal výjezdni doložku do Hongkongu) staršího bratra, aby mu přenechal právo prvního činu. Muzikant milerád vyhověl, matka s fotografií a údaji odpěchala ke zprostředkovatelně a syn č. 2 si bez potíží z podobenek vybral správnou kandidátku partnerku. Rozhodl se pro děvče, pracující v téže továrně. Denně ji vídal v autobusu, slovo spolu dosud neprohodili.

Rodiny se sešly k vyjednávání. Má nevěsta do transakce co mluvit? Ne moc, ale právo veta má možnost prosadit. Dotyčná fotografii zájemce schválila, pak na sebe v práci a autobusu promluvili. Po devatenácti měsí-

cích vodění za ruku došlo ke svatbě. Když jsem je poznal, nevěsta už byla hodně těhotná. Podle toho, jak s ní ženich zacházel, zdála se to být choť víc přidělená, fasovaná, než vyvolená, s impulzem romantické vášně.

Mnozí autoři stále ještě tvrdí, že před osemněním manželky nutno si vyškemat permit od danwei, a že danwei rozhodne, kdo je na řadě, v pořadníku na právo udělat si své jedno státem povolené děťátko.

Ptal jsem se několika novomanželů, všichni tvrdili, že teď uzavřením sňatku se automaticky získává právo na jedno početí, bez extra bumážky.

Tito naši dva si v továrně na matrace vydělají stejně — 100 yuanů za měsíc. Až se dítě narodí, dát je pak do jeslí se vším zaopatřením bude stát stovku čili půlku platu rodiny. Prý si k dohledu seženou nějakou babku, ta na víc než 30 yuanů nepřijde.

A co kdyby choť byla po druhé těhotná, interrupci se vyhnula a druhé dítě se narodilo?

Služební postup zaražen po dobu pěti let, zkrácení platu o 15 procent a mzdové polepšení znemožněno na dlouhou dobu. V případě třetího těhotenství a porodu trestem je další snížení platu, hodnosti, ba i vyhazov a naprosto žádné sociální požitky pro dítě. To pak všechny lékařské výlohy musí platit rodiče, a když si je nemožnou dovolit, ať nebědují, že dítě nepřežije, však si ho drze udělali proti vůli státu a zájmu společnosti. Třetí dítě se též dostane na poslední místo v pořadníku na umístění v mateřské a pak i vyšší škole — zkrátka kádrový vyvrhel od prvního do posledního svého dne.

Račme uvážit toto: jedináček, státním příkazem vyrůstá ochuzen bez sourozence, ale nejináček je *tres-tán* existenci sourozence. Nejen že se musí dělit o hračky, uskrovnit ve společné posteli, ale že celá rodina trpí finančně i politicky. Pěkně děkuji za takového zkázonosného bratříčka či sestřičku, kvůli nim se kalí můj kádrový profil, hatí se mé existenční šance! Nemnoho harmonie pak zachováno v tak nepřípustně plodném prostředí.

Na venkově se požadavek jednoho dítěte pro rodinu prosazuje s menší vehemencí. Uposlechnuvším manželům zdvojnásobovali rozsah záhu-menku — dnes, v rámci demontáže kolchozního hospodaření, odměna to nepřilíš předmětná. Tolerantně se zachází zejména s etnickými menšinami. Zpříšňovat se ale bude, oznámili v Pekingu, se současným ale vyjádřením závazku, že restrikce se nebudou vztahovat na Hongkong, až se v r. 1997 zcelí s vlastí.

Ale rodičovské chování, zacházení! Byli jsme na fotbale (Wuhan-Xiamen 5:0), vedle nás se batolilo mrně, na nožkách stříbrné kroužky, minibu-

MALÝ CÍSAŘ ČI CÍSAŘKA

če, okovy se zvonečky — jednak se tím inzeruje blahobyt, že si to jako můžeme dovolit, jednak opatření bezpečnostní, jako s ovečkami a kravkami v Alpách, aby se poklad (vzpomeňte: holčičce se říká tisíc uncí zlata, chlapečkovi deset tisíc uncí) nezaběhl.

Na hřišti probíhalo dramatické okopávání, skrumáže, trestných kopů habaděj, a tatínkové se zcela věnovali jen svým drahocenným uncím, laskali je, hýčkali, dělali na ně tu tu tu.

No tohle přece v Číně nikdy nebyvalo, komentovala Priscilla, aby se otec takto pitvořil, tvář ztratil, aby se o potomstvo ukázalo zajímal — jenže teď když mají, smí mít jen to jedno jediné, co třeba je přes celý týden zamknuto v nákladných jeslích, to pak se probudí věru vřelá rodičovská bažení.

Jen jednou jedinkrát jsme zažili peskování potoměčka — potrestání slovem, nikoliv ovšem pěstí. Ač naprosto nic nemlaskalo pěkně staročesky, kolemjdoucí se pohoršeně zastavovali, apriori dogmaticky stranice nedospělému provinilci.

A teď si rače představte, v jak andělském asi stavu myslí jsem byl já, postava dost neurotická, na šanghajském koncertě v protestantském kostele, kde lahodný, umně interpretovaný Chopin ke mně vůbec nedoléhal, neboť vedle, vpřed a vzad vřiskaly dětičky, toubily do srolovaných programů, kopaly do židli, pod židlemi lezly k pódiu a zpět.

Napřed jsem syčel jako husa či husák na návsi v dramatické době zcelování lánů. Pak jsem si dokonce dovolil na spratky sahat, koulel jsem očima, spoléhal, že výraz rozzuřeného bílého ďábla je oněmí, ale kdepak, koukly se, uchichtly se a dál se věnovaly svým sabotážním zločinům.

Začal jsem tedy tahat za rukávy jejich rodiče.

Reagovali nikoliv nevrle, ne pohoršeně, ba se i červenali, krčili rameny, trošku si troufli přistrčit prst k pyskům v naprosto marném pokusu, aby se jich ty jejich vřiskající zlaté unce všimly.

Vstupenky na příští koncert jsem ovšem nechal propadnout.

Trošku teď generalizace o generacích: ta generace, co dospívala za kulturní revoluce a proto nikdy nedospěla, pořádné a přechásto i nepořádné vzdělání jí odepřeno, byla tou první v historii země, co z popudu vůdce a ve jménu revoluce se pustila do boje proti veškeré autoritě — úřad, škola, rodiče, tradiční okovy smeteny.

A z nich jsou dnešní mladí rodičové, produkující Deňgovu generaci. Od kultu Maotsetunga ke kultu dětí, piplaným jedináčkům se snáší modré z někdejšího rudého nebe. Utrácí se

na ně minimálně třetina rodinného příjmu, spočítali ekonomové. Už se narodilo víc než 35 miliónů tzv. malých císařů — arogantních, zkažených, sobeckých, nedisciplinovaných, líných a tlustých imperátorů, toto jsou slova a soudy jak sociologů, tak mluvčích ve sdělovacích prostředcích.

Nedošlo jen k poškození, notnému pošramocení post-maoistické mládeže. Utrpěla i demografická struktura společnosti, další to starost, o níž se lze dočíst ve stranickém tisku — o zabíjení holčiček, zejména škrcením, topením či pouhým odhozením. (Taková je čínská tradice mít v zásobě eufemismy, jimiž obejít, obestřít všelijaké nepříjemnosti — tak např. činu "utopení holčičky" se říká "vykoupání holčičky".)

"Ještě se tohle tady stává?" ptal jsem se na jihu, kde dříve tak se věru stávalo, poté, co jsme se pravidelně všimli, že malí kluci jsou daleko častěji nošeni a laskáni v rodičovském náručí.

Kdepak, tady že ne, to už prý jen na venkově.

Četli jsme v novinách, že na některých okresech na pět narozených a při životě zachovaných kluků připadá jen jedna holka. Kde že za příštích dvacet let ženichové najdou dost nevěst?

Před zavedením vládního příkazu kvóty jen jednoho potomka na rodinu takovito nepoměr mezi mužským a ženským pohlavím zdaleka neexistoval. Změnu si lze vysvětlit i s omezenou představitostí.

Vracím se k úvodu této kapitoly: poté, co jsme viděli, v davech se tlačící, vzájemně se ušlapávající lidi v miliardovém množství, velmi se hlásím k podpoře populační kontroly, ale ne k příliš byrokratickému předpisování, natož k řeznickým metodám.

Dá se snad věřit, že rozumnější kurs se bude uskutečňovat.

Soutěž k 10. výročí založení Západu

Časopis Západ vyhlašuje soutěž k 10. výročí založení časopisu v těchto kategoriích:

1. povídka/fejeton
2. novinářský článek
3. fotografie

Podmínky:

— soutěž je anonymní a účastník může poslat až 3 své ukázky v každé kategorii, které ještě nikde nebyly uveřejněny;

— autorsky neoznačenou práci či označenou pseudonymem, účastník zašle na adresu redakce pod zn. "Soutěž-Competition" zároveň se zalepenou obálkou, ve které bude vlastní jméno a adresa autora;

— termín pro zaslání prací do soutěže je 31. leden 1988 a výsledky budou uveřejněny v dubnovém čísle 1988;

— redakce si vyhrazuje právo zaslání práce pod vlastním jménem autora buď uveřejnit nebo neuveřejnit, počínaje dubnovým číslem Západu;

— porotou bude redakční rada časopisu Západ, jejíž členové se nesmějí soutěže účastnit;

— první cena v každé kategorii je doživotní předplatné časopisu Západ, druhá cena dvouleté předplatné a třetí cena jednorocní předplatné.

Služba čtenářům

Prodám rybářský kroj (střed Slovensko) kompletní, zachovalý. Certifikovaná antikvární a sběratelská hodnota z prelomu století. Zn.: "Kroj".

45-letá, vysoká, pohledná blondýna bez závazku, hledá muže k seznámení, event. sňatku. Zn.: "Zdravotní sestra".

Postfach 1737
8048 ZÜRICH
Schweiz - Switzerland

LEDEN
BREZEN
KVĚTEN
ČERVENEC
ZÁŘÍ
LISTOPAD
DVA
VZÁJEMNĚ
SE
DOPLŇUJÍCÍ
DVOUMĚSÍČNÍKY

ÚNOR
DUBEN
ČERVEN
SRPEN
ŘÍJEN
PROSINEC

P.O. Box 322
WATERLOO, On.
Canada N2J 4A4

Antiulč, aneb: Jak se vyrovnat s lidskou blbostí

Nesouhlasím s největším českým žijícím cestovatelem Otou Ulčem, a to obzvláště s těmi jeho články, kde hovoří o "churavém americkém antikomunismu", a s těmi částmi jeho vrcholného románu Běželec, kde se stává Balzacem, nebo snad dokonce socialistickým realistou současné americké společnosti.

Ne, že by neměl pravdu. Sám dobře vím, že třída polointelektuálů všude na světě blbne na kvadrát. Byli to oni, a měli bychom si to dobře pamatovat, kdo v nekonečných diskusích, popsaných trefně v Dějinách VKS(b), zplodili to, čemu dnes říkáme marxismus-leninismus.

Nevadilo by mi, kdyby byli zůstali u hesla "Car nám zasilil, i my mu zasolíme". Bohužel, zasolili i necarům. Lidstvo doplácí na to, co tyto lidé provedli a ještě provedou.

Myslím si však, že kritika jevu záporného má vyústit v diskusi, co máme tedy dělat, aby z toho všeho člověk nedostal infarkt. Rozhodl jsem se o tom napsat, protože toto, náš podíl na polidštění polovzdělanců, je kritickým bodem naší existence v exilu. Kdo emigruje a je mu tady všechno jedno, měl zůstat doma.

Náš exil dělá často jednu chybu: píšeme si do svých časopisů a svorně láteříme na zkažený svět, ale navelek, vůči našim hostitelům a spoluobčanům, jsme neobyčejně skromní. Exilové časopisy jsou našim písečkem a s chutí si na něm hrajeme, ale většinou se v nich pouze navzájem počíšťujeme za omyly, ze kterých se vinící dávno poučili, a přitom v médiích našich nových vlastí lehkověrní naivkovci opakují chyby našich otců. Nechci kárat, nejsem ředitelem společenského pohybu.

Myslím si však, že naše časopisy by měly být přestupní stanicí idejí, které by se pak měly dostat na stránky tisku země, ve které právě jsme. Ne každý z nás je Ivanem Lendlem, který se může dostat na první stránku novin, kdy chce. Většina z nás si vydělává na chléb způsobem konvenčním a občas úporným a ví o nás jen sousedi.

To však neznamená, že jsme v politice odepsaní. Jsme občany zemí, které jsme si vybrali, na rozdíl od původní vlasti, kterou jsme si nevybrali. A tak stačí, když děláme něco, za čím můžeme podle svého svědomí stát.

Uvedu pár příkladů ze svého okolí: Loni v květnu jsme se tady v městě dověděli, že na Den matek tu organizuje jakási mírová skupina demonstraci proti účasti Kanady v NATO a NORAD.

Soudruzi z Varšavského paktu nám již před lety naplánovali, že v osmdesátých letech masově lidové de-

mokracie způsobí, že Kanada vystoupí z NATO, a krátce poté že politický systém USA přestane prakticky fungovat, a na světě tím nastane "trvalý demokratický mír". A hle, už je pokus o splnění proroctví tady.

Tak jsme se svolali telefonem, že si taky namalujeme mírové plakáty a půjdeme tam. Bylo nás asi padesát krajanů, a k tomu asi 20 Poláků. Na plakáty jsme si napsali "Gorbačev, přestaň zabíjet děti v Afghánistánu", a že Jane Fonda je zodpovědná za utrpení Boat People, a "Sovětské nukleární reaktory ven z Kuby" a mnoho jiných, a vydali jsme se na jejich demonstraci. Oni na nás pozvali policajty, že jim kazíme mír, ale my jsme řekli, ať se podívají, že naše plakáty jsou pro mír, tak nás tam policajti nechali. Dali jsme se s mladíky z mírového hnutí do diskuse, místní noviny to vyfotografovaly, a byla z toho zpráva na první straně.

Kteří se nedali přesvědčit, na ty jsme použili osvědčené metody švejkovského humoru, proti kterému zastydlí mladíci neměli imunitu.

Velitel mírotvorců pak hořekoval: "Tolik peněz to stojí, a teď je z toho tohle."

Pak v létě jsme společně s Ukrajinci, Poláky, Estonci, Lotyšy a Afghánci dali dohromady Black Ribbon Day, bylo nás přes pět set, což nám místní televize a noviny upřely a řekly, že nás bylo 150. Na tomto Black Ribbon Day bylo dobré hlavně to, že jsme se spřátelili s těmito ostatními národy, a děláme věci společně.

Loni v září si místní mírotvorci pozvali na přednášku Jana Kavana, zahraničního reprezentanta Charity 77, který žije v Londýně. Pozvali ho snad aby si vylepšili posudek, že jsou moc prosovětští. Bylo to v novinách, a tak jsme krátkým šetřením v jiných městech, v Hamiltonu, St. Catharines a Torontu zjistili, že má mluvit i tam. V Hamiltonu jsme ho nestihli, ale ze St. Catharines jsme hned ten den, kdy tam mluvil, dostali zprávu, že je dobrý, a že říká to, co my tady vyprávíme lidem už dávno, totiž že největší hrozbou míru je SSSR a to mimo jiné proto, že tam vládě nezáleží na mínění lidí a může si dělat, co chce. Jinými slovy, že mír bez uznání lidských práv nemá smysl. Na jeho přednášku nás šlo jen asi pět, čtyři Češi a jeden Estonec.

Mírového hnutí taky nebylo moc, asi dvacet. Kavan mluvil, a hned poté jsme se ujali my Češi a Estonec diskuse, a školili jsme dav. Nikoho jiného jsme nepustili ke slovu. Nakonec tam zbylo pět Čechů (i s Kavanem) a zoufalý předseda míru, který řekl, že v místnosti má teď být jóga a abychom šli pryč. Přes značnou propa-

gaci v novinách před událostí se do novin o události nedostala ani řádka.

Nejlepší příhoda se stala loni v listopadu. To bylo vědecké fórum. Skupina, která se jmenuje Science for Peace, svolala na naši univerzitu panelovou diskusi o tom, co je hlavní překážkou odzbrojení. Byl tam sovětský "novinář" z agentury Novosti, jakýsi zástupce jakéhosi amerického ústavu pro výzkum míru, a pak čtyři vědci ze Science for Peace. Dvakrát to bylo ohlášeno v novinách jako hlavní mírová událost roku, a tak jsme se svolali se slovanskými bratry, a bylo nás asi třetina sálu. Nejdřív mluvili panelisté, vesměs velmi neinformovaně, jakýsi pan profesor fyziky z Toronta tvrdil, že Star Wars je podvod, všichni společně štváli na americkou vládu a chválili Gorbačeva.

Pak vyzvali obecenstvo k diskusi. První vstal přítel Honza, a řekl, že nám slíbili zástupce americké a sovětské vlády, a že zástupce sovětské vlády tam vidí, to že je ten novinář z Novosti, ten že má úředně zavřená ústa a smí mluvit jen co mu Politbyro poručí, ale zástupce americké vlády že tam není. Pak mluvil ještě chvíli a předem zpochybnil všechno, co Rus hodlal říci. Po něm mluvil John od Ukrajinců, a přivedl Rusa do situace, kdy Rus připustil, že všechno, co říká, je propaganda. Pak se nám tam vmísilo do diskuse pár cizinců, ale snad to byli Poláci, taky na Sověta nebyli moc hodní, a pak se náš Martin zeptal, jak by si SSSR počínal bez atomových zbraní, vždyť by bez nich ztratil titul velmoci a byl by politicky a hospodářsky tak někde pod úrovní Španělska. Rus už byl tak zpitomělý, že řekl, že by rád na úrovni Španělska byli. Tomu bylo obecenstvo už ochotno věřit.

Během diskuse, když Sovět nevěděl, co má říci, vždycky opakoval: Ale Američané dělají totéž. To je jejich hlavní argument, a jejich Minderwertigkeitskomplex se vyžívá v tom, že tvrdí, že jsou stejní jako Američané, jenže naruby.

Je velmi těžké vyprávět lidem, kteří o vnitřní strukturu impéria vědí jen dost málo, že tomu tak není. Když má jedna země dvacet vojáků a druhá milion, tak přece obě mají armádu, ne? Jestli se někdy do podobné diskuse dostanete, připravte si odpověď. Moje odpověď je, že nejsou ani tak moc stejní, že se spíše podobají jejich představě Američanů, jak ji popisují v jejich posledním Programu komunistické strany SSSR.

Nebo: "To si opravdu myslíte, že jste tak špatní jako Američané?"

Bohužel, tento argument po nich mnozí tady na Západě opakují, naposledy implicitně Richard Dřina

v předminulém Západu. Ten by to měl vědět líp.

Martin ještě uvedl pár citátů z Lenina, a řekl, že když jsou tak bojechtiví a chtějí porazit kapitalismus, tak nač chtějí mír. Rus řekl, že to jsou citáty vytržené z kontextu a špatně přeložené a že to tak Lenin nemyslel. To už jsem se dostal ke slovu, vytáhl jsem z aktovky program KSSS a začal jsem z něj citovat různé krvelačnosti o dobytí světa a o revolucích, vždycky jsem mu to přečetl rusky a pak jsem to pro publikum přeložil do angličtiny, a Rus musel vždycky potvrdit, že překlad je přesný. Rus nakonec v zoufalství pronesl, že ano, že oni chtějí socialismus po celém světě. Tím konsternoval veškeré publikum. Já jsem řekl, že mám tedy ještě jednu otázku, ale předseda schůze, kterého už v té době bral infarkt, řekl, že schůze končí a rychle nás všechny vyhnal.

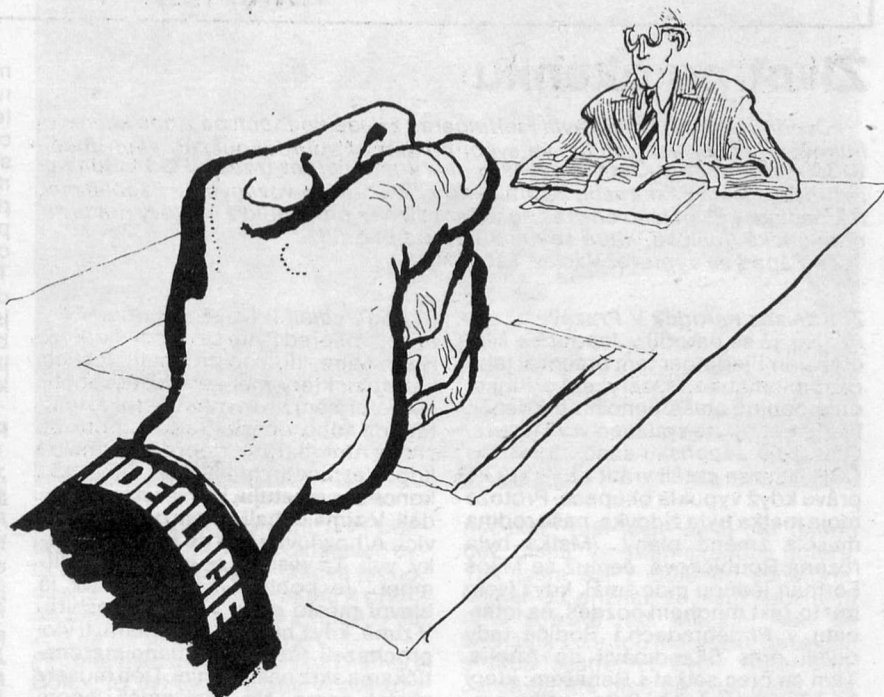
Z události se stal opět non-event, i když to noviny předem se slávou ohlašovaly a byla tam televize. V novinách pak nebyla ani řádka, a televize to sbalila hned na začátku diskuse a ani to nenatáčeli. Jen studentské noviny si z události udělaly legraci, popsaly to jako fotbalové utkání a odrecitovaly všechny námítky, které jsme měli.

Takže si myslím, že když se nám nelíbí churavý americký antikomunismus, tak bychom jej měli ozdravit. Někdy je na to člověk sám, ale většinou se lidé přidají. To se stalo příteli Tonovi, nic nikomu neřekl a vydal se sám jak boží bojovník se standartou Smrt komunismu na demonstraci místních marxistů-leninistů. Oni mu standartu chytili a přelomili, natáčela to televize a my jsme pak všichni na něj měli vztek, že nás nepozval.

Také se musí využívat takové formy jako jsou dopisy čtenářů do novin a dopisy poslanců a politikům. Oni to třeba hned neotisknou, a poslanec napíše nesmysl jako odpověď, ale když dopisů chodí víc a víc, jednoho dne se nad nimi musí zamyslet. Noviny ani politikové nejsou neinformovaní, oni jenom neví, co lidé vlastně chtějí.

Někdy to vypadá, že je to k ničemu, ale vím, že brzo po otištění dopisu v novinách začnou volat lidé z města, a buď souhlasí, nebo polemizují, podle toho. Dopisy čtenářů čte spousta lidí. Někdy je to zajímavé. Když člověk stráví dvě hodiny s někým na telefonu, tak jej aspoň trochu zviklá v jeho bohorovné svazácké víře. O to nám jde. Ještě lepší je, když je pisatelů víc. Člověk pak v tom není sám.

Pišu o tom všem proto, protože si myslím, že je to vesměs všude stejné, ale že záleží na tom, jak se k tomu postavíme. Před několika lety se tady na univerzitě rozmnožili marxisté-leninisté, zmocnili se i studentského časopisu a prostě přesvědčovali masy, až jsme vyvolali veřejnou diskusi, která skončila tím, že studenti uspo-

KRESBA: JAN KRISTOFORI

řádali referendum a poměrem 4:1 marxisty i s jejich časopisem vyhlásovali z univerzity.

Někdy jsou v těchto podnikcích háčky a zádrhele, ale o tom až příště. □

Ivan Sviták

Politický slovník KANu

- KAN — Klub Angažovaných Nestraníků
- KANada — země zaslíbená KANistům
- KANada — ve smyslu legrace, generální linie přístupu k politice
- KANad'ané — srandisté v zemi zaslíbené žijící (Miloš Šuchma, Josef Škvorecký, Západ apod.)
- KANclér — obyvatel neexistující kanceláře KANu, symbol nedostatku byrokratického statusu
- KANdídátka, nezávíslá — noční múra členů politbyra, vize konce vedoucí úlohy srany [sic]
- KANec — vulgární označení pohlavní vitality, kterou získáte pouze členstvím v KANu
- KANibalismus — zákaz činnosti KANu po okupaci
- KANka — zmínka o členství v KANu v kádrovém posudku
- KANkán — tanec na počest jara, při němž je vidět politikům pod sukně, neboť nešťastně zvedají nohy, ve snaze upoutat pozornost publika obšcenními leč nesplněnými sliby rozkoši
- KANonáda - veřejná schůze KANu za pražského jara

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 582-3336**

Služba čtenářům

Elektrikář, 38 let, 7 let v Kanadě, hledá za účelem přesídlení do USA sponzora, který by mu nabídl práci alespoň na 1 rok. Také praxe v hydraulických a pneumatických strojích, vodoinstalačerské a svářečské práce. Odměna za zprostředkování. Zn.: "Handyman"

Život po okénku

Původně jsem se chtěl Pavla Fierlingera z Filadelfie zeptat na jeho kariéru ve filmové animaci: jak začínal ve svém prvním životě (Japonsko), ve druhém (USA), ve třetím (v Československu) a v tom čtvrtém (zase v USA). Během rozhovoru jsem však zjistil, že málokdo z lidí interviewovaných v Západě měl tak napínavý život jako on. Tak se těžiště článku přesunulo z Pavlovy práce na dramatické události, které se mu v životě přihodily.

Za Západ se vyptával Václav Táborský.

Z: Kde ses narodil? V Praze?

PF: Ne, já se narodil v Japonsku. Můj otec Jan Fierlinger tam pracoval jako čs. diplomat za Masaryka, ve funkci obchodního atašé. Jeho bratr Zdeněk Fierlinger byl na vyslanectví v Moskvě. Otec žil v Japonsku snad 18 let. Do ČSR jsme se chtěli vrátit až v r. 1939, právě když vypukla okupace. Protože moje matka byla židovka, naše rodina musela změnit plány. (Matka byla rozená Roubíčková, čemuž se Miloš Forman jednou moc smál, když jsem mu to řekl mnohem později, na internátu v Poděbradech.) Rodiče tedy odjeli přes Skandinávii do Anglie. Tam se otec setkal s Benešem, který ho přidělil do USA. Celou válku pracoval na konzulátu v New Yorku, kde sloužil pod Janem Masarykem.

Z: Takže ty sis žil několik let v tom "Velkém Jablku"?

PF: Nene. Rodiče dali mě a máho bratra hned pryč. Dali inzerát do novin, kdo by o nás měl zájem. Hledali pro nás "foster parents", v češtině se tomu snad říká pěstouny. Ten inzerát byl napsán velice tklivě, aby to chytlo za srdce. Říkalo se tam: hledá se domov pro dva mladé válečné uprchlíky. Byli jsme tam prostě vyličený jako hrozný ubožáci. A to měl otec slušnej plat. Kromě toho to byl snad jediný emigrant, kterej sem přijel s vlastním nábytkem, se vším všudy.

Z: Kde bydleli ti tvoji "pěstouni"?

PF: No napřed jsem se dostal do New Hampshire, do rodiny baptistického kazatele, který měl asi už deset dětí. Vyrůstal jsem na vesnici v Nové Anglii. Mám z toho dneska radost, protože znám Ameriku tak dobře jako málokdo. Vesnice byla bez elektřiny. Dokonce si pamatuju, kdy ji k nám zaváděli. V zimě běhali kolem naší vesnice vlci. A howlovali, jak se to řekne česky, vyli. Ta vesnice se jmenovala Wilmont. Je poblíž Concordu, což je hlavní město státu New Hampshire. V zimě, když bylo hodně sněhu, ti vlci procházeli téma vyhrabanějma cestičkama skrz naši vesnici. Děti musely zůstat doma. Na ulici směli jenom muži s puškama. My jsme seděli za okna a poslouchali to vytí vlků. To byla ta stará romantická Amerika, kterou jsem zažil, a to už je skoro půl století. Setkal jsem se tu mnohokrát se svejma americejma vrstevníka, padesátiletějma, který se divili tomu, že si pamatuju, jak mlíkaři s koňma rozváželi mlíko od domu k domu. V New Hampshiru jsem začal chodit do první třídy v jednotřídce. Bylo nás tam asi třináct, od prvňáčka až po žáky poslední třídy. Taky jsem se tam nic nenaučil. Tak nás rodiče dali pak do civilizace.

Z: To vás vzali k sobě do New Yorku?

PF: Kdepak. Fotr na nás neměl nervy,

matka taky ne. Neměli na nás čas, neměli o nás ani zájem. Ale po třech letech se rodiče rozhodli, že ta vesnice v New Hampshiru nebylo místo pro slušný evropský děti. Dali nás rovněma nohama do exkluzivního internátu poblíž New Yorku. Hodně mi to připomínalo ten inzerát z knížky "Kdo chytá v žitě". Bylo to ve Scarborough. Tehdy to byl z města celodenní výlet; dnes to trvá snad jen hodinu. Tam jsem byl jenom rok, byl to internát pro bohatý děti. Já přijel z lesů a neuměl jsem číst ani psát. To byl pro mě velký kulturní šok.

První jazyk

Z: Takže první jazyk, kterým jsi mluvil, byla angličtina?

PF: Ne. Můj úplně první jazyk mohla být čeština. Ale protože rodiče se o nás nestarali, měli jsme s bráchou japonskou vychovatelku. Takže první řeč, kterou jsem mluvil, byla snad japonština.

Z: Třeba ta vychovatelka byla z Tibetu?

PF: Bane, byla to Čiňanka, ale mluvila japonsky. Ale dodnes mi ta japonština nic neříká, a přitom jsem do svých tří let mluvil jenom japonsky. Takže po všech těch komplikovaných vysvětleních můj první jazyk byla přece jenom ta angličtina. Jan Werich mi jednou v Praze povídal, jaká byla jeho první vzpomínka na mě z New Yorku. Seděli jsme prý s bráchou v jedny velký místnosti, obklopený hromadama hraček, házeli jsme je po sobě a řvali jsme na sebe japonsky.

Z: Vraťme se k těm tvým americkým "pěstounům".

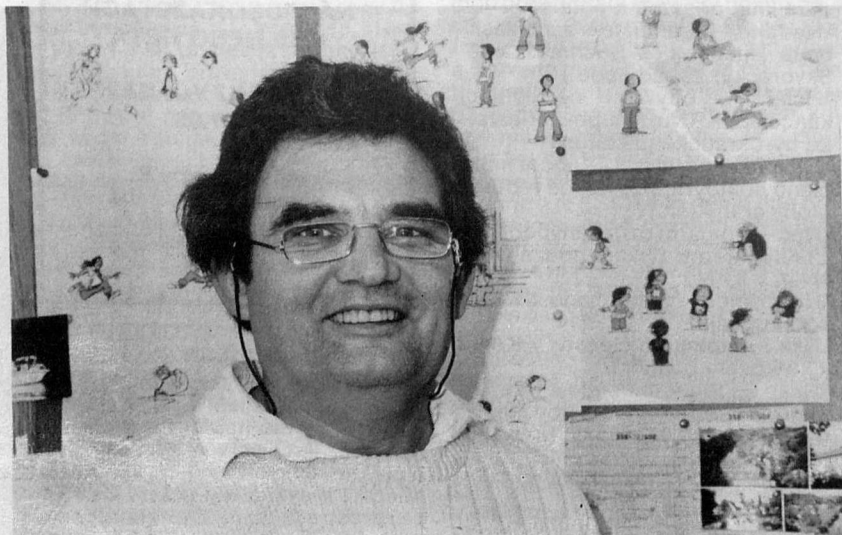
PF: Po tom neúspěšným pobytu v internátě jsem šel zase do jiný rodiny, to bylo ve Vermontu. Tam jsem žil až do r. 1946. Rodiče jsem viděl jen asi dvakrát do roka.

Z: Kdy jste se vrátili do Československa? A proč?

PF: Moje matka tu měla dvě sestry. Přestože obě jim to rozmlouvaly, rodiče se rozhodli jet do Evropy. My jsme za nima odjeli s bráchou až v roce 1947. Mně bylo snad jedenáct let. Od okamžiku, kdy jsme dojeli do Prahy, tak jsem si najednou uvědomil, že jsme prominentní rodina. Otec nás vyzvedl se šoférovým autem. Naše první cesta byla ke Zdeňkovi, mému strýci. Ten měl obrovskej barák se služebnictvem, který zdědil po Schwarzenbergovi. Do konce života měl kuchařku a pokojskou, které "přišly" s tou vilou Na Zátorce.

Z: Jak to bylo s tvou češtinou?

PF: Neuměl jsem ani slovo. Musel jsem se učit česky od začátku a není to sranda. První věta, kterou jsem se musel naučit nazpaměť byla "Já nemim česky". Já nedokázal dát do-

PAVEL FIERLINGER

hromady to "neu-". Takže my jsme s bráchou byli asi velice roztomilé děti.

První filmy

Z: Jak ses dostal k malování?

PF: Když jsem vyrůstal ve Vermontu, tak jsem asi byl komplikovaný dítě. Dělal jsem dobrotu jedině když jsem kreslil. To bylo taky jediný, za co jsem byl kdy chválen. Žil jsem tam mezi puritánama. Ti obdivovali všechno, třeba když jsem nakreslil pěkně ptáčka. Tak jsem si uvědomil, že se toho malování musím držet, protože to bylo jediným v čem jsem byl úspěšnej.

V Československu nás rodiče zase dali hned pryč. Dostal jsem se do internátu v Poděbradech, kde jsem byl na jedny místnosti se synem květináře Strnada, s Milošem Formanem, Václavem Havlem a Ivanem Passerem — to jmenuju jen naši ložnici. A všichni mě nenáviděli, protože jsem byl synem komunistického spratka. Dostal jsem se tam bez zkoušek a dokonce aniž bych uměl jazyk. Tam do toho internátu se dostaly jen děti, jejichž rodiče byli postižení válkou, a kteří měli být jako budoucí elita národa. Jmenovalo se to Kolej Jiřího z Poděbrad. Bylo to založený podle vzoru britského Etonu, i tělesný tresty měli podle Etonu. Tam byl hrozný život. Tak protože mě všichni nesnášeli — počkej, pamatuješ bratry Mašinovy?

Z: To jsou ti, kteří se prošťíleli přes hranice?

PF: Jojo. Tak ti jak mě na chodbě potkali, tak mě hned napadli, hned mi třeba dali facku. Ale místo abych je začal nenávidět, že se ke mně tak sprostě chovají jedině kvůli mému původu, tak jsem jim chtěl ukázat, že já vlastně taky ty své rodiče nesnáším. Byl jsem rebelant; slovo disident tehdy neexistovalo. Uvědom si, že jsem neuměl česky, a přesto jsem měl privilegované postavení. Dokonce jsem dostal povolení, že nebudu ze začátku vůbec klasifikovaný, že mě nechají jen postupovat. Byl jsem z toho všeho příšerně zamindrákovaněj. Všichni kolem mě byli chytřejší než jsem byl já, byli to samý děti s vyznamenáním. Já neuměl prakticky nic, ani jazyk. A ještě si srovnej americký školství s českým. Tam vstoupil učitel do třídy a všichni žáci museli povstat, to mě šokovalo. Já byl prostě v tom Československu od začátku nešťastnej. Tak jsem se přestal učit. A to jediný co jsem dělal dobře, bylo, když jsem kreslil. Lidi se na mě podívali s úsměvem jedině když se koukli na to, co jsem kreslil. Protože mi bylo jasné, že jsem se nemohl spoléhat na rodiče, tak jsem věděl, že musím přežít sám od sebe. Ale kreslit umí plno lidí. Hned jsem si uvědomil, že když to budu dělat, musím to dělat jinak než to dělá většina. A rozhodl jsem se zkusit kreslený film. Tím jsem našel svou specializaci. Svůj první kreslený

HELENA FIERLINGEROVÁ S ANIMOVACÍ KAMEROU

film jsem natočil v tom intru v Poděbradech, když mi bylo dvanáct let; bylo to v r. 1948. Byla to taková jedno-duchá srandička. Kluk skočí z prkna do bazénu, vyleze a má v hubě rybu.

Z: Kde jsi sehnal zařízení?

PF: Můj otec měl amatérskou kameru Bolex, to byl tehdy luxus. A obrázky jsem maloval na rohy knih. Ta kamera měla možnost točit po okýnku. Už tenkrát jsem se vlastně naučil, jak je technika důležitá současně z výtvarnou prací. Když jsem ty listy otáčel ze zadu dopředu (maloval jsem vždycky další fázi přes tu předešlou na minulé stránce) ta kniha byla silnější a silnější, a tím se obraz čím dál tím víc rozvstrojoval. Ale přes ty technický problémy se mi stalo něco co se stává nadšencům, kteří začínají v podobném zajímavém oboru. Jakmile vidíš, že to, co jsi dělal, se najednou rozhejbe, tak jsi tím fascinovaněj. A přitom je to lehký, nic na tom není. Každě si může nakreslit pod kamerou nějaký kolečko, další a další, bude to skákat a bude se to hejbat, je to nádherný. Já jsem tuhle fascinaci našťestí dostal v mladým věku, takže mi to hojilo mindráky. Nemusel jsem k tomu pořádně umět jazyk — to se mi pořád ještě všichni smáli, že jsem měl přízvuk a blbnul jsem slova a věty.

Z: Jaká byla tvá inspirace?

PF: Ještě tady v Americe byly disneyovky jediný filmy, na který jsem rád chodil. Na ty jsem nemoh zapomenout.

Z: Jak jsi se dostal k filmu jako profesionál?

PF: To trvalo strašně dlouho. Já se pokusím ty své pozdější zážitky zkrátit. Tu kolej jsem vlastně dodělal už jako střední školu, protože se zavedlo jednotný školství. Tehdy se hodně verbovalo do hornictví. Všichni říkali ze srandy: Ať se přihlásí Fierlinger, hahaha. Abych jim zase dokázal, že nejsem protekční dítě, tak jsem se přihlásil do dolů, což nikdo

nečekal. Tam jsem dělal pár tejdů než zjistili, že mám skoliózu páteře. Tak jsem šel z dolů do sanatoria. Musím se přiznat, že jsem šel z těch dolů strašně rád. Mezitím jsem se seznámil s Jardou Marešem, on chodil s mou sestřenicí Evou Karelovou. Jarda se mě ptal, co chci dělat. Jak on tak i Eva se ke mně chovali jako prima starší sourozenci. Jarda teda zařídil, že by mě vzali do kresleného filmu jako koloristu. Jak se to dověděl otec, tak všechno hned zarazil. On chtěl, abych se dal na diplomatickou dráhu jako on. Nakonec udělal kompromis. Dal mě na bechyňskou školu. Jmenovalo se to Vyšší průmyslová škola bechyňská; byla napůl výtvarná, napůl průmyslovka. Otec říkal, že mě kreslení přejde. Československo je prý světová velmoc v těžbě kaolinu. Protože jsem mluvil anglicky, doufal, že budu dělat zahraniční obchod. V tom kaolinu, myslel si on. V Bechyni jsem byl celkem čtyři roky. Můj spolužák byl taky Honza Kačer, dneska divadelní režisér. Pořád jsem kreslil a taky jsem dělal filmy. Viděl jsem Zemanův film s tou skleněnou bruslařkou, myslím, že se to jmenovalo Inspirace. Chtěl jsem udělat něco podobného. Jenže s keramikou to bylo těžší než se sklem, v peci se ten materiál nějak deformoval. Ale ten film jsem dodělal.

První útěk

Z té keramický školy jsem se pokusil o první útěk. Já to Československo nenáviděl, kvůli těm problémům, školám a všemu ostatnímu. Přišel ke mně jeden člověk a řek, že ho posílají mý příbuzný z Ameriky, že mne převede přes hranice. V posledním pohraničním pásmu nás chytili, poznali, že máme falešný dokumenty a zatklí nás. Druhej den nás poslali zpátky, že budeme předvolaní. Tak jsem šel hned za fotrem. Ten mi sice rozbil

Z ANIMOVANÉHO FILMU PRO JORDÁNSKOU TELEVIZI.

držku a říkal, že jsem ho zničil, ale nějak to přece jenom vyžehnil.

Pak došly umístěnky. Nás bylo v ročníku 22. Začalo to se čtyřmi místy na vysokou školu — jedno na Akademii výtvarných umění a tři na Umprum. Pak bylo několik míst do Prahy a jiných měst, a to poslední, až na konci listiny, bylo jít dělat technologa do porcelánky v Čabu pri Nitre. Spolužáci se zase pošklebovali, že jsou vlastně jen tři umístěnky na vysokou školu, protože to jedno určitě dostane Fierlinger. Tak jsem je zklamal. Přihlásil jsem se na to nejhorší místo, do toho Čabu pri Nitre. Tak jsem zažil podruhé ve svém životě obec bez elektriky, v r. 1955. Uprostřed polí tam byla porcelánka, která vyráběla izolátory. Ale v okolí vůbec elektrina nebyla, tam svítili petrolejkama. A my vyráběli ty izolátory se 70% zmetků, takže lidé měli doma ploty z izolátorů, chodničky si dláždili izolátora, to malinký nádraží bylo taky ozdobený izolátora — a to v oblasti, kde vůbec nebyl elektrický proud. Svedli to samozřejmě na Slánskýho. Oni dováželi hnědý uhlí z Mostecky na výrobu porcelánu, a hotové výrobky odváželi zpátky do Čech, do Kolbenky do Prahy. Tak tehdy vypadalo zprůměrnění Slovenska.

Z: Jak dlouho jsi tam vydržel?

PF: Dva roky. Pak jsem měl jít na vojnu. Ještě před tím jsem za maďarských událostí zkoušel přemluvit nějakýho místního Maďara, abychom odešli přes Maďarsko ven, ale nedošlo k tomu. S tou vojnou jsem se pokusil o takovej trik. Já jsem tehdy vůbec neměl občanství. Občanku jsem měl, a tam jsem si dal do rubriky "národnost" napsat "židovská", protože moje matka byla židovka. Tím jsem strašně nasral svého fotra. A pak tam taky bylo "státní občanství", a já tam měl napsáno "bez". Narodil jsem se v Japonsku, vyrostl jsem v Americe, ale nikdy jsem žádné státní občanství neměl. Neměl jsem ani rodný list.

Dostal jsem tedy spásnou myšlenku, že se vojně vyhnu. Řek jsem u odvodu, že nejsem státní příslušník, že nemohu složit přísahu. Ale na základě nějakýho zákona, kterej na mě vytáhli, prohlásili, že jsem státní občan, protože oba moji rodiče byli čs. občany. Když se mě ptali, kam bych rád, tak jsem se zmínil, že bych rád sloužil u pohraničnicků, protože mám rád psy. Samozřejmě že s mým předchozím pokusem o útěk mě tam nedali. A taky mě pak zavřeli. Kvůli volbám. Tehdy celá naše četa napochodovala přímo před volební místnost v kasárnách. Náš poddůstojník měl projev, že budeme jednotně volit Národní frontu, pak jsme zase nepochodovali dovnitř, dostali jsme lístky, a měli jsme je zase za pochodu vhodit do těch uren. Ale já za toho pochodu odpochoďoval s tím lístkem k tý plentě. Tam jsem našel malou a zlomenou tužku. Sebral jsem ji a pochodovým krokem jsem zase šel zpátky k tomu stolu. Řek jsem, že s tou zlomenou tužkou nemůžu nic dělat. Tak jedna baba z uličního výboru mi nějakou tužku hodila a řekla ještě vzpurně "tak nate!" A ještě něco o tom, že si o tom se mnou asi někdo promluví. Zase pochodovým krokem jsem šel za plentu, tam jsem všechno přeškrtnul, hodil do urny a šel jsem zpátky do cimry. Za pár hodin si pro mě opravdu přišli. A odsoudili mě za to, že jsem zesměšňoval demokratickou instituci, tím asi mysleli ty komunistické volby. Hlavně je žralo to, že jsem pořad šel tím pochodovým krokem. Prý jsem tak dělal ze sebe šaška a tak tedy zesměšnil demokratické volby.

Poslali mě do kárnyho oddílu někam u Trutnova. Otec byl v Číně, ale zase se mu doneslo od jeho bratra, co jsem udělal za průser. Oba zainteresovali a vytáhli mě odtamtud, což mě namíchlo. Byla tam sranďa a měli jsme vlastně lehčí život než v kasárnách. Dopoledne jsme pracovali, odpoledne jsme byli převychovávaní.

Z vojny jsem pak byl propuštěnej a šel jsem do keramický továrny u Prahy. Ale to ještě na vojně jsem s jedním klukem natočil animovaný film a vyhráli jsme s tím nějakou soutěž.

Pak jsem se stal v Praze karikaturistou. Hodně mi tehdy pomoh Miloš Forman. Seznámil mě s těma správnějma lidma, třeba s Honzou Brychtou, kterej dělal pro Literárky, nebo s Janem Roháčem. Začal jsem s karikaturami pro noviny, to byla pod pseudonymem Pavel Fala. Tak se jmenoval náš pes, kterej byl tak pojmenovanej po psovi prezidenta Roosevelta. Měl jsem kreslený vtíp v prvním výtisku Mladýho světa, to bylo asi tak 1960-61. A přestože v Československu je státní monopol na výrobu filmu, byla v tom taková klíčka. Šestnáctimilimetrový film byl amatérský formát. A já tedy dělal šestnáctku jako externista. Byl jsem taky členem Svazu výtvarníků, takže jsem si sám doma vyráběl filmy, tak jak to dělám dneska tady, a prodával jsem je televizi. Dělal jsem Pohádky na dobrou noc, pak se z toho staly Večerničky, televizní reklamy a tak.

Z: Takže jsi nikdy nedělal nějaké umělecké kreslené filmy, které v těch zemích obvykle slouží jako záminka ke kritice společnosti?

PF: Ne, já jsem vždycky dělal užitečnejší filmy, který byly nějak funkční. Bud' abych něco propagoval anebo aby se lidi něco z toho naučili. Tak jsem se živil tam i tady.

Z: Jak to bylo s tvými úteký?

PF: Ještě jednou jsem se pokusil utéct z vojny, což byla blbost. Taky jsem za to nějaký čas seděl. A pak jsme utekli, když to už vlastně nebyl ani útěk. Odešli jsme s Helenou jeden po druhým, na pas. Vzali jsme se v Mnichově. Pak jsme žili v Paříži a v Holandsku.

Z: Jak jste se živil?

PF: No já když jsem vyrůstal za války v Americe, tak jsem pochopil, že život je tvrděj a člověk se musí uplatnit na základě svých schopností. Hned jak jsem byl venku, tak jsem věděl, že to bude tvrdý, ale o žádný podpory jsem nikdy nežádal. Udělal jsem pár animovaných věcí, taky jsem dostal trochu zapláceno, ale nikdy to nebylo natrvalo. To bylo jak v Holandsku, tak ve Francii. A to už jsme oba dva dělali kreslené filmy pro německou televizi. Něco jsme vydělali, takže jsme byli jediný emigranti v tom letadle do USA, kteří si sami zaplatili letenku.

Přiletěli jsme do Ameriky v říjnu 1968. V Německu byly mrazy, tady bylo příšerný horko.

Děti moje, kde budete spát?

Z: Kam jste letěli?

PF: Do New Yorku. Já tam měl dvě tety, jednu chudou, tu druhou multimilionářku. Obě mě znaly ještě z dětství. Když ten pán na letišti viděl, ten

NOMINACE NA OSCARA

z toho českého spolku, který nás měl všechny nějak umístit, že nás přišla uvítat ta bohatá teta, tak jen mávl rukou a řekl: "Tak vy máte o sebe postaráno!" A odešel s ostatními přistěhoválci, které ubytoval v nějakém hotelu. Mezitím nás přišla uvítat moje teta. Její první slova, ještě než řekla ahoj nebo vítám vás, tak to první, co pověděla (se široce rozevřenou náručí) bylo: "Děti moje, a kde budete dneska spát?"

Byl jsem trochu překvapený, ale co se dalo dělat? Náhodou jsem si vzpomněl na otce jednoho Američana, který v Praze studoval na FAMU, a kterého jsme tam jednou potkali. Vůbec mě nic jiného nenapadlo, nikoho jiného jsme v New Yorku neznali. A manžel té má tety okamžitě vykřikl: "Já se vo to postarám!" a zapadl někam do telefonní budky. Zavolał těm lidem, který si na nás vůbec nemohli vzpomenout, ale protože šlo o Čechy, tak řekli že jo, že nás na několik dní ubytujou. Oni měli takový malý domek v docela obyčejné části čtvrti Queens. A tam nás ti příbuzní přivezli takovým tím obrovským Cadillacem. Ti Američani věděli, že nás přiveze naše teta a strýc, tak z toho byli poněkud překvapení. Ti naši příbuzní byli sice vznešení a bohatí, ale jak vlezli do toho domečku v té obyčejné čtvrti, tak se rozhlídli a podívali se: "Ale že tu maj tolik nevkusu!" A pak nás tam nechali. Tak to byli nakonec ti obyčejní Američani, kteří nám pomohli, ne ti bohatí příbuzní. Nechali nás tam asi týden.

Z: Jak jsi sehnal práci?

PF: Já měl několik výhod. Jednak jsem byl profesionál a už jsem něco uměl. Mluvil jsem anglicky, a byl jsem Čech. Prošmejdil jsem všechny důležité studia a poznal jsem dost lidí. Všichni mi říkali přibližně stejnou

větu: "Já vám nemůžu dát práci, ale pošlu vás k jednomu velice zajímavému pánovi. A ten vám něco možná sežene." A tak jsem chodil od jednoho k druhému. Pak jsem nějakou práci sehnal. Měli jsme s Helenou identifikovat filmové materiály, které se v roce 1968 natočily v Československu. To byl náš první job.

Z: Jak jste se pak dostali do Filadelfie a k animovanému filmu?

PF: Já se v New Yorku potkal s Woody Vašulkou, který byl jedním z mnoha absolventů FAMU. On mě nechal ve svém malém newyorském studiu natočit několik kreslených filmečků, abych měl nějakou ukázkou své práce. Tady se tomu říká "sample reel" nebo "demo reel". Bez toho bych se nikam nedostal. Pak taky Alexander Hammid, kterého jste taky nedávno interviewovali v Západu, mě poslal za lidmi, kteří připravovali "Sesame Street" (nejslavnější americký výchovný seriál pro děti). Těm lidem se má práce líbila. Poradili mi, abych se ozval, až to rozjedou. Ale mezitím jsem dostal pozvání od té paní, která mě vychovávala před lety ve Vermontu. Řekla docela jednoduše, že v tom jejich domečku v Burlingtonu můžeme žít, jak dlouho budeme chtít. Já se tam cejtíl doma; dokonce jsem tam ještě našel svoje starý hračky. Tak jsme se tam přestěhovali. Tam jsme byli skoro půl roku. Dělal jsem něco pro místní televizi, za \$103 na tejdén. To samozřejmě nestačilo. Mezitím ten americký student z FAMU vyprávěl lidem z Filadelfie nějaký historky o mně, a ti zrovna potřebovali animátora. To bylo v létě 1969. Tak mě pozvali a já pro ně začal dělat reklamní filmy. Když se firma přestěhovala do Washingtonu, my jsme si řekli, že tady ve Filadelfii není žádný animátor. Tak jsme se rozhodli tu zůstat. Teprve po

časě se zjistilo, že tu není žádný animátor proto, že tu není pro ně žádná práce. Takže jsme dodnes žijí v New Yorku.

Z: Kdy jsi začal dělat pro Sesame Street?

PF: Dost pozdě, asi až od roku 1971. To je dodnes moje největší živitelka.

Z: Ten film, za který jsi dostal nominaci na Oscara, ten sis dělal sám pro své potěšení?

PF: Ne, já jsem nikdy nedělal filmy sám pro sebe. Vždycky jenom na objednávku. To byla zakázka pro Learning Corporation of America, což je firma na výrobu výchovných filmů pro děti. Vybrali si mě, protože jsem měl už dobrou pověst z práce pro Sesame Street. Koupili práva na populární dětskou knížku a dali mi ji zfilmovat. Jmenovalo se to "It's So Nice to Have a Wolf around the House", čili "Je dobré mít vlka v domě". Je to podle starého amerického úsloví "Je dobře mít ženu v domě". Film byl dlouhý asi 12 minut. To bylo v roce 1980. Já o tom vůbec nevěděl, že ta firma ten film přihlásila na cenu Akademie. Byl jsem tehdy náhodou v Los Angeles u Ivana Passera. Tam se mně jeden pán při nějaké společenské události zeptal, jaké filmy jsem dělal. Tak jsem se mimo jiné zmínil taky o tom "Vlku". A on řekl: "Proboha, dyť je to nominovaný na Oscara!" Bylo to docela příjemný překvapení. Toho animovaného Oscara dostal toho roku kanadský film "Every Child"

Od dluhů k prosperitě

Z: Jak vaše soukromá firma prosperuje teď?

PF: Teď je to báječný. Poprvé po tolika letech dělám jen jeden film, ne několik najednou. Kdysi jsme dělali jen abychom zaplatili dluhy; platili jsme za to, co jsme už prožili. Pak jsme žili a pracovali pro současnost, to už bylo příjemnější. A teprve teď, asi tak třicet let po tom, co jsem udělal svůj první animovaný film — a to je to nejpříjemnější stadium — teprve teď si můžeme vybírat. Děláme jenom to, co nás baví. Můžu si dovolit odmítnout nabídky. Mohu si dělat filmy jak dlouho chci, za vyšší honoráře. A taky nám zákazníci říkají, že jakmile dodáme tenhle film, že mají dalších pět nápadů, ze kterých si můžeme vybrat látku, která se nám bude líbit. Většinou máme teď naprostou svobodu. Už nejsou žádné "schvalovačky" mezi scénářem a dokončeným filmem. Když je všechno hotovo, jenom jim ten film předvedeme a oni ho přijmou.

Z: Kolik jste za život vyrobili filmů? Asi tak na deset hodin?

PF: To bude asi víc. Jednou jsme spočítali, že ročně vyrobíme asi hodinu. Jsou to většinou minutové animované filmečky. Asi jsme dohromady udělali filmů na patnáct nebo dvacet hodin promítání.

Z: Já se ptám proto, abych to mohl přepočítat na okýnka. To znamená, že jsi v životě namaloval a nasnímal asi 72.000 obrázků.

PF: Tak nějak. Ono je to k neuvěření, ale dneska není den — a to můžu o sobě tvrdit nejmíň rok, možná dva — kdy by nebyl nějaký náš program na americké televizi. To přes Nickleodeon, Sesame Street a reklamy. A to nemluvím o tom, kde všude se hraje Sesame Street po světě. Dneska mám filmeček každý den ve všech arabských státech, každý den v Evropě. Představ si, že tohle by někdo mohl říct v Praze: každý den mám film na čs. televizi!

Z: To zní hrdě, jako "nad Sovětským svazem slunce nikdy nezapadá".

PF: Přesně tak, ale tady to bohužel nic neznamená. Je to anonymní práce. Těch věcí si tu lidi nevíš. Naštěstí nám to už dávno přestalo vadit. Nejkrásnější je dělat si co tě baví a mít k tomu nejlepší zařízení. Takové věci jako sláva a jméno, to je strašně nepodstatný.

Z: Co vaší dva kluci? Převezmou firmu?

PF: Bohužel ne, ačkoliv ten starší má na to nadání. Oni už po léta denně poslouchali, jaké jsme měli problémy se zákazníky, s financováním, s účetnictvím. Tak se do toho nehrnou.

I když se potomkům Pavla a Heleny do filmu nechce, říkám si, že kdybych se znovu narodil, rád bych dělal práci jako oni. Všechno mají doma. Studio v menší přístavbě na vlastním pozemku, zvukové nahrávací zařízení v suferu. Venku může řídit sněhová bouře, potopa nebo jiné hrůzy, ale produkce se nezastaví.

Na zdech AR&T studia visí ceny z Ottawy, Chicaga a mnoha jiných filmových festivalů. A ukázky z poslední loňské zakázky: třinácti animovaných filmečků pro jordánskou výchovnou televizi.

Za těch 600 animovaných filmů, které Pavel s Helenou natočili od r. 1971, bychom jim nejraději udělili titul zasluhujících umělců státu Pennsylvanie. Ještě, že se tady na tu slávu a tituly moc nedá. □

Služba čtenářům

Bratislavčan, štyridsiatnik bez závazku, s trvalým pobytom vo Švajčiarsku, hovoriaci angl., nem., franc., hľadá vážnu známosť v USA za účelom sobáša. Štíhla nefajčiarka dobrého srdca je vítaná. Národnosť nerozohoduje. Spoločná budúcnosť na West Coast? Zn.: "Slovanská duša".

45-letý ing., vysoký, štíhlý, tmavovlasý, hledá ženu k seznámení, event. sňatku. Zn.: "Pelikán".

Čím je 28. říjen pro nás v zahraničí

Symbolem — slavné minulosti

Svědectvím — výsledků práce, bojů a obětí generací v zápasech o život ve svobodě osobní — národní a státní

Výzvou — k boji s dnešním zlem držícím Čechy a Slováky v područí v jejich vlastní zemi

Zdrojem víry — ve vítězství civilizace, v níž stát slouží člověku

Příkladem síly — myslí a srdci miliónů lidí, kteří se nikdy nesmířili s přechodnou tyranii

Hvězdou naděje — v rostoucí sílu svobody lidu dnešní a příštích generací

Bata Footwear
Division of Bata Industries Limited
Batawa, Ontario K0K 1E0

Desetiletá dcera jedné čtenářky Sixty-Eight Publishers navštívila s maminkou v létě Československo. Od jedné české holčičky se naučila říkanku, kterou si prý pionýři říkají při slavnostních příležitostech:

Na kremelské náměstí
přilét bílý pták.
Vyskočil z něj panáček,
řekl: "Guten Tag!"

Ještě, že českým bdělcům a ostrážilcům zkomplikoval život Gorbačev. Za našich časů by takové pionýry poslali na stavbu hutí Klementa Gottwaldoviče.

-red-

Výstava Kodetů v New Yorku

V úterý 17. listopadu 1987 se koná v New Yorku výstava "Tři generace Kodetů" (zesnulých sochařů Emanuela Kodeta a syna Jana Kodeta, jakož i v USA žijícího malíře Kristiána Kodeta, vnuka Emanuela a syna Jana). Nenechte si ujít tuto ojedinělou výstavu, která se koná v The National Arts Club, Gramercy Park, New York City. Je to první americká výstava Kristiána Kodeta po návratu z velmi úspěšného vystavování v Evropě.

ČTENÁŘŮM SIXTY-EIGHT PUBLISHERS, Corp.

Jak jsme slíbili, vydali jsme zbývající dva díly Hrabalovy autobiografie, jejíž třetí díl PROLUKY jsme vydali v říjnu 1986. Jsou to:

SVATBY V DOMĚ — Vypravěčkou je opět paní Hrabalová, autor text označil za "Divčí románek", a vyprávění začíná seznámením manželů Hrabalových. Cena \$11.75

VITA NUOVA, v němž paní Hrabalová dovádí vyprávění až do doby, než se její manžel stal slavným. Cena \$12.25

PROLUKY, kde paní Hrabalová vypráví o dramatických událostech za sovětské invaze a po ní. Cena \$11.75

Objednejte na SIXTY-EIGHT PUBLISHERS, Corp., Box 695, Station A, Toronto, Ont. M5W 1G2, Canada.

Josef Škvorecký

Timeo Danaos

Jistě znáte legendu o Trojském koni, jak je zpracována ve Vergiliově *Aeneidě*. Řeční válečníci, když nemohli ztéci hrady Tróje, uchýlili se k triku. Dělalí, že uznávají porážku a jsou na odchodu, a jako oběť bohům zanechali za sebou darem velikého dřevěného koně. Trójané posedla upřímná radost, spatřovali v dárku přátelské gesto Řeků, kteří konečně uznali své omyly, a koníka za nadšeného potlesku trojských davů vtáhli do města. Jenom jeden trojský kněz s tím nesouhlasil a ve Vergiliově máme zachována jeho varovná slova: "*Timeo Danaos et dona ferentes!*" "Bojím se Řeků, byť i přinášeli dary!" Kněz měl samozřejmě pravdu. V břiše velikého koně se ukryli řeční válečníci. Když v noci Trójané, zpiti štěstím, že si Řekové konečně dali říct, tvrdě spali, řeční commandos vylezli z břicha, otevřeli brány Tróje a jimi se vevalila řecká armáda a s Trójou skoncovala.

Na tuhle starou legendu jsem neustále musel myslet, když jsem, nevěře vlastním očím, četl článek Václava Táborského v minulém čísle *Západu*, nazvaný *Divadlo na Vinohradech v Torontě*. Skutečně jsem nečekal tolik politické naivity od člověka, jehož statě jsem až dosud v *Západu* vždycky rád četl a zdály se mi prozíravé a zajímavé.

Táborský měl ze zájezdu vinohradských upřímnou radost. Našli se však prý v Torontě i takoví, kteří se ptají: *No dobře — ale co Havel, Kubišová, Chramostová?* Ti, dle Táborského, prozrazují málo smyslu pro diplomacii. Nemůžeme očekávat, že všechno půjde hned. Za několik let do Toronta třeba paní Chramostová taky přijede. Tato chlácholivá ujištění pak pokračují dvěma poznámkami. Jednou enigmatickou: po panu Mikovi, "vedoucím" (víme přece, kdo jsou takoví vedoucí) prý Táborský vzkázal kritickou poznámku ministru vnitř: *Když už jste chtěli zkusit, zda se podobné styky mohou dále rozvinout, nemuseli jste posílat různé neoficiální "pozorovatele", aby zjistili, kdo a co a jak.* Nemohu tuto pasáž číst jinak, než že Táborský ví, že rozhodnutí poslat do Toronta oficiální divadlo z Prahy předcházelo ohledávání půdy pražskými fyzily. Druhá poznámka je jasná: *Je tu (tj. v Torontě) plno krajanů, kteří se mohou na českou kulturu podívat přímo u pramene.* Tím Táborský ohleduplně myslí Čechy a Slováky, kteří odpřísáhli věrnost Husákově režimu a za to dostali čs. pas, opravňující je k trvalému pobytu v cizině za

předpokladu, že se budou chovat jako Husákovi řádní poddaní. Jedním slovem se jim říká upravenci. Myslím, že nebudu daleko od pravdy, vyslovím-li názor, že oni "pozorovatelé" ministerstva vnitř se rekrutovali převážně z řad těchto upravenců, a dokonce z řad členů Nového divadla v Torontě, neboť tam je těch upravenců hodně.

Táborského článek vrcholí potom výzvou: *Budme realisté!*

Ano, budme realisté.

Proč přijeli?

Táborský má pravdu, když píše, že to bylo poprvé, kdy český profesionální soubor přijel zahrát do zámoří pro "krajany". Otázka, která volá po odpovědi je, proč se tak stalo? Táborský na ni dává divnou odpověď.

V klubu kývalů zvaném Čs. národní shromáždění se prý už diskutovalo o tom, že se vztah vlády k desetitisícům Čechů a Slováků za hranicemi musí změnit. Proč se o tom diskutovalo a jak a proč se má tento vztah "upravit", o tom Táborský — aspoň v článku — neuvažuje. Zdá se, že si myslí (snad ne, proboha!), že se pražské papalášstvo v rámci uvolnění rozhodlo udělat exulantům radost vysláním populární herečky do Toronta. Nevěřím, že takové motivaci Táborský sám věří. Víme přece dobře — to snad příklady dokazovat nemusím — že všechno, co komunisti dělají, dělají s úmyslem něco získat, a kdykoli komunisti něco získají, demokrati něco ztratí. Podle mě předcházelo pražskému rozhodnutí asi tohle: v Praze věděli, že Toronto je jediné město v západním světě, kde už snad třicet let existuje české divadlo, které si od přepadu naší vlasti Sověty získalo, díky talentu a obětavosti manželů Čulíkových a herečkým kvalitám některých členů souboru, neobyčejnou popularitu. Kde jinde na Západě existuje prakticky stálý československý soubor, který uvádí až šest premiér ročně? Možná, že i někde existuje; fakt prostě je, že Toronto je česká exilová divadelní metropole. To tedy nedalo Praze moc práce zjistit.

Navíc si to, řekl bych, ověřili přímo od pramene. Adolf Toman se "rozhodl" pozvat divadlo z Prahy do Toronta poté, co sám byl v Praze, kde si ho pozvali na šestihodinový pohovor, jak o tom potom vyprávěl známým. Po tomto pohovoru se tedy "rozhodl" a jeho "volba" padla na Vinohradské, protože Hubáčovi tu už hráli dvě úspěšné hry, a hra *Generálka* má malé obsazení.

Další zjištění, které si papalášci ověřili z jiného pramene, domácího: z kartotek Ministerstva vnitř. V torontském divadle je nadměrné procento upravenců, tj. lidí zvláštního ražení, kteří jsou ochotní k pochyb-

ným kompromisům. Např. k tomu, že zatímco přední čeští dramatici jako Havel, Topol, Smoček, Klíma, Pavlíček, Uhde, Karvaš, Landovský aj. se už dvacet let v Československu hrát nesmíjí, torontské divadlo uvádí, dnes už téměř pravidelně, hry autorů, kteří se tam hrát smějí.* Vesměs lehké komedie a detektivky, prostě zábavný žánr. V myslích obecnosti, jež se o poměry ve staré vlasti příliš nestará, které exilový tisk nesleduje (někdy "zásadně", jak mi řekl nedávno jeden takový Čech, aniž svou "zásadu" specifikoval) a v exilu vydávané knihy nečte, se tím posiluje falešné vědomí, že to doma s kulturou není tak zlé. Navíc hodně těch lidí, kteří uspořádali "standing ovation" pražským hercům, do kanadských divadel nechodí, protože mentálně nikdy neopustili Prahu; někteří taky nerozumějí dost anglicky, nebo aspoň nechápu nářečky, které v české hře pochopí, a proto jim kanadské divadlo připadá nezajímavé. V takové situaci má přirozeně nemyslicí sentiment brány k slzám otevřeny.

A jsme tu krom toho my, "nerealisté", kteří "do omrzení" opakujeme, že komunisti doma kulturu zničili a že upravovat si vztah není realistické, ale nemorální. Zájezd Vinohrad do Toronta dal téměř lidem, (kteří si třeba vztah ani neupravili, jenom domácí věci nesledují) a ještě víc jejich mentorům z řad upravenců argument, jež jsem měl příležitost vyslechnout osobně. Použil jej jeden jinak docela slušný pán v debatě — dá-li se tomu říct debata, byl jsem dost rozčilený — se mnou: "Podívejte, pane. Vy nám tu pořád vykládáte, jak je to doma s kulturou hrozný, a my tu teď na vlastní oči vidíme tak krásný divadlo a tak hezký kus. Navíc plněj nářeček. A ta Bohdalka snad nestárne!"

Prostě čs. papalášstvo, podle mě, sleduje také tenhle cíl (kromě jiných, které neznám): ještě víc odizolovat nás, nerealisty, od stáله rostoucích řad realistů, tj. upravenců tím, že nás usvědčí z "přehánění", ne-li přímo ze "lži". Protože kdo měl žaludek se upravit, už se upravit, a další zdroj valut v tom množství, jako až dosud, se z tohohle triku už čekat nedá, je

* Abych byl k souboru fair: ne všichni jsou upravenci, např. Čulíkovici, bez nichž by divadla v Torontě asi nebylo, nejsou. A občas zahráli i nějakého Havla a jednoho (předinvazního) Landovského. Fakt ovšem je, že někteří herci v takových hrách nechtějí hrát, že ačkoliv má soubor k dispozici exilová (nebo samizdatová) vydání her lidí, jako jsou Havel, Topol, Uhde, Landovský atd., raději si objednáva divadelní texty "novinek pražské scény" od Dilie v Praze a ignoruje např. i hry exilových autorů, nejenom, řekněme sporného, Kohouta, ale i třeba vynikajícího chicagského Jana Nováka, jehož *Bohemian Heaven* (České nebe) se s úspěchem hrálo v O'Neillově divadle v New Yorku už před lety. (Viz recenzi představení v *Západě*.)

docela dobře možné, že Čs. národní shromáždění skutečně změní svou politiku vůči emigraci a napříště — za příslušné poplatky — povolí cestování do Československa i neupraveným. S výjimkou ovšem nerealistů: lidí, kteří "vyvíjejí činnost". Uvidíte, že mám pravdu.

Je to s kulturou doma tak zlé?

Je. Zájezd vinohradských to předvedl názorně. Především je nutné si uvědomit, že umění je dvojího druhu: reprodukční a tvůrčí. Reprodukční umění všechny totalitní vlády velice podporují, za předpokladu, že reprodukční umělci, muzikanti, zpěváci a herci, drží hubu a jsou poslušní. Pokud nejsou, tvrdá ruka Strany na ně dopadne nemilosrdně: Kubišová, Chramostová, Landovský aj. Tvůrčí umění, pokud dělá to, co tvůrčí umění odjakživa dělalo, tj. kriticky reaguje na nejpalčivější problémy doby a společnosti, totalitní režimy ničí. Tolerují pouze tvůrčí umění bezzubé, problémy obcházející, nebo věnující se problémům nepodstatným, vedlejším. Pamatujete se přece na dělení satiry na "konstruktivní" a "destruktivní". Pro "konstruktivní" si lid vytvořil slovo "komunální"; "destruktivní" je ta, která dle úst lidu "tne do živého". Havel, Topol, Landovský, Uhde, Pavlíček atd. píší hry téhle druhé kategorie. Pan Hubač aj. hry té první. Lehké veselohry, které sice zlému režimu nepodkuřují, a nejsou to tedy hry kolaborantské, ale také jej nedráždí.

Pokud jde o hru samu a o představení, které podle Táborského bylo plně *výborných vtipů*, takže *výsledkem zájezdu předčil všechna očekávání* (tady je Táborský snad záměrně nejasný: jaká očekávání? Umělecká? Nebo to, jak se to obecnstvu líbilo?) Bůhví, že nejsem snob, ale i když poměřuju předvedenou hru měřítky lehkých komedií, připadala mi dost ubohá. Dramaturgicky není nic lehčího než sepsat hru, která je vlastně jenom dialogem dvou protagonistů, kde si tedy autor nemusí lámat hlavu s problémy stavby dramatu, protože spoléhá, že mu to dobří a populární herci snadno zachrání. "Výborných vtipů" jsem moc neslyšel, zato — jak mě na to upozornil ten pán, co jsem se s ním pak hádal (nebo s ním diskutoval) — ve hře bylo plno "odvážných narážek". No, to zase nevím. Jestliže Jiřina Bohdalová v šarži ženy z lidu vykřikne, že "Všechny úplatkáře by měli zavřít!", obecnstvo v Praze i v Torontě samozřejmě tleská. Ale je snad známo, že by Strana oficiálně úplatkářství schvalovala? Odvážná narážka by např. byla, kdyby táž Jiřina vykřikla: "Když je nikdo nezvolil, ať jdou od válu!" Což neučinila. Zato vmetla Napoleonovi do tváře cosi o svobodě. Ne že by se Napoleon v Praze nesměl obviňovat z potlačení svobody: v *Rudém právu* se z toho denně obviňují *současní* tyraní (samozřejmě s výjim-

kou tyranů tábora míru); pro mne bylo záležející, že na *tuhle*, chcete-li narážku, torontské obecnstvo nereaagovalo.

A herci? Bohdalová je samozřejmě výborná komediální herečka, ale co předvedla v Torontě, byla profesionálně zvládnutá šarže, do níž srdce zřejmě nevložit. Neměla je totiž do čeho vložit. Ostatní? Někteří předvedli vyloženou šmíru, jakou v Novém divadle v Torontě ani nevidíte. Ostatně, jeden prý ani nebyl herec, ale kulisák. Co byl ještě jinak, nevím.

Posuzování hereckých výkonů a úrovně představení je ovšem věc převážně impresie; taková je ale moje impresie. Připadalo mi, že vinohradští názorně předvedli, o čem v článku *Herec se vytrácí* píše pražský kritik Antonín Kropáček v samizdatovém sborníku *O divadle*, který v Praze vyšel v r. 1986. Článek přetiskly americké *Proměny* v čísle z 24. února 1987. Kropáček tu, mezi jiným, píše: *Již přes dvacet let nevznikl v Praze nový divadelní organismus, který by (v divadelní struktuře Prahy) hledal své specifické místo . . . Dvě generace herců neměly naději na pokus vyjádřit své stanovisko a hledat vlastní výrazové prostředky . . . Formování souborů kolem výraznější osobnosti režiséra, autora, je takřka vyloučeno . . . Herec je vyloučen ze hry, nepočítá se s ním jako s tvůrcem, nositelem významu a sdělení. Herectví je odsunuto zpátky do období, kdy je estetická teorie chápána pouze jako reprodukční umění . . . Nejde teď o to, které texty, kteří autoři jsou tím uvedeni v pochybnost, nebo přímo vyloučeni, ale o nevslovenou, leč skutečnou hlubokou nevážnost ke světu komediantů, o nichž se s naprostou samozřejmostí předpokládá, že vědecké a ke spokojenosti provedou, co se jim povolí.*

Nemám, co bych dodal. Kdo tomuhle nerozumí, s tím je diskuse o torontském představení kamenného (kdysi armádního) divadla z Vinohrad asi zbytečná.

Budme realisté

Představení režiroval nepřítomný Ewald Schorm, který, jak píše Táborský, *poslední celovečerní film natočil v r. 1969. Od té doby režuruje divadelní činohry a opery*. Táborský samozřejmě ví, že Schorm, absolvent Filmové AMU, o natáčení filmů zájem neztratil, ale chláholí nás i sebe, že *třeba se i tohle* (tj. že Schorm už dvacet let dělá něco, k čemu se nenarodil) *změní, když nastává to uvolnění*. A právě tak je pro Táborského potěšitelné, že *za několik let sem* (tj. do Toronta) *třeba paní Chramostová taky přijede*.

Aby tedy bylo jasno. Může někoho, po čtyřiceti letech vlády komunistů v Československu, ještě nadchnout, že "nastává nové uvolnění"? Jde-li nám — nerealisticky — o demokracii,

nemůžeme se — realisticky — radovat z uvolnění. Můžeme a máme počítovat *hořkost* nad tím, že herečka, která už skoro dvacet let nesmí hrát — nebo zpěvačka, která stejnou dobu nesmí zpívat — "za pár let" třeba bude moct přijet hrát do Toronta — a za několik dalších let, možná, jí povolí i nějaký štek v Praze. Táborský je přece režisér a ví, že dvacetileté umlčení reprurukčního umělce se rovná jeho umělecké smrti. Dvacet let je polovina tvůrčího života. Ztrátu poloviny života nelze přejít chláholivým poklepáním na rameno nám nerealistům, že až bude paní Chramostové sedmdesát, třeba ji zas budem moct vidět na jevišti.

To nemluvím o desetitisících zmařených životů lidí méně známých, tzv. obyčejných. Máme snad na to zapomenout?

Táborský mluví o nutnosti diplomacie asi tak, jako o tom mluví ti, kdož doporučovali jihovietnamské vládě "domluvit se" s komunisty a kdo totéž dnes doporučují salvadorskému předsedovi vlády a jiným hlavním demokratických států, ohrožovaných komunistickými guerrilami a agresí. I Afgánci se prý mají "domluvit". Ano, na to máme v *Západě* různé názory. Já takovou diplomacii odmítám. V umění musí jít o zásady, nikoli o diplomacii, tím spíš, že řada statečných lidí doma na zásadách trvá a platí to za tragickou cenu, ačkoliv — jen si přečtete Havlovy aktovky — při troše diplomacie by se jim nevedlo zle.

Nemám nic proti panu Hubačovi, tím méně proti pražským hercům. Ví, že nemá právo chtít na každém *doma*, aby se choval jako Havel nebo Vaculík. Ale od lidí v *exilu* to chtít mohu. Upravení vztahu není nic soukromého ani nevinného. Když už někteří upravení nemohou pochopit — nebo spíš předstírají, že to nemohou pochopit — co je na tom nemorálního, snad pochopí, že jejich zrada demokracie — myslím, že výstižněji se tomu říct nedá — může mít a má zcela konkrétní zlé následky pro jiné lidi, takže představa o "soukromosti" takového rozhodnutí je vvrácena. Pokud vím, švýcarská vláda, po zkušenostech s faktem, že "politici" uprchlíci si "upravili vztah" a jezdí do Prahy, změnila politiku udělování azylu tak, že dnes je pro uprchlíky z Československa téměř nemožné dostat ve Švýcarsku asyl. Díky realistům.

Snad jsem se příliš vzdálil od tématu, ale ono to s ním dost souvisí. Táborský píše, že *na několika oficiálních událostech . . . dokonce diskutoval s vedoucím zájezdu, ředitelem Vinohradského Zdeňkem Mikou*. Na torontské věži *se s ním začal bavit o "problému" emigrace*. Každý jsme si o tom *mysleli něco jiného, ale diskuse byla zdvořilá a civilizovaná*. Opět nevěřím vlastním očím. Skuteč-

ně Táborský čekal, že Praha vyšle do Toronta zuřivého a arogantního hádavce, když jak sám říká, jde o diplomacii? Poslední "nezdvorný a necivilizovaný" sovětský diplomat byl Chruščev (pamatujete si, jak mlátil botou do řečnického pultu v OSN?); jinak byli všichni, před ním i po něm, nadmíru "zdvořilí a civilizovaní". A jak ví, že s. Míka si o emigraci myslel něco jiného, než on, popřípadě že si o ní vůbec něco myslel? S. Míka si *musel* myslet to, co je *nařizeno*. Ostatně, po návratu do Prahy měl interview v pražském rozhlasu, které v Torontě zachytil Aleš Březina, a tam čs. posluchačům vykládal, že Vinohradské hrálo v Torontě pro *kanadské* občanstvo. Že to občanstvo byli čeští emigranti, o tom nepadlo ani slovo.

Táborský se "přiznává", že *měl* ze zájezdu *vinohradských* *upřímnou* *radost*. Já se přiznám, že jsem radost neměl. Když jsem viděl torontské Čechy nadšeně aplaudovat zcela podřadné hře a podřadným hereckým výkonům jenom proto, že ta hra a ti herci přijeli z Prahy, *musel* jsem myslet na všechny ty nerealisty, kteří kdysi českému divadlu pomohli k úrovni skutečně hodné tradice dobrého českého umění, a teď už dvacet let jsou z účasti na českém umění vyloučení. A taky na lidi z Jazzové sekce, jejichž životní dílo Strana zničila velmi nedávno. Být realistou ve smyslu, v jakém to používá Táborský, je zapomenout, přejít mlčením, být vděčný za každý drobet, který nám papaláš udrolí ze svého stolu. Při pohledu na aplaudující české Torontány jsem pochopil, jak to myslel Kundera, když mluvil o prezidentu "zapomněni".

Pro svou osobu zapomenout odmítám. Odmítám považovat "uvolnění" za bůhvíjaké dobro. Odmítám se radovat z toho, že za "pár let třeba" uvidíme v Torontě zestárlé umělce, kteří za dvacet let zakázanosti ztratili hlas, techniku a sebejistotu, a bude jim teskat ne za to, že nám přinesou umělecký požitek — ten už sotva přinesou — ale ze slušnosti, z lítosti nad tím, co jim to ti realsocialisti v Praze udělali.

Odmítám. □

Tatra v Torontě

Práce — 18.7.1987

Toronto (čstk) — Tatra 815, která je na cestě okolo světa, ukončila ve čtvrtek štvordňový pobyt v největším kanadském městě Toronto a vydala se k Niagarským vodopádům. Odtiaľ bude smerovať cez Boston do New Yorku. Pracovný program posádky Tatry v Torontě obsahoval filmovanie pre čs. televíziu a filmové štúdio Barrandov a návštevy firiem, ktoré úspešne vyvážajú na kanadský trh československé traktory Zetor a obrábacie stroje. Zo spotrebného tovaru sú v Kanade najúspešnejšie športové a lovecké zbrane, kancelárske a domáce potreby a bižutéria. Milým prekvapením bolo pre posádku stretnutie s predstaviteľmi torontského nového divadla — amatérského súboru, ktorý už vyše 15 rokov hrá v Torontě po česky.

Jazyk

Ivo Šelner

Čeština v cizině

V exilu mají lidé k češtině různé postoje, celkově je však možné rozlišit dvě základní skupiny — jedni nemají prostě vůbec žádný vztah, druzí se o ni zajímají. Proto, aby dovedli sami lépe se písemně i v mluveném slovu vyjadřovat, nebo aby dovedli ocenit významové hodnoty, jež jsou v mateřštině skryty.

O češtině v zahraničí lze mluvit také z jiných hledisek. Jednak může jít o to, jaký zájem vzbuzuje čeština u cizinců, jednak o to, jak si zachovávají znalost češtiny lidé českého původu trvale v zahraničí žijící, popř. již v cizí narození.

Jazyk sám je proměnlivý, mění se neustále, pomalu a postupně, mnohdy nepozorovaně. A tak znalosti, často získané ve školních lavicích před desítkami let, zastarávají a odlišují se od současné spisovné i hovorové češtiny.

Pravidla spisovné řeči jsou dána a za jazykovou chybu se považuje každá odchylka od předepsaného způsobu vyjadřování. To znamená, že v zásadě mluvíme a píšeme správně, jestliže vybereme z různých vyjadřovacích možností tu nejvhodnější podle dané situace. Ironicky to kdysi vyjádřil jeden český lingvista: Můžeš-li něco říci dvěma způsoby, je jeden z nich špatný. Jednotu jazykové správnosti pak zabezpečují Pravidla českého pravopisu (poprvé vydaná r. 1902, naposled 1974).

Jazyk má dvojí podobu — mluvenou a psanou. Zastavme se nejprve u zvukové stránky češtiny. Její spisovná výslovnost je v podstatě jednotná, jen v málo případech se připouští dvojí způsob výslovnosti, např. *shoda* [vysl. schoda nebo zhoda].

Je důležité dodržovat rozdíl mezi dlouhými a krátkými samohláskami; délka má funkci významotvornou (*drahá* — *dráha*). Krátká koncovka *-ící* znamená vlastnost trvalou a účel činnosti: *honicí pes-rasa*, *kreslicí prkno*, *balící papír*, dlouhé zakončení *-ící* značí pouhou náhodnost: *pes honící zajíce*, inženýr *kreslicí* projekt, prodavač *balící* knihu.

Schválně vyslovená délka má potom citové zabarvení [ó, mófe!]. Setkali-li se dvě stejné samohlásky, vyslovují se vždy obě (modrooký, dvaatřicet). Ve skupině hlásek *i+samohláska* se vkládá hláska [-j], např. *fialka*, *stadion* [vysl. -jalka, -jon] ap. Často se chybí ve výslovnosti cizích slov, kdy bývá s zaměňováno nesprávně za [z]: *diskuse*, *kurs*, *puls*, *resort*, *renesance* — vždy vyslovujeme [s], ale

např. v kursu, pulsovat [vysl. -z-].

Písmeno x je v češtině cizí, přejaté. Označuje vyslovované hlásky [ks] u slov *exploze*, *maximum* nebo [gz] *exemplář*, *existence*.

Výslovnost z cizích jazyků se snaží čeština obvykle přizpůsobit vlastním zákonitostem. Proto se obvykle v češtině liší (někdy dost výrazně) od výslovnosti v jazycích původních. Hlásky, které nemá, nahrazuje hláskami, jež jsou zvukům původního jazyka nejbližší. Např. samohlásky *ő, ű* z maďarštiny, němčiny nebo francouzštiny zní jako prostě [e, i], např. rentgen. Oboustranné anglické *w* je zaměněno na české retozubné [v], např. whisky, western [čteme v-]. Výslovnost cizích slov není pro Čecha snadná, jedná-li se o neobvyklé hláskové kombinace (Shakespeare, baseball). Stala-li se cizí pojmenování součástí české slovní zásoby, přizpůsobil se jejich pravopis časem výslovnosti, např. biftek, hokej; přijmení však zůstala nezměněna: německý fyzik Röntgen — objevitel rentgenového záření. Je to zákonitě, smutné ovšem je, když za spisovné jsou uznávány fonetické přepisy (po vzoru z azbuky) obchodních názvů a značek — např. koka-kola (Coca-Cola).

Během posledních let se však daleko více změnil pravopis, podívejme se tedy na zvláštnosti, které se zavedly během posledních let. České písmo je hláskové, to znamená, že jednotlivé

SÚDRUH UČITEL, NEZABÚDAJTE, ŽE PŘED VAMI STOJÍ VÍTAZ CELO-OKRESNEJ SÚŤAŽE V ZBERE HOBLIN !

PAVEL TAUSSIG

hlásky se odlišují zvláštními písmeny-literami, jichž má jazyk k dispozici 42. Český pravopis je do značné míry fonetický, jednotlivým hláskám odpovídají většinou zvláštní písmena. Často se tvrdí, že náš pravopis je složitý a obtížný; samozřejmě, má své výjimky a zvláštnosti, přesto však lze konstatovat, že český pravopis je jeden z neúspěšnějších. Učení se pravopisu je zčásti věc paměti, zčásti logického a rozumového úsudku. Zaměřím se na několik pravopisných problémů, které asi nejvíce trápí: především na psaní velkých písmen, dvojici s/z, atd.

Psaní velkých písmen je zbytečně hodně komplikované a nejednotnost s mnoha výjimkami přináší mnohé problémy. Zde by si jazyk zasloužil — ne-li reformu — pak alespoň logické ujednocení.

Zastavme se u vlastních jmen, totiž je už s tím, že se musí poznat nebo přímo vědět, co se za vlastní jméno pokládá a co nikoli. Např. Žid (jako národnost) — žid (jako věřící). Ranní slunce svítilo (konstatování) — Slunce (ve hvězdářském významu). S velkým počátečním písmenem se píše názvy škol vysokých, ale fakulty s malým: fakulta všeobecného lékařství Karlovy univerzity (nebo Univerzity Karlovy), ale jako samostatná vysoká škola je Pedagogická fakulta v Ostravě. Často se chybí ve slovech vánoce, velikonoce, které označují sváteční období. Naproti tomu Štědrý den, Hromnice — jediný den. Přeji veselý Nový rok (tj. 1. leden), zdraví po celý nový rok (tj. po dobu celého přicházejícího roku). Automobil Opel se mi líbí, ale přijel fordem. Píšeme Velká francouzská revoluce, ale druhá světová válka.

Jen těchto několik málo příkladů nám ukazuje, že frekvence výjimek by se měla zúžit na nejnižší míru, zejména proto, neboť řada těchto pravidel nevychází z logického vývoje jazyka (jako např. psaní u-ů-ú), ale byla prostě jazykovědci rozhodnuta, mnohdy protismyslně: Na poříčí (zaniklá osada Poříčí) stojí v kontrastu Pod Kavalírkou (bývalá usedlost Kavalírka).

V dopisech, ať píšeme jednotlivci, několika osobám, nebo kolektivu, píšeme v osobních a přivlastňovacích zájmenech (Tebe, Tvůj, Vy, Vás ap.) velké písmeno.

Nejednotnost v psaní předpon a předložek s/z pravopisná norma podstatně zjednodušila. Předložku s píšeme vždy ve spojení se 7. pádem (s bratrem).

Předložka z se pojí s 2. pádem: jedl z talíře, slevili z ceny, hudba z desek. V druhém pádu lze psát rovněž předložku s, jestliže dovedeme a chceme odlišit pohyb s povrchu dolů od pohybu zevnitř. Tak vyznačíme rozdíl: *setřel pot s čela* — krev mu tryskala z čela. *Slezli se skály* — pramen vytékal ze skály.

Předpona s- se píše tam, kde chceme vyznačit společenství nebo směřování shora dolů — *děti se spřátelily, shodil vázu, shlédl z vyhlídky* (ale zhlédnul-spátril výstavu, film ap.).

Pozor ještě na dvojice slov, kdy s- znamená význam původní, z- pak přenesený: *stloukl (sbil) ohradu — kluci ho ztloukli (zbil), sůčtoval položky (číšník) — zůčtovat s protivníkem (vyřídít si účty)*.

Kde nelze s jistotou rozhodnout, lze psát obojí, např. smačkal i zmačkal, smontoval i zmontoval.

Pozornost v této souvislosti si zaslouží slova cizího původu, jež obsahovala ve slovním základě -s-, ale v současnosti je dávana přednost pravopisu s písmenem -z-. Např. *azbest, drammatizovat, filozofie, konzumovat, modernizovat, muzeum, peníze, poezie, prezident, provize, symposium, synteze, univerzita* ap. Ve slovech latinského původu se někdy přízvuková hláska prodlužuje a píše se čárkou: *anamnéza, múza, symbióza*.

V současné době psaní obou variant — původní i české — je pokládáno za správné, ale zde zaznamenané formy jsou modernější. Dvojí možnost byla ponechána pro usnadnění přechodu pro příslušníky střední a starší generace, budoucí úprava pravopisu bude jednoznačná (obdobně tomu bylo r. 1957 u slova sirup). Dubletní formy jsou však především na místě ve vědeckém vyjadřování orientovaném mezinárodně a zvláště v terminologii (např. chemické), jež má však specifický charakter.

V koncovečkách -ismus pravopis zůstává nezměněn a jednoznačný: atavismus, kapitalismus.

Zjednodušení nastalo u i zájmen. U osobních zájmen *já/ty* vytvořil jazyk tvary delší a kratší: např. tebe/tě. Delší tvary se kladou při důrazu (*tebe se to netýká, mně to děje!*) a po předložkách (*proti tobě a mně*). Smazal se rozdíl mezi *ho/jej* ve 4. pádě pro mužské jméno životné a neživotné. Nastal konec nejistotám a dnes je možno napsat: *pozval ho/jej, navštívil koncert/ho/jej, otevřel okno/ho/jej* ap.

Chce-li někdo zájmeno který změnit za *jenž/jež* (už vymizel významový rozdíl), musí dávat pozor na rod. *Muž, jenž přišel. Žena, jež odešla. Dítě, jež se narodilo*. V množném čísle analogicky: *Muži, již se pobavili, ženy, jež se rozzlobily a děvčata, jež si zatancovala*.

V souvislosti s pravopisnými změnami je vhodné zamyslet se nad některými markantními rozdíly mezi češtinou a cizími jazyky, resp. angličtinou.

Na rozdíl od anglického jazyka, který se zbavil zbytečného rozlišování mezi *vy/ty*, čeština mezi těmito zájmeny důsledně diferencuje. Ženská cizí příjmení mají zpravidla koncovečku -ová (Linda Evansová). Data se píše zásadně bez čárky: V Brně 5. kvě-

na 1987. Je třeba se vyvarovat neopodstatněných zájmených předmětů (*já to vím, já to tušil* — správně *vím to, tušil jsem to*) nebo částic (*to dnes prší* — správně *dnes prší*); tato vyjádření mají hovorový ráz.

V oslovení je nutno i v přijetí zachovat 5. pád-oslovení: Pane Nováku!

V češtině není obvyklé používat často trpný rod, vyskytují se jen tři časy (čtvrtý-plusquamperfektum se považuje za archaismus v psaném jazyce u starších autorů). Bohatost anglických časů se nahrazuje volnější stylizací a doplněním přísloví. Pořádek slov, tj. řazení slov ve větě je určen několika zřeteli. Vliv na postavení slov ve větě mají především dvě skutečnosti — mluvnická stavba a významová stránka promluvy. V angličtině je pořádek slov pevný, ustálený, neboť na postavení slova ve větě závisí jeho větná platnost. V češtině je hlavním prostředkem významové stránky pohyblivý pořádek slov, umožněný rozvinutou soustavou koncovek uplatňující také vlivy rytmické, emocionální či snahu některý člen zdůraznit. Proto změnou pořádku slov lze do češtiny věty přeložit nejméně trojím způsobem bez újmy na gramatické správnosti a bez jakékoli změny významu (pozor! — nezaměňovat za stylistickou účinnost verzi, to je ovšem jiná věc). Lze tedy říct: *Půjdu do kina* (dnes večer). *Já půjdu do kina* (a ty zůstaneš doma). *Do kina půjdu* (a ne do divadla) ap.

Za zmínku stojí i několik poznámek o slovní zásobě, tedy o souhrnu slov v jazyce, jež se mění: nová slova vznikají, stará mění svůj význam nebo zanikají.

Slovní zásoba každého jazyka se zpravidla rozmnožuje přejímáním slov z jazyků cizích, nejčastěji sousedních nebo jejich prostřednictvím. Není to nic neobvyklého, je to následek hospodářských, politických, kulturních a jiných styků s ostatními národy. Prostě řečeno: co není doma, dodá cizina.

O užívání cizích slov rozhoduje především jeho potřebnost, zejména pokud jde o tzv. slova mezinárodní, tedy termíny převzaté hlavně z angličtiny. Z ideologických důvodů zvláště anglické výrazy byly a jsou podrobovány tvrdé kritice a snaze po "počeštění". Ale jazyk sám i lidé instinktivně cítí, kdy je zavedení českého ekvivalentu na místě a kdy holým nesmyslem (překlad názvu skupiny The Beatles). Absolutně se neujaly navrhované názvy před třiceti lety pro televizi (rozvid jako ekvivalent rozhlasu), rovněž se nevílo pro videorekordér pojmenování videofon nebo magnetoskop (od gramofon a magnetofon). Naproti tomu vesele se používají slova ruská, někdy pro češtinu se zcela nezvyklými hláskovými spojeními: např. *chozrasčot* . . .

Ján Mlynárik

Rakúsko-uhorské vyrovnanie v retrospektíve dejín

Pred 120 rokmi, roku 1869, došlo k udalosti, ktorá podstatne ovplyvnila stredoeurópske dejiny a najmä dejiny Čechov a Slovákov. Od roku 1526 jestvujúca centralizovaná habsburská monarchia sa decentralizovala, lepšie povedané rozdvajila na západnú časť — Rakúsko, oficiálne nazvané "Kráľovstvo a krajiny na ríšskej rade zastúpené" a východnú časť — "Kráľovstvo Uhorské" (tzv. Zalitavsko). Novovzniklý štátny útvar sa od roku 1868 nazýval Rakúsko-Uhorsko.

S týmto názvom bola spojená história našich národov celé polstoročie, až do zániku Rakúsko-uhorskej monarchie roku 1918. Toto obdobie bolo ťažkou skúškou zvlášť pre slovenský národ, ktorému hrozil zánik, asimilácie a rozplynutie sa v mori maďarského národa. Habsburská vládnúca dynastia, ktorá sa do vyrovnania čiastočne zastávala Slovákov aj na cisárskom dvore, kde boli slovenské delegácie občas zhovievavo vypočuté, po roku 1867 ich vydala napospas zvôľi výbojných maďarských vládnúcich tried. Útlak Slovákov nemal medze a toto obdobie patrí k najsmutnejším stránkam slovenských dejín.

Pripomeňme si však, prečo Habsburgovia pristúpili na rozdelenie Podunajskej monarchie a prečo odovzdali moc v jej východnej časti Maďarom, proti ktorým v čase maďarskej revolúcie roku 1849 povolali ruského cárskeho generála Paskieviča. Ako je známe, Maďari v rokoch 1848-1849 vystúpili proti Viedni, vyhlásili samostatnosť krajiny a odtrhli sa od centrálnej vlády, čo vážne ohrozilo

Neměl jsem při psaní článku v úmyslu nějak suplovat učebnici českého jazyka. Chtěl jsem pouze upozornit na některé nejčastěji se vyskytující chyby v psaných i mluvených textech. Z výše uvedených příkladů názorně vysvětlím, že není frází ani nadsázkou, mluví-li se při přípravě textu nebo proslovu o potřebnosti korigovat zpracování, nejlépe s těmito publikacemi: Pravidla českého pravopisu (SNP Praha, 1975), Pravidla současné spisovné češtiny (Academia Praha, 1978), Výslovnost spisovné češtiny (Academia Praha, 1978) nebo učebnice Česká mluvnice (SNP Praha, 1981) autorů Havránka a Jedličky. Zejména lidé publikující knižně i časopisecky by se měli s příslušnými knihami seznámit, popřípadě si nechat věci gramaticky lektorovat. Neboť také jazyková úroveň je součástí kvality díla. I exilového. □

existenciu celej monarchie. Pretože Maďari, vedení Kossuthom, neboli schopní ponúknuť Slovákom ani základní národné práva, slovenské povstanie v rokoch 1848-1849 bolo protimaďarské, Slováci sa postavili na stranu Viedne. Marxistická historiografia označila vtedajšie vystúpenie slovenských povstalcov za reakčné a takéto hodnotenia dosiaľ pretrvávajú v historiografii maďarskej. Slováci teda bojovali za udržanie centrálnej moci Habsburgov a od nich očakávali vyriešenie svojich národných problémov, ako napr. otázku územia, vlastnej reči, atď. Sami prispeli memorandovým hnutím a maťičnými 60. rokmi k svojej emancipácii v stredoeurópskom priestore, ale 20 rokov po revolúcii ich Viedeň, teda Habsburgovia vydali napospas Maďarom.

Habsburská dynastia v šesťdesiatych rokoch 19. storočia bola neschopná udržať jednotu svojej Podunajskej monarchie. Najvýraznejšie to ukázala diplomatická prehra Rakúska, ktoré bolo vylúčené roku 1866 z Nemeckého spolku. V júni 1866 vypukla prusko-rakúska vojna, ktorá vyvrcholila pruským víťazstvom nad rakúskymi armádami v bitke pri Sadowej u Hradca Králové. 8. júna 1866 Prusi obsadili Prahu a českému národu slúbili splnenie jeho štátoprávných požiadaviek.

Porážka Rakúska odhalila jeho vnútornú slabosť, nevyriešenosť národnostnej otázky a napatie sa Maďarmi, ktoré po prehranej revolúcii 1848-1849 neustávalo. Štátne financie Rakúska boli na dne: 30 miliónov zlatých, ktoré Rakúsko malo zaplatiť Prusku ako vojenskú náhradu, nebolo kde zohnať. Keď si rakúska vláda vyžiadala odborný posudok o finančných otázkach, hneď na začiatku sa v ňom hovorilo o nevyhnutnosti konštitučných reforiem, aby Rakúsko mohlo získať úvery v zahraničí. Porážky na frontách a nebezpečenstvo finančného krachu donútili Viedeň, aby bola povolnejšia a ustúpila požiadavkám nemeckej a rakúskej liberálnej meštianskej vrstvy a na druhej strane maďarským vládnúcim triedam.

Príprava rakúsko-uhorského vyrovnania začala v októbri 1866 vymenovaním grófa Beusta za rakúskeho ministra zahraničných vecí. Ten sa zbližil s predákmi maďarskej opozície, ktorí vo Viedni požadovali rakúsko-uhorské vyrovnanie, a to najmä grófom Júliusom Andrásšym. Beustova koncepcia vnútornej politiky spočíva-

la v zjednotení nemeckých, rakúskych a maďarských vládnúcich tried proti slovenskému vplyvu. Rakúski Slovania, ktorí krátko predtým vo voľbách do krajinských snemov získali väčšinu, dúfali, že po porážke Rakúska pri Sadowej sa Habsburgovia rozhodnú pre politiku, ktorá uzná slovanskú prevahu v krajinách Slovanmi obývaných a pristúpi na federalizáciu monarchie. Panovník František Jozef I. a jeho blízki spolupracovníci zastávali líniu odvety Prusku a záchranu pozícií, ktoré stratili v Nemecku. Gróf Beust, zaprisahaný nepriateľ Bismarckov, bol presvedčený, že Maďarmi posilnené Rakúsko by mohlo mať úspech po vojenskej odвете proti Prusku.

Inak maďarské vedúce politické kruhy už od roku 1865, keď panovník predniesol v uhorskom sneme trónnu reč, požadovali plné uznanie zákonov z roku 1848 a ukázali ochotu na dokonanie sa s panovníkom tým, že zvolili 67-členný výbor, aby vypracoval návrh na rakúsko-uhorské vyrovnanie. Činnosť tohto výboru sa skončila začiatkom roku 1867. Pod tlakom predsedu výboru Júliusa Andrásšyho gróf Beust vynútil na panovníkovi zvolanie mimoriadnej ríšskej rady; František Jozef I. 4. februára 1867 vydal príslušný dekrét. O štyri dni neskôr, 8. februára 1867 zástupca väčšiny uhorského snemu František Deák na audiencii u cisára definitívne dojednal podmienky vyrovnania. Boli tiež dohodnuté podmienky o zložení uhorského ministerstva. Dňa 18. februára 1867 boli v uhorskom sneme prečítané kráľovské reskripty o vyrovnaní, o menovaní uhorského ministerstva na čele s Júliusom Andrásšym a o pričlenení Sedmihradska k Uhorsku. Rakúsko-uhorské vyrovnanie bolo dovŕšené 8. júna 1867, keď rakúsky cisár František Jozef I. bol korunovaný za uhorského kráľa.

Rakúsko-uhorské vyrovnanie sa uzákoniť článkom XII. z roku 1867. Tento článok uznáva dva samostatné štáty, ktoré majú spoločné veci dvojakeho druhu: podľa pragmatickej sankcie — zahraničnú politiku, vojsko, financie; veci spoločného záujmu — zahraničný obchod, clo, dane, mena, úver a železnice. Prvá časť spoločných vecí bola upravená s definitívnou platnosťou, druhá časť sa mala upravovať vždy po 10 rokoch. Spoločné veci podľa pragmatickej sankcie spravovali spoločné ministerstvá a ich kontrolu vykonával spoločný výbor oboch snemov — rakús-

kej ríšskej rady a uhorského snemu. Do tohto výboru vysielal každý snem po šesťdesiatich svojich zástupcoch. Spoločné náklady mali uhradiť z výnosu spoločných cieľ, a to 70% z krajín česko-rakúskych a 30% z Uhorska.

Rakúsko-uhorské vyrovnanie bolo ťažkou ranou pre českú štátoprávnu politiku. Českí liberálni politici sa nestavali proti vyrovnaniu. Žiadali však, aby v zmysle federalistickej prestavy monarchie bolo uskutočnené vyrovnanie aj s ostatnými krajinami a kráľovstvami. Požadovali predovšetkým uznať historické práva krajín koruny českej, a to namiesto dualizmu aby sa presadil trializmus. Ten by mal uznať zvláštne postavenie alpských krajín, Uhorska a českých krajín. Na českom krajinskom sneme odmietli rakúsko-uhorské vyrovnanie a 13. apríla 1867 sa Česi rozhodli nezúčastňovať sa zasadnutí českého snemu. Užšej ríšskej rade, ktorú zvolali namiesto mimoriadnej ríšskej rady, v ktorej by mali väčšinu federalisti, českí poslanci odopreli právo schváliť vyrovnanie. Českí liberálni politici ani v Prahe ani v Brne nevolili spoločne so šľachtou; opustili snem, ktorý však aj napriek tomu bol uznášaniam schopný a uskutočnil voľby do ríšskej rady, ktorá koncom roku 1867 ústavne schválila akt vyrovnania.

V dôsledku toho, že sa presadil dualizmus, a nie Čechmi požadovaný trializmus, delegátom z českých krajín sa dostalo iba štvrtinového zastúpenia v rámci delegácie Rakúska, tj. zo 60 členov mali v delegácii iba 15; 10 za Česko, 4 za Moravu a 1 za Sliezsko; za trializmu by mali toľko členov ako Maďari. Takto bolo postavenie Uhorska v monarchii vyrovnaním podstatne posilnené, lebo zmena či zrušenie vyrovnania sa mohli uskutočniť iba pri dohode oboch polovic ríše. Oproti tomu postavenie českých krajín, ktoré boli začlenené do centralizovaného Predlitavska, ktoré ovládli nemecké a rakúske vládnuce triedy, sa zhoršilo. Vzrastol národnostný útlak a zvýšila sa perzekúcia národného hnutia, ktoré sa práve po roku 1867 významne pozdvihlo.

Riešenie národnostnej otázky v Podunajskej monarchii nebolo predmetom rakúsko-uhorského vyrovnania. Jeho výsledkom však bolo, že Nemcom v rakúskej časti a Maďarom v Uhorsku sa dávala prevaha pri rozhodovaní o vnútropolitických problémoch. Ukázalo sa, že nemaďarské národy v Uhorsku Viedeň načisto opustila a tie sa museli teraz pokúšať o priamu dohodu s Maďarmi. Ako sa mohli Slováci pokonať s Maďarmi, keď iba pred necelým dvadsaťročím proti nim na strane Viedne pozdvihli zbraň? A ako musela chutiť pomsta Maďarom, keď obyvateľom Felvidéku, ako označovali Slovensko, mohli vynahradiť "zradu" na uhorskej vlasti?

Teraz bola situácia iná ako v matičných rokoch. Maďari mali po vyrovn-

naní v riešení národnostnej otázky voľnú ruku, zabezpečenú uhorským snemom. Hoci sa vyžadovalo hneď riešiť národnostnú otázku, Maďarom pri vnútornom usporiadaní Uhorska šlo predovšetkým o oslabenie slovenského živlu a o posilnenie štátneho centralizmu. Dosiahli to jednak chorvátsko-uhorským vyrovnaním, a jednak zlúčením Sedmihradska s Uhorskom. Chorvátsko-uhorské vyrovnanie okrem iného znamenalo, že za úradnú reč v Chorvátsku sa vyhlásila chorváčtina, ktorou sa hovorilo aj na spoločných ministerstvách a v uhorskom sneme chorvátski poslanci hovorili po chorvátsky. Chorváti dosiahli autonómiu, po ktorej Slováci tak márne túžili.

Národnostný zákon z roku 1868 formálne zabezpečoval Slovákom právo na vlastnú reč, ale de facto došlo k jej eliminovaniu na všetkých stupňoch života. Sedemdesiate roky 19. storočia znamenajú zrušenie výsledkov matičných rokov — bola zrušená Matica slovenská a zavreté slovenské gymnáziá. Násilná maďarizácia vyvrcholila apponyiovskými zákonmi z roku 1907, keď sa zo škôl na Slovensku vytláčila slovenčina dokonca aj pri vyučovaní náboženstva. Podľa vtedajších svedectiev sa Slováci ocitli pred svojím zánikom.

Každá nespravodlivosť nesie svoje ovocie. Nespĺnenie českých požiadaviek o trializmus sa Podunajskej monarchii pomstilo tým, že najmä Česi, vedení profesorom T. G. Masarykom, využili jej vojenskú porážku za I. svetovej vojny na to, aby monarchiu rozburali. Neuznanie Slovákov zas znamenalo, že aj zo slovenskej strany sa využila situácia za I. svetovej vojny, najmä Masarykovým žiakom a najbližším spolupracovníkom generálom M. R. Štefánikom, aby Slováci vyhlásili, že nechcú mať nič s Uhorskom a Maďarmi. Presadzovanie a preferovanie nemeckých záujmov v českých krajinách zasialo semeno sváru medzi sudetských Nemcov a Čechov, čo sa po vyhrotení za Protektorátu za druhej svetovej vojny skončilo vyhnaním sudetských Nemcov z českých krajín. Z historickej perspektívy možno právom usudzovať, že nedemokratické riešenie národnostnej otázky pri vyrovaní z roku 1867, ignorovanie záujmov slovenských národov, zasialo semeno budúceho rozkladu a pádu podunajskej monarchie a habsburskej dynastie. To je aj rozhodujúce historické poučenie, ktoré si pri 120. výročí rakúsko-uhorského vyrovnania pripomíname. □

Fórum

Ještě o nechuravě Americe

R. Drtina odpovídá O. Ulčovi a dalším

Na mou polemickou poznámku (Západ č. 1/1987) k Ulčovu článku o amerických politických směrech reagoval autor dotazem (Západ č. 2) a dva čtenáři připomínkami (Západ č. 3), proto odpovídám.

Ulč má jistě právo nazývat příjenným směrem, cokoli se mu líbí, jen jsem se domníval, že neškodí trochu více informace, aby si i myslící čtenář mohl udělat vlastní úsudek.

Tak např. Ulčem silně doporučený Richard Pipes se stal jako sovětolog známým svou doktrínou, že nukleární válku lze vyhrát. (Viz jeho stať v *New York Times*, 6. 2. 1977.) Tato doktrína byla v rozporu s analýzami specialistů ze CIA (koncepte nukleární rovnováhy obou velmocí, tzn. irracionalita nukleární války, MAD — tj. mutually assured destruction). Pipesovú koncepci odporovali také R. McNamara, ministr obrany za J. F. Kennedyho, J. Schlesinger, ministr obrany a šéf CIA v 70. letech, H. Kissinger a jiní. V r. 1981-82 byl Pipes členem NSC (National Security Council), tj. Reaganovú poradcem. Jak známo, R. Reagan se v té době vyslovoval pro tzv. limitovanou nukleární válku — k úděsu evropských spojenců.

Dalším členem Ulčova příjenného směru je Jean Kirkpatricková, bývalá velvyslankyně v OSN, dnes bez státní funkce. Známa byla její podpora diktátorských režimů v Latinské Americe (*Commentary*, listopad 1979). Není jistě těžké znát rozdíl mezi režimem autoritativním a totalitním. Jak víme, za generálů se však někdy vraždí tajně i veřejně a pro oběti je onen rozdíl pramalou útechou. To, zdá se, Ulčovi uniklo. Paní Kirkpatricková je dnes protlačována americkou krajní pravíci zpět do politiky proti umírněnému ministru zahraničí G. Shultzovi.

Pokud se týká "banálních" (podle Ulče) problémů kolem Nixonova. Ulč prohlašuje Nixonovo tajné bombardování neutrální Kambodži koncem vietnamské války za legální, a to prý podle učebnic mezinárodního práva (cizí vojsko na neutrální půdě, nezadrženo domácí vládou). Nixon však nebombardoval cizího vetřelce, ale masivně, po 164 dní, celou Kambodžu, s výsledkem asi 500.000 zabitých obyvatel. V polovině zmíněné doby vyhlásil U.S. Kongres toto bombardování za nelegální. Asi nepřihlíželi k Ulčovým učebnicím. Nixon ovšem bombardoval neutrální Kambodžu tajně dál. Je o tom zpráva v archívu U.S. Kongresu.

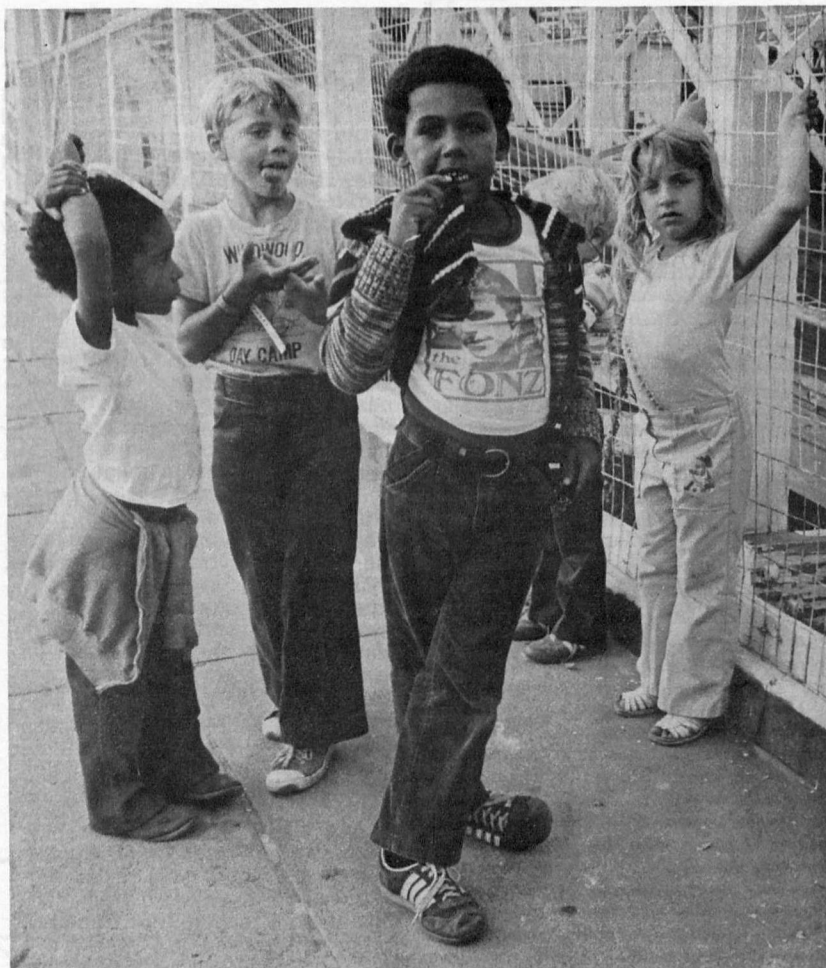

FOTO: HELENA FIERLINGEROVÁ

Nixonův Watergate skandál je dobře znám, jen snad panu Rohanovi dosud nedošlo (Západ č. 3, str. 32, dopis), proč byl Nixon donucen rezignovat a že zvláštní žalobce L. Jaworski shledal dostatečné důkazy pro "impeachment", tj. obžalobu prezidenta za porušení zákona. (Nixon sankcionoval úplatek těm, kteří se vloupali do kanceláří Demokratické strany.) Pan Rohan to vše nejen popírá, ale navíc hrubě nadává těm, kteří mají odlišný názor a více informací.

Také na boj s teroristy má pan Rohan, ze svého bezpečí v Kanadě, velmi nemilosrdný pohled. Souhlasí se zabitím i nevinných, kteří se náhodou naskytnou kolem. Stejný přístup jako mají teroristé. Podle p. Rohana prý stejně nevíme, kdo je kdo. Takže ať létají třísky. Ač jistě antikomunista, pan Rohan si dobře osvojil známý stalinský přístup. Za příklad k ospravedlnění také užívá smrt nevinných z masového bombardování ve světové válce. Jako kdyby tato tragédie národů mohla být vzorem pro budoucnost. Poněkud zvrácené myšlení.

Autor dalšího dopisu, pan J. Sammer (Západ č. 3, str. 32), dnes už asi ví

více, než když kritizoval mou poznámku, zvláště o "Iran-Contra" situaci. Má pravdu, že jen televize k informaci nestačí. Pan Sammer by však neměl svou vlastní naivitu (a zřejmě neschopnost nalézt více pramenů včetně použití vlastního mozku) přisuzovat druhému. Politika není žádná mystérie (to z ní dělala východní říše). I tajné akce vyjdou na povrch. Na své poznámce, psané před víc jak půl rokem, nemusím nic měnit. (Jen bych rád upřesnil, že si vážím všech dobrých a čestných herců, i hollywoodských, kteří dělají poctivě své řemeslo.)

Celý "Iran-Contra" problém má jednu prvotní podstatu a tou je Reaganův prodej moderních zbraní, včetně raket (Hawk a TOW), teroristické vládě fanatika Khomeiniho. To bylo popření americké zahraniční politiky, vedené veřejně i tajně vládou i Kongresem. To byla akce malé guerilly, zmatení prostředků a cíle, stupidní čin, jak jasně řekl ministr zahraničí G. Shultz, zkušený politik. Ten byl také hlavními aktéry, dvěma či třemi důstojníky, prezidentovými poradci, oklamán. Ignorován byl i nesouhlas ministra obrany. Tato amatérská

akce (Khomeinimu se jelo také s dotem a biblí s Reaganovým věnováním) měla např. za následek, že se proamerický Kuvajt, spojenec Íráku, ale odpůrce Íranu, obrátil o pomoc stran ochrany tankových lodí na SSSR. Komunistická velmoc tak lacině nabyla v této oblasti stupeň vlivu. A další výsledek — íránští teroristé dostali americké zbraně — a více amerických rukojmí bylo uneseno. Zároveň to byl i zcela bezprincipiální čin jak vůči spojencům (právě USA prosadily linii nejednat s vládami, které podporují teroristy), poškozující vzájemnou důvěru, tak vůči vlastní vládě, dvěma hlavními ministry, kteří zodpovídají za americkou zahraniční politiku.

Americký demokratický systém prokazuje svou schopnost tím, že se s takovou situací velmi otevřeně vypořádává. Jak shledala už komise senátora Towera, na aféře má podíl prezident Reagan také tím, že jeho manažerující styl je nevalné úrovně. O tom se vyslovili i jeho bývalí ministři.

Reagan zklamal mou důvěru i jinde. Jak známo podporoval např. zkorumpovaného filipínského diktátora Marcosa a chtěl v tom (pod vlivem svých krajně pravicových straníků) i pokračovat, naštěstí se prosadila linie ministerstva zahraničí. Nepěkný dluh má Reagan i vůči Kanadě v otázce kyselého deště. Zrušil závazky předchozí vlády, oddaluje řešení, neplní sliby.

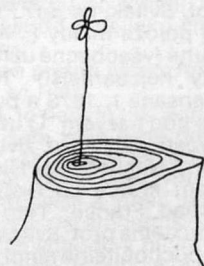
To vše není detail, jak naivně píše p. Sammer. Snad také pochopí, že mohu mít rád Ameriku i se vším dobrým, co představuje, a nemusím mít nutně rád jednoho prezidenta. Také 58 procent Američanů Reaganovi už nedůvěřuje, jak ukázal průzkum v červenci t.r. Není tedy pro většinu symbolem vlasti, jak tvrdí p. Sammer.

Zdá se, že svět je pro pana Sammera černobílá placka — na jedné straně Reagan a na druhé Biľak s Rudým právem. Ale to je spíš zafixovaná vídina uprchlého nevolníka. To není svět, ve kterém žijeme.

Richard Drtina

Poznámka: Ještě než došel tento příspěvek do redakce, Ota Ulč předem autora informoval, že již reagovat nebude.

□

PRINCIP NADĚJE

Ivan Steiger

O výhodách a nevýhodách dějin pro Čechy

Toto téma si ve smyslu převážně záporném ("... dějiny samy jsou spíše překážkou vývoje nežli výhodou.") rozřešil prof. I. Sviták po 20 letech v USA při návštěvě Expa 86 ve Vancouveru (Západ, duben 1987). Formou demokratické diskuse bych chtěl poukázat na ošemetnost takového jednostranného řešení. Je to nakonec patrné i v samotném článku prof. Svitáka, který dokazuje, že autor má zájem o dějiny automobilismu v království českém, okolí hukvaldském a automobilce kopřivnické (viz též jeho článek v Západu, únor 1986) až přímo obdivuhodný. Jeho znalostem těchto dějin nemůže konkurovat nejen Art-centrum n.p., které expozici stařenek automobilů uspořádalo, ale patrně ani leckterý čs. historik. Klobouk dolů před konstruktéry prvních tater a odvážnými průbojníky českého automobilismu, o kterých prof. Sviták zajímavě referuje!

Napadá mě však, že někoho jiného může stejným práve zajímat třeba jistě neméně slavná historie Karlovy univerzity, o které je v článku též řeč. Byla to prvá univerzita na východ od Rýna a na sever od Alp, což jistě neví mnohý Němec, natož Američan či Kanadan. Ano, byla to instituce mezinárodní, což jí ostatně budí ke cti, a pobývali na ní profesori a žáci z celé střední Evropy. Nebyla to tedy významem jen česká záležitost, jak píše prof. Sviták, ale byla to přece jen univerzita česká jako byla v té době pařížská univerzita francouzská a oxfordská univerzita anglická. Univerzita byla rozdělena na země české, bavorské, polské a saské, přičemž rozdělení bylo zeměpisné, nikoliv jazykové (Winter: Dějiny vysokých škol pražských, 1897). Hlavní prospěch pro království české měla univerzita v tom, že je vymanila z periferie evropské vzdělanosti, ve které se království v 14. století nacházelo. Proč cizincům tu a tam nepřipomenout tyto málo známé dějiny střední Evropy?

Máme se angažovat proti "dějinám minulosti" (autorem tohoto pleonasmu je prof. Sviták, ne já)? Podobnou otázku si položil mladý F. Nietzsche ve své druhé (všeobecně uznávané) za filozoficky nejzdařilejší "Nečasové úvaze" napsané r. 1873 a publikované r. 1874 pod názvem "O užitečnosti a škodlivosti dějin pro život" (Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben) krátce po Bismarckově vítězství nad Francií. Tato esej mi připadá pro téma prof. Svitáka aktuální, i když pochopitelně mnohé pasáže v ní jsou jinak dobově vyhraněné. Nietzsche v této esejí brojí proti německému historicismu a akademické pseudoučenosti, v které si libovalo

německé školství té doby. A našly by se tam i mnohé pasáže, které přizvukují myšlenkám prof. Svitáka. Na druhé straně však Nietzsche připomíná, patrně pod vlivem svého staršího přítele historika J. Burckhardta, že dějiny jsou pro život užitečné z třech hlavních důvodů. Za prvé, předkládají nám vzory a učitele pro přítomnost (v Nietzscheově terminologii dějiny monumentální). Za druhé, učí úctu k národním tradicím a tak přispívají k harmonickému začlenění jedince do vlastního národa (dějiny antikvární). Za třetí, pro život prospěšné dějiny poskytují materiál pro nadčasové hodnocení a soudy (dějiny kritické). Připomínám, že Nietzscheovy myšlenky zde záměrně aplikuji velmi volně, neb se nesnažím o věrnou interpretaci Nietzscheových myšlenek a motivů, ale o zdůvodnění prospěšnosti se dějinami zabývat i mezi Čechy v dnešní době.

Prvý a třetí důvod užitečnosti dějin pro Čechy mi připadají očividné. Prvý důvod připomene kvalitativní rozdíl mezi vůdci národa v minulosti a dnes; třetí zase to, že země koruny české též pamatují svobodu a demokracii. Tedy nejen to co je a co bylo, ale zejména to, co by mělo být.

Nejtristnější mi připadá, jak se Češi, v dosti nápadném rozdílu vzhledem k velkým, ale i rozlohou či počtem obyvatelstva souměřitelným zemím západní Evropy, vypořádali s důvodem druhým. Za habsburského mocnářství a za první republiky jsme měli Palackého, Pekaře, Krofty a Šusty, kteří připomenuli, že jsme coby národ nevznikli včera a že jsme občas, nejen až poslední dobou v hokeji a v tenisu, něco ve světovém měřítku dokázali. Souhlasím s prof. Svitákem, že "jakmile mají Češi možnost, jejich humor, myšlenky, vtip a schopnosti se projeví prvotřídním způsobem". Tyto přednosti národa nevznikly náhodně a náhle, nýbrž navazují, vědomě i podvědomě, na dlouhodobé svěbytné tradice.

Jistě to není způsobeno toliko liknavostí národa, ale jeho *nedávné* dějiny jsou dnes zachovány v hrozném stavu. Kolik toho máme dnes např. zpracováno o čs. legionářích, kteří udatně bojovali za svobodné a samostatné Československo, kolik o slavných činech letců a parašutistů za druhé světové války v Anglii? Nynější pražský režim tyto slavné kapitoly našich dějin retušuje (slabý termín!) jak jen může téměř čtyři desetiletí a emigraci často chybí potřebné prameny a akademické zaměstnání pro systematické a důkladné zpracování těchto úseků národních dějin.

Uvedu jeden konkrétnější příklad a

to osudy české filozofie. Jiné kulturní národy Evropy si po léta vydávají své filozofické klasiky v pečlivých souhrnných vydáních (nikdo asi nepředčí pedantické Němce a jejich "Kritische Gesamtausgaben" a "Gesammelte Schriften"). Nemluvě o Angličanech, Francouzích, neevropských Američanech a Němcích; Italové vydávají souhrnného Groceho a Gentileho, Španělé zase Ortegu a Unamuna. U nás podobná činnost vázla, jak dokládá prof. Černý ve svých "Pamětech" již před válkou. "... masarykismus se nezmohl vlastně ani na žádné a úplné vydání spisů TGM ... Spisy vycházely hlemýždím tempem, bez naděje, že vyjdou celé v průběhu jednoho lidského života, jen občas se nám dostalo ze Škarchova pera výkladu o těžkostech edice." (Paměti I, str. 168). Jistě, komunistický režim má na víc než churavém stavu lvi podíl, ale jak vidno ze svědectví pamětníků, problémy existovaly již i v dobách předkomunistických.

Když dodnes nemáme kompletního Masaryka, nepřekvapí, že nemáme ani souhrnná vydání jiných předních zesnulých českých filozofů, např. Krejčího, Rádlu, Vorovky či Patočky.

Případ Rádlu, kterého někteří (např. právě prof. Černý) považují za nejtalentovanějšího českého předválečného filozofa je podobně truchlivý. Před časem jsem se dozvěděl od přítele z Prahy, že v pražské univerzitní knihovně je možno si vypůjčit (nevím jestli i na čas odnést domů) jeden (!) jeho méně důležitý spis z r. 1915 a mělkou biografii B. Koutníka z r. 1934 ("E. R., křesťanský politik, vědec, filozof a moralista"), která Rádlově myšlení nesahá ani po kotníky. Prof. Sviták se před časem, myslím v *Právu lidu*, ale nejsem si jist, vyslovil o Rádlu coby o filozofovi dnes již překonaném. Nepřekvapuje mne to, pokud je obeznámen toliko s populární, avšak dost zkreslující "Utěchou z filozofie" či snad i s jeho dost divokými "Dějinami filozofie" z třicátých let. Ale tentýž Rádl je autorem prvních kompletnějších dějin biologie vůbec, které zčásti nebo vůbec nejsou přeloženy do češtiny. Ano, světový přímát a dílo plné hlubokých postřehů, které je mezi Čechy téměř neznámé. Rádlu ocenili i Němci (třeba dost slavný Max Scheler); Češi na Rádlu dlouhá léta zapomněli či o něm referovali tak povrchně jako B. Koutník či J. L. Hromádka v brožurách, které navíc ještě obě vyšly před r. 1948.

Svědectví (č. 70-71) v r. 1983 přineslo zajímavé úryvky studie anonyma K. Zádňého z Prahy "Emanuel Rádl — náš současník". Jsou tam očividně omyly, např. opakovaná

chyba 20 let v roku narození, což je však opět jen charakteristické pro "dostupnost" Rádlových knih v Praze. K. Žádný naprosto trefně píše: "O Rádlově dětství a mládí nevím skoro nic a skoro bych si troufal říci, že se skoro nic neví." Vskutku o Rádlovi (1873-1942) toho biograficky víme méně než o c.k. disidentovi Karlu Havlíčkovi Borovském (1821-1856)! Osobně bych si k tomu ještě odvážil přidat, že na neoriginálnější myšlenky Rádla jsem narazil až poté, co se mi podařilo získat a prokousat se německy sepsaným zcela přepracovaným 2. vydáním 1. dílu "Geschichte der biologischen Theorien in der Neuzeit" z r. 1913 (Koutník a Hromádka tuto knihu obsahově patrně vůbec neznali, alespoň o ní nereferují).

Dostávám se k závěru své diskuse tématu prof. Svitáka "Nevýhoda dějin". Domnívám se, že Češi se řídí jeho radou již dávno, od dob, kdy se odmíteli výmluvní, čtiví a slohově vytříbení klasikové českého dějepisectví. Hurá do pionýrské budoucnosti bez přítěží a překážek svobody a rozvoje! A pokud zájem o české dějiny v té kosmické budoucnosti ještě zcela nevymře, pak se snad potomci našich potomků dočkají někdy koncem 21. století vydání (v jaké technologické formě se neodvažuji předvídat) konečně kompletního a nezcnzurovaného Masaryka. □

A. J. BARTŮNĚK

- JVC
- PIONEER
- HITACHI
- SANSUI

Colour TV — HI-FI
Sales and service

144 Kennedy Rd. S., Brampton,
Ont. L6W 3G4 (416) 453-8832

Dobré zboží, dobrá cena
volej Tondu, říká žena
JVC HITACHI PIONEER má
radou a opravou pomáhá!

Literatura

Ota Rambousek

Na peří

Šestá dílna byla ponurá, tmavá místnost v prvním patře dlouhatánského baráku, ubíhajícího od věže k věži. Jedna strana šestiúhelníku bývalé leopoldovské pevnosti.

Stoly stály podél tří stěn dílny. Podlaha, propadlá stářím do neuvěřitelného dolíku uprostřed místnosti, byla pokryta prachem, zbytky červených kolíčků na povřísla a odřezky provázků.

Něco někde vázlo a místo kolem středního dřevěného sloupu, podpírajícího stejně neuvěřitelně prohnutý strop, bylo prázdné. Obvykle se tu povalovaly smradlavé balíky pološnilých provázků a pytle rumělkové červených kolíčků.

"Pracovisko Konopa." Makalo tu dohromady okolo osmi set muklíků: Někteří z trestu, jiní pro nedostatek vhodné pracovní příležitosti. Ale, jak pravil starý Dante: Zanechte všech nadějí... Vrchnost nikdy nikoho dlouho flákat nenechá. Tedy ty, co mají pracovat. Jiní zase pracovat nesmí, protože práce je výhoda a tak týdny a měsíce bezcílně měří vzdálenost samoty mezi dveřmi a oknem. Šest kroků tam a šest zpátky. Hodinu za hodinou, den za dnem.

Přinesli peří. Žoky hnusného, drobného slepičího peří, ještě s kusy kůže a plně slepičinců. Zlatá konopa! Aspoň něco je dobré. Práce je "v režii". Nestanovili normu, obvykle velmi tvrdou, pro mnohé manuálně pomalejší přímo nesplnitelnou.

"To nevypadá na dlouho. Konopa je na cestě," filozofoval Dr. Kváča, bývalý soudce.

"Jen aby," řekl soused. Seděli na lavici běžící podél celé zdi; za zády dvě malá okna s výhledem na šikmý travnatý svah šancí, zdvihajících se od drátů strážního koridoru k vrcholu pevnostních zdí. Šedý horizont neošetřované trávy téměř splýval se stejně šedou, smutnou listopadovou oblohou...

Bylo nevlídno, okna zavřena a bylo těžko obědět. Polévka připomínající vzhledem i chutí vodu z nádobí, hlavní chod, brambory s mrkví. Teď si kuřáci zapálili a pach peří se mísil se štiplavým kouřem z Tarase, nejlevnějšího dýmkového tabáku. Inferno.

Hromádky malých brk uprostřed stolů, malinké, neklidné kupičky se draného peří. Ruce mechanicky sdírají obě strany pírků. Dá se přemýšlet, vzpomínat, mluvit o čemkoliv.

"Tak co si dáme teď, hoši," protrhl malátně ticho po mizerném obědě Petr. Seděli v té partě už pěkných pár týdnů a debatovali za ten čas o všem

možném: Historie, politika, jestli bude Amňa, kdy a za jak dlouho to prdne. Nečekaně se ozval Jarda Štěpnička, který toho jinak moc nenamluvil. Byl jeden z těch, kteří raději poslouchají:

"Já vám třeba povím, jak jsem dělal špecinkáře."

"Co že jsi dělal?" ptal se starý Šafář, četník ještě z doby, kdy prezident Masaryk jim nařídil střílet do dělníků. Hned po osmačtyřicátém ho vyhodili a musel se poprvé v životě chytit pořádné a poctivé práce. Podbíjel koleje na štrece. Než ho zavřeli.

"Špecinkáře. V Praze," opakoval Jarda. "Já se původně učil zahradníkem ve Znojmě, ale to mi nevonělo a pak, táhla mě Praha. Praha! Už to samotné jméno vzrušovalo moji fantazii, podněcovalo k nejkrásnějším snům."

A taky jo. Jen jsem vystoupil v Praze na Masaryčce, tenkrát to byla ještě Masaryčka, zůstal jsem stát na vrcholu těch pár schodů širokého schodiště, které vedlo do Hybernské. Lidi se valili po chodnicích, auta sem a tam, do toho řinčení tramvají. To víte, já byl kluk z malé vesnice a byl jsem tenkrát ochoten věřit, že tramvaj krmí mrkví a ty dráty nad ní, že jsou šňůry na prádlo," svěřoval se poslouchajícím Jarda.

"A hned tam, na těch schodech ke mně přistoupil chlapík se šátkem na krku, uvázaným na uzel, který trčel elegantně stranou, a s čepicí připlácnutou frajersky na pravé ucho. Ohlédl se vpravo, vlevo, pak se naklonil blíž a vmlouvavě hučel:

"Měl bych pro vás něco, mladej: Krásnej zlatej prsten, zase to rychlé, obezřetné ohlédnutí, 'kouknou,' a vytáhl velký, zlatý prsten s velkým kamenem, 'a jen za sto padesát kaček.'

Měl jsem u sebe svoje celoživotní úspory, 280 korun tvrdé, československé měny. Což bylo dost, ale nikde jsem nebydlel, byl jsem sám a co hlavní, neměl jsem práci.

"Co bych dělal s prstenem?"

"Srdce mi to trhá na kusy, že to musím prodat. Takovej kus. Nejmiň čtyři kila, možná 450 kačen. Ale dítě mám nemocný, prsten máme jako rodinnou památku po tchyni. Není vyhnutí, hučel do mně jako čmelák do pampelišky."

"A tys ten prsten samozřejmě koupil," smál se Petr.

"Počkej, to nebylo tak jednoduchý, tak blběj jsem zase ještě nebyl. Von mi nabídl, že šperk dá odhadnout, abych viděl, že má vopravdu tu cenu. Přešli jsme ulici a hned pár metrů stranou byl malej klenotník. Dokonce stál hned ve vchodu v bílým plášti:

"Dovolte šéfe, mohl byste nám říct, kolik to má cenu?" hned bez okolků na něj uhodil a ukázal šperk po tchyni.

Klenotník vytáhl z kapsy lupu, tu,

jak se vmáčkne do voka a zevrubně prohlížel prsten:

'Je to osmnáctka zlato s Chalcedonem, to má bratru cenu...' vteřinu přemýšlel, 'okolo 450 korun.'

'Co jsme vám dlužni, šéfe,' rychle se ptal chlápek v čepici. 'Nic, nic, nestojí to za řeč,' odpověděl klenotník a už mě prodávající táhl pryč, do pasáže Srdíčka.

Cestou jsem přemýšlel: Dám sto padesát kaček a tři stovky budou vejvar. Obchodnický duch venkovského telete v nitru neodbytně hlodal. A tak, když jsme byli stranou v pasáži právě naproti té Masaryčce, která mě v Praze uvítala, zacvak jsem bez většího přemlouvání 150 korun za rodinný šperk neznámé tchyně.

Našel jsem podnájem, hledal práci a peníze rychle mizely. Došlo i na klenot a já se vydal do Hyberské, k zlatníkovi-odhadci:

'Vy asi nejste při zdravém rozumu,' řekl mi starší, solidní pán za pultem. 'Tohle je bižuterie tak okolo tří korun.'

'Vždyť jste mi to odhadli na víc jak čtyři stovky,' přesvědčoval jsem majitele a trásl se napůl vzteky, napůl zklamáním.

'Já že vám odhadl ten prstýnek na tolik?' divil se majitel živnosti.

'Tady někdo od vás. Venku.'

Pán se smířlivě usmál: 'Kdoví, kdo to byl. Někdo vás pořádně natáhl.' A tím historie s rodinným šperkem skončila.

Ne docela. Probudil se ve mně pravej vesnickéj křupan. Dny a dny jsem hlídal východ z nádraží a čekal, až až se dočkám toho svýho. A taky jo.

Zase ten červenej šátek na uzlu a čepici frajersky na stranu. Opatrně, z velké dálky jsem ho obešel, až jsem ho znenadání ze zadu rařnul za límec. Zkusil se ohlédnout v ocelovém sevření a ani se moc necukal.

'Naval ty prachy,' poručil jsem stroze.

'Na to zapomenou mladej. Ty sou dávno v háji. Sem černej jak rakev.'

A rychle začal drmolit: 'Neboj se, prachy budou. Vemu jich k nám na Žižkov, mezi špecinkáře. Škodnej nebudou.' Uvolnil jsem jeho límec a už jsme šli.

Ulice se menovala Žerotínova, to si pamatuju. Vešli jsme do průchodu a po temných, točitých schodech, kde v zatáčce byla nika s nějakým neurčitým svatým, jsme vošli na pavlač. Třetí dveře byly od jeho kvartýru.

Celá kytice smrdutých pachů mě udeřila rovnou do nosu. Rozeznal jsem dětské plenky, páru z vyvářky, mastnou vodu z nádobí ve škopku a česnek. V šeré kuchyni, kam padalo jen sporé světlo zasklenými dveřmi z pavlače, se motala ženská neurčitěho věku.

'Odložej si. Skočím jen pro Vencu a Frantu,' řekl mi a byl ten tam. Ale v zápětí se vrátil i s dvěma kumpány. Cvilinkové kalhoty, košile bez límecu a zase ten šátek s uzlem na stranu.

'Hele Venco,' začal ten, co mě přivedl, 'tohohle burana sem vopucoval v Hyberský a von mě dneska nahráb. Asi bude nejlíp, když ho vyučíme a pošleme do ulic. Co ty na to?'

Venca si mě dlouze prohlížel. Zřejmě vážil moje schopnosti a možnosti. Pak začal:

'Jak ti říkaj,' optal se a já mu řekl. 'Tak koukni, Jarouši, já ti dám typa a řeknu ti, jak si jako správnej špecinkář máš počínat, abys nedělal našemu cechu vostudu a při tom se trochu vopeřil. Co myslíte,' obrátil se na Frantu a toho mýho.

'Snad by moh pro začátek prodávat parfém. Máš eště náky kačeny? Přespávat můžeš zatím u nás. A my tě teď zaučíme. Dávej dobrýho bacha: Pro začátek potřebuješ nákou hodně levnou kolínskou; na Vinohradech u Pexídra si koupíš kilo parafínu. Pamatuješ si to? Parafín, co se z toho dělal svíčky. A nákej celofán. Červený, žlutý, modrej, zelený. Hlavně, aby to hodně řvalo. A to je všechno, co v tomhle kšeftu na začátek potřebuješ. Přines to sem a Mařka ti už ukáže, co s tím. V první řadě ten parafín vohřeješ, ale tak napůl, aby byl tvárněj a do něj po troškách vhněteš tu kolínskou. Taky stačí, když nemáš kačeny, pokropit jen ten celofán. Mařka ti pučí strojek na maso, co má místo toho dírkovaného předku jen prkýnko s dírou v prostředku. A když ten parafín navoněnej a uhnětenej jako těsto protáhneš pomalu tím strojkem, poleze ti ven takovej jako voskovéj drát. Ten nakrájíš na kousky asi tak třicetimetrový a zabalíš do toho celofánu, nastříhanýho na čtverečky.

A si hotovej. My ti pučíme malej kuffík a do toho si naskládáš ty barevný voňavý husí hovna. Vono to pak vypadá. A vyrazíš do ulic. Výborný sou pasáže a průchody, jako u Bati. Tam si stoupeš a začneš prodávat. Dávej pozor na policajty. Dyby šel z Václaváku, utečeš do Jungmanky. A zas naopak. Ale, hele — ty máku,' řekl Venca, když skončil školení, hojně doprovázené gestikulací, 'důležitý je, co při tom budeš kecat. Předveď mu to, Franto!'

Franta, který do té doby mlčel, vstal ze židle a zaujal příslušnou pózu:

'Sem, sem, velevázení! Račte zastavit svoje kroky a na mně pohlédnouti svoje zraky! Tento francouzský parfém v hmotě tuhé je světová novinka, vyznamenaná na jarním salónu v Paříži tak zvanou Velkou Cenou, neboli Grán Priks. Co neuděláte? Koupíte si tento vynikající parfém v hmotě tuhé a lehce potřeje místa, jako zápěstí, dámy pak ve výstřihu, případně za ušima. Tento francouzský parfém v hmotě tuhé je nezbytný pro každého, kdo ve společnosti něco znamená. A cena? Cena je při tom opravdu lidová. Žádných pět korun, které byste zaplatili například u Lavecké, žádné tři, nebo dvě koruny. Tento vynikající francouzský parfém v hmotě

tuhé stojí pouhou jednu korunu. Jednu korunu, prosím.'

Franta přestal ze sebe chrlit slova a zhluboka se nadechl. Mluvit začal zase Venca:

'Nejni to lehký. Musíš si to dobře naštudovat. Kecat, prodávat a dávat majzla na policajty. A při tom udělat celou túru rychle za sebou na různých místech, kudy projde hodně lidí — a pak toho nechat a dělat něco jinýho, nebo by ti moh přijít dát někdo na držku, nebo, co je horší, zavolat policajta,' poučil mě Venca.

'Dělals to opravdu, Jarouši?,' divil se Dr. Kváča.

'Jo — nějaký krátkej čas. A divili byste se, jak všechno bylo zrovna tak, jak mi ti žičkováci poradili. Udělal jsem tu túru s tím parfemem, lidi vám kupovali jak blbí. Esli se správně pamatuju, ta voňavka stála asi tři kačky, parafín u Pexídra, to byl velkej drogist na rohu Bělehradský a Anglický ulice, stál devět kaček a celofán korunu za arch. A věřili byste tomu, že jsem toho prodal za tři sta korun?'

'Hrome, to už byl slušný výdělek,' řekl zase Kváča, 'i když ne docela poctivě získaný.'

'A jak si to dělal dlouho, Jaroslavě?'

'Moc dlouho ne. Eště mě nechali prodávat vědecky vyzkoušený a zaručeně pracující prostředek na kuří voka a otlaky. K tomu sem zasej potřeboval malý, lehoučký přenosný stolek, gipsovou nohu; odlili mi ji Venca s Frantou v lavóru. Nahňali mi sádru na haksnu a udělali vodlítek. Ten jsem pak měl s sebou, na sobě bílej plášť, na hlavě šedivej klobouk 'Diplomat' abych vypadal jako vědec. Na tý gipsový noze sem ukazoval hůlčičkou místa, 'kde se otlaky nejčastěji vyskytují,' a prodával zase za korunu, v malých flaštičkách 'vědecky vyzkoušený a zaručeně pracující prostředek na odstraňování kuřích vok a otlaků.'

'Jak jsi prosím tě k tomuhle přišel? S vámi pracovali i doktoři?,' zíral nevěřičně Petr.

'Ale neblbni. U Pexídra stál litr sodnýho nebo draselnýho louhu kačku osmdesát. Po tom ti vodejdou po nekolikeym natření kuří voka i s kostí,' uklidnil ho Jarda.

'Celá ta špecinkařina mi na jedny straně přinesla do začátku nějaký peníze, ale zasej sem cítil, že se to dlouho dělat nedá a můžu taky skončit za mřížema...'

A do toho mi nahrála náhoda: Když jsem dělal 'V Kotcích' toho vědce na kuří voka a začalo drobně mrholit, sbalil sem krám, svlík bílý plášť a chystal se vodejít, přitočil se ke mně podsaditej mužskej v čepici, tentokrát kožený:

'Tohle pro nich nejni, mladej. Dou dělat se mnou. Potřebuju šikulu jako sou voni. A je to bez rizika,' říkal mi po cestě na Můstek. To rozhodlo:

'A co je to za fachu? Zasej náky šme?'

'Depak. Úplná rovina. Maj rád zvířata?' zeptal se znenadáni.

'Ale jo, proč?'

'Potřebuju asistenta do psího sanatoria. Sem na všechno sám a kšeft mi de. Takže bych se moh starat vo ty věci vokolo a voni by dělali na place u čoklů,' vysvětloval.

Slovo dalo slovo, mně ta špecinkařina lezla stejně krkem, tak sem se v Žerotince rozloučil s Vencou, Frantou a Kadlem; to sem vám zapomněl říct, to byl ten, co dělal do zlata, šperků a hodinek. Večer sme to zapali a druhý den sem se stěhoval do Bránika ke konci Švarcnberáku. Ten majitel psího sanatoria, Paclt se meoval, tam měl vohradu, takovej trojúhelník volezlj trávy vobehnaney prknama, aby tam nebylo vidět. Ve předu měl Paclt kancelář, kterou pečlivě udržoval. Dveře v horní polovině zasklený, vedle okno, prkenná podlaha, všechno pečlivě natřený, udržovaný; na vybilných stěnách barevné obrázky různých čoklů. Jinak psací stůl, na něm dokonce telefon. Paclt inzeroval a měl uvedenej i telefon. Nade dveřma reklama: Odborně vedené PSI SANATORIUM. Celodenní péče. Výhodné týdenní sazby. Svěřte nám s důvěrou Vašeho Miláčka.

A víte, že tam pořád někdy ty potvory měl? Von správně usuzoval, že v předměstí moc kšeftů nechytne a ve vnitřní Praze to zas bylo neúnosný po finanční stránce. Ale zasejc plno těch lepších rodin mělo pinčly a tak hlavní sezóna byla v létě o prázdninách, ale taky i v zimě, když pracháči jeli na lyže. Proto ty inzeráty a telefon.

Dovnitř nikoho nepustil. Tedy do samotného 'sanatoria', do ty vohrady. Tam byly jen na jedny straně kotce, v každým hromádka hoblin a litinovej kastról na vodu. To byla moje hlavní práce. Čistit kotce a vyměňovat vodu. V malým přístěnku sem na malým sporáku vařil ve velkým železnáku brambory, i se šlupkou. Čokolové, co se sem přišli léčit 'na dietu', byli pod péčí starýho Paclta.

Ráno prošel sanatorium, podíval se na pacienty a šel do kanceláře, kde četl noviny a poslech si v rádiu, co je novýho. Okolo poledne se ujal léčení. V přístěnku, vedle sporáku měl pověšenej dlouhej bič na krátkým rukovítku, jako v cirkuse, nebo jako Zorro Mstitel.

Já vtevřel všechny kotce a vyhnal psy na plac. Paclt několikrát práskl bičem ve vzduchu jako když střílí, a už to jelo: Pohyb, pohyb, hulákal a to už se dali všichni do fofru kolem vohrady za hroznýho štěkotu. Vlčák, foxteriér, japončik, jezevčík, většinou ty salóni kreatury, který jen že-rou a chrápou.

A tak to jelo celou hodinu. Von Paclt dobře poznal, co si s kterým psem může dovolit. Já byl mezitím v kanceláři, kdyby někdo přišel, nebo volal.

Když se šéf vrátil z 'léčení', byl sem na řadě já. Každěj svěřenec dostal

podle velikosti porci studenejch šťouchanejch brambor.

Třeba přišla panička s čubou Fifinkou. Vobě si byly podobný tou tloušťkou. 'Fifinka nechce chodit, pořád jenom spinká a papá jen dobré. Potřebovala by dietu,' přála si zákaznice, která přijela taxíkem.

'Spolehněte se, milostivá, za čtrnáct dní pejsánka nepoznáte. Vezme-me si ji na starost. Vid', Fifinko?' A Paclt podrbal těžce funičiho psa za uchem.

Fifinka nežrala brambory celý tři dny. Po poledním léčení první dny jen chytala druhéj dech a lemtala vodu. Na konci prvního týdne spráskla kastról brambor a málem chtěla 'nášup'.

Takhle to šlo den za dnem v našem sanatoriu. Pamatuji si, jak za dva týdny přijela ta dáma zase taxíkem a šef šel do ohrady pro vyléčenou Fifinku. Vrazil do kanceláře a skočila jako Šemik metr dvacet paničce do náruče:

'Vona mně poznala,' zaječela štěstím unešená dáma a v očích se jí objevily slzy radosti. Fifinka byla málem poloviční a mlela se paničce v náručí v předtuše nastávající Havaje.

Tak takhle sem tam dělal toho asistenta celej rok, ale Paclt moc neplatil, taky z čeho, a náhodou sem našel místo u velkým zahradníka a zelináře v Modřanech a tak sem se zasejc chyt mý původní práce,' končil Jarďa svoje vyprávění o podivuhodných zaměstnáních v první republice.

Starý Šafář pokýval hlavou a začal vyprávět o tom, co zase zažil on:

'To máš pravdu, hochu, všechna tahle pakáž se většinou soustřeďovala v Praze. Já sloužil za republiky v Litni a tam jsme měli zase co dělat s partou 'inženýrů', taky z Prahy. Chodili nám po okrese, byli tři. Nosili dokonce s sebou kukr na stativu. Další měl na rameni pár latí, nabarvených na červené a bílé oddíly, říkali tomu trasírky; ten třetí byl vedoucí. Měl u sebe silný sešit, pod paží překližku, na které měl připevněnou speciálku našeho okolí.'

Trojice pracovala obvykle v sobotu odpoledne, nebo ještě lepší, v neděli po ráno. Přišli do vesnice a na place před kostelem postavili ten stativ. Ten, co do toho čuměl, byl i oblečený jako inženýr. Teda, jak si lidi představují inženýra. Čepici se štítkem, přes košili pulover a pumpky, jak se u nás říká těm kalhotám pod kolena. Vedle něj stál ten s tou mapou, do který chvílema koukal a něco počítal na Lomikarovým pravítku."

'Myslíš logaritmický...'

'No, to šoupací počítací pravítko. Neřekli nikomu ani slovo a než bys řekl švec, bylo okolo nich klubko dětí. Dospěli pozorovali inženýry z povzdálí, nebo cestou do kostela. Ten třetí se postavil s trasírkou nedaleko vrat největšího statku a postavil lat kolmo na zem. Inženýr se stativem hleděl do kukru a pohybem ruky uka-

zoval směr tak, až asistent stál s latí přímo ve vratech statku. Pak ho zdviženou pravíci zastavil:

'Ted' je to přesně,' řekl vedoucímu a ten si cosi zaznamenal do sešitu.

Zvedli stativ a odebrali se na místo, kde předtím stál pomocník. Ten mezitím krátce a rezolutně zaklepal na dveře kuchyně, otevřel je dokořán a postavil se s trasírkou přímo před kachlová kamna. Panímáma koukala s otevřenou hubou, právě tak jako pantáta, který seděl s fajfkou na lavici u okna plíného kořenáčů s muškáty. Asistent s napřaženou paží a latí stál uprostřed místnosti a upřeně hleděl do vrat, kde jeho dva představení prováděli měření.

'Dobry,' mávl rukou ten vedoucí a zase něco psal. Pak se odebrali do kuchyně a slušně, i když odměřeně pozdravili: 'Dobry den.'

'Dobry den,' odpověděl celý tumpachový majitel usedlosti: 'Co se děje?' ptal se, nechápaje nic.

'My jsme od Ředitelství státních drah. ČSD. Víte? A tudy povede železnice ze Zadní Třebáně přímo přes Brdy do Příbrami.'

'Jezuskote,' zanaříkala panímáma. 'Tady rovnou přes kuchyň?'

'Ano. To se všechno bude muset nechat zbourat. Stát to vykoupí. Stačí nám štráf takových deset metrů.'

Vykoukl z malého okna. 'A tady přes ložnici, zahradu a pole rovnou do lesa.'

Sedláková vypadla fajfka s dlouhým troubelem z úst:

'Nešlo by to náko uhnout? Nebyli byste škodný,' a lišácky zamrkal. Ač vypadal přitrouble, projevil až neobvyklou pohotovost a porozumění pro situaci. Ve skutečnosti to byla podstata celé akce, bylo jen třeba postižené usměrnit správným směrem a co do výšky úplatku.

Někteří zase, jak to na vesnici bývá, nechali by si pro šesták koleno vrtat a sousedská řevnivost a sváry hrály také svojí úlohu.

'Dám stovku, ale koleje musej vést přes Chomejcovu zahradu a louku,' dožadoval se souseď.

Na řadu pak přišla zpravidla dlouhá technická porada nad mapou a poznámkovým sešitem. Potíže trvaly tak dlouho, až bakšiš byl úměrný majetku a námaze inženýrů.

Tak obrazili několik vesnic v okolí. Byli, co víme, ve Všeradicích, Sucho-mlatech i ve Svinářích a to peníze rejžovali, protože se pochopitelně nikdo nepochlubil a každý čekal, až začnou dělat dráhu mimo jeho pozemky." vysvětloval Šafář.

'Až udělali velikou chybu, že se zapletli do poškození státního majetku a to holenku přestává legrace. Přišli zase dva do Haloun do hospody k Vachalovskejm a dali vybubnovat, že se bude prodávat prvotřídní dřevo. Prodávali telegrafní štangly za dva-cet korun kus. Měli takový malý bloček, očíslovaný od jednotky do stovky, jako se dávaly v biographech v šat-

ně. Co číslo, to dvacítko. Třetí chlap zatím očísloval křídou telegrafní linku z Haloun až ke svatému Kiliánu, co je na vršku přímo nad Řevnicemi. Dobrá hodina pěšky. A lidi kupovali sloupy na to tata, je to přecej jen silný, osmimetrový sloup, dobře impregnovaný proti vlhkosti.

Ještě tu neděli lidí víc než třetinu sloupů porazili, urazili izolační hříbky a dráty a vozili domů. Přijeli jsme tam dva na kolech, někteří byli jako diví a bránili tu svoji koupenou štangli jak Moravani na Bílé Hoře a nám dalo velkou práci, než jsme je přesvědčili, že byli podvedeni a že se teď dopouští trestného činu. Přeci si pamatujete ty malé cedulky: Státní nivelace, poškození se trestá.

To je nakonec umoudřilo. Krátce na to je dopadli při nějaké jiné trestné činnosti a kraj měl na čas od nich pokoj."

"Máš pravdu, Josefe," souhlasil Dr. Kváča. "Dříve či později se tenhle druh lidí projeví nějakou chybou ve výpočtu, ukolébání jistotou, že jsou dostatek chytrí, nebo prostě nedokáží přestat. Ze své vlastní zkušenosti vím..."

"... že po ráne sekyrou každý hned neupadne..." chystal se Petr, znalec klasické literatury. "To je Hašek. Povídka o soudních znalcích," popíchoval Kváču, kterého neměl rád.

"Nekecej do toho blbosti, když jeden mluví," štětil se Jarda, který se vyprávěním bavil. "Tak kde ste přestal," obrátil se na Kváču:

"Vím ze zkušenosti, během své soudní praxe, že zločin je jako opium. Podvodníci, zloději, pokračují tak dlouho, až je jeden z jejich činů poslední. A každý z nich pracuje ve svém vyvoleném oboru, kde dosáhl jakéhosi mistrovství, vyvinul spolehlivě pracující metodu. Nestává se, že by se najednou podvodník vrhl na vykrádání bytů, nebo naopak," držel malou přednášku Kváča.

"Po promoci, jako začínající právník, začal jsem svou kariéru u Krajského soudu Brno-Venkov a tenkrát se nám objevil případ, o kterém si vyprávěl celý 'kraják'."

"Viděl jsi to přelíčení a tím tureckým sultánem?" ptal se mě kolega ze studií, který zase začínal na Prokuratuře. Místní tisk přinášel průběh procesu pod hlavičkou Turecký sultán v Pasohlávkách, a Brno se bavilo. A tak jsem se byl také na přelíčení podívat.

Nějaký měsíc před tím, než aféra vypukla, objevili se na jižní Moravě, přesněji řečeno ve vesnicích na jih od Pohořelic, mezi silnicemi na Znojmo a na Mikulov prodavači losů Turecké dobročinné loterie. Tak prodávali v Litobratřicích, Mackovicích, Troskotovicích, v Jiřicích. Taky v Pasohlávkách. Sem tam někdo losy koupil, stál tři koruny kus, což nebylo málo, ale zase hlavní cena byla sto tisíc tureckých liber. Nikdo z kupujících sice hodnotu turecké libry

neznal, avšak kouzlo neznámého a nepoznaného vzrušovalo mysl drobných lidiček natolik, že se losů prodalo pěkných pár stovek.

Jako vždycky, při koupěchtivosti jedněch a liščí opatrnosti prodávajících, první fáze operace prakticky unikla orgánům, dohlédajícím na pořádek.

Až jednou v neděli dopoledne, všimnete si, zase neděle, den vhodný jak k pohovoru s Bohem, tak k okrádání a podvodům, objevilo se v Pasohlávkách veliké, černé auto, ve kterém seděli dva důstojní páni v černých oblecích. I řidič v černém, bílých rukavicích a šoféřskou brigádyrkou byl, jak se ukázalo později, zároveň česko-turecký tlumočník. Před stavením sedláka Pustiny zastavili, šofér otevřel úslužně dvířka a vylezl pán v žaketu, zase v rukavicích a v širokém, měkkém černém klobouku, jaké nosivali v té době senátoři a vůdcové levicových politických stran.

Bylo časně, starý Pustina seděl ještě v podvlékačkách a triku za stolem u kávy. Panímáma se právě vrátila ze dvora, kde sypala slepicím a dala trávu králíkům.

"Prosíme uctivě za prominutí, že rušíme v tak nevhodný čas, ale věc je velmi vážná a nestrpí odkladu," řekl pán s čepicí v ruce, "mohli bychom snad celou záležitost projednat uvnitř?"

Panímáma jen dokázala přikývnout. Hrůzou se ani nemohla hýbat v předtuše čehosi strašného.

"Nic se nelekejte," uklidňoval ji zase ten gentleman v čepici. "Naopak, neseme zprávu dobrou."

"Vy jste tu před časem koupili los Turecké dobročinné loterie? Mohli bychom ho vidět?"

Hospodyně šla do kredence a šmátrala mezi hrnky na horní polici. Po chvíli hledání přinesla turecký los. Pán v žaketu vyňal obřadně z náprsní kapsy jakousi listinu a porovnal číslo losu. Pak kývl hlavou.

"Ano," řekl šofér. "Je to ten los."

Sedlák Pustina seděl beze slova za stolem s otevřenými ústy a káva mu stýdla.

Všimnete si, jak jsou lidé hloupí a dají se opít rohlíkem," odbočil Kváča. "Jak by mohli pořadatelé loterie vědět, kdo je držitelem losu s první cenou, že? Jenže — každý je připraven vyhrát a tak když přijde někdo s takovou zprávou, moc nepřemýšlí."

"Jaké je Vaše ctěné jméno, pane?" řekl zase ten, který celou dobu jediný mluvil.

"Pustina. Václav," zachrochtal sedlák za stolem, kterému vzrušením vyschlo v krku.

"Kdybyste dovolil, pane Pustina, podrobíme Vás napřed malé zdravotní prohlídce," řekl šofér a rozhlédl se po místnosti. Pak uchopil malé šrokrle a postavil ho doprostřed kuchyně:

"Sehen amadel, Effendi," pronesl

v plynné turečtině pánovi v žaketu, z kterého se náhle vyklubal lékař.

"Ifikat vohar moneledzi ištoknur," doktor s úsměvem vyzval Pustinu, aby si vylezl na štokrle.

Sedlák stál na stoličce a očima vyvalenýma co se bude dít, ale turecký medicínman mu vzal jemně hlavu do dlaní, pohlédl do očí, posunkem naznačil, aby pacient otevřel ústa a vyplázl jazyk. Pak ho obešel, vyňal z kapsy čubuk a proklepal mu záda. Nakonec odposlechl dech.

"Vaskor tot," řekl.

"Můžete seskočit ze stoličky," přeložil šofér-tlumočník.

"Ešei rozkom adhorna," řekl zase turecký lékař a povzbudivě se usmál na rytíře Štěstěny.

"Náš dvorní lékař zjistil, že jste úplně zdravý a můžete bez úhony vyslechnout radostnou zprávu. Vyhrál jste totiž první cenu Turecké dobročinné loterie, která obnáší sto tisíc tureckých liber, což je podle všelijakého světového Kursu Československé Státní banky..." odmíchl se a vyndal z kapsy zase nějaký papír: "Čtyři sta padesát tisíc, 237 korun československých."

Pustina ztěžka dopadl na židli jako v mrákorách. Lékař zatím vyšel ven k autu. Vrátil se s velmožem v bleděmodrém turbanu, proužkovaných kalhotách a v jakési čamaře, jakou kdysi nosil Karel Havlíček Borovský. Tvářil se vážně, a zdálo se, že má nějaké starosti.

"Effendi Pustina," představil šofér sedláka ve spodním prádle.

"Jeho Výsost, sultán turecký."

Exotický vladař zapumpoval šťastnému výherci pravici.

"Jeho Výsost je velmi znepokojena vývojem událostí. Orient Expres měl půldenní zpoždění, takže jsme dorazili právě v neděli a zítra zase musíme být pro neodkladné vladařské záležitosti na cestě do Istanbulu. Nemohli jsme bohužel provést výměnu valut na patřičné a zákonem předepsané převodní daně," vysvětloval tlumočník.

"Při tom se jedná, vzhledem k výhře, o pakatel. Osm až deset tisíc korun. 'Že byste zatím Jeho Výsost založili?'"

"My máme všechny peníze na knížce," ozvala se poprvé panímáma. V Pohořelicích, v Kampeličce."

"Snad by sousedé vypomohli, co říkáte?" naléhal česky mluvící Turek.

Do sedláka vjela energie. Začal se rychle oblékat.

"Nezapomeň na Kopeckejch, táto. Taky hospodskej bude mít něco doma," radila. Ale to už pantáta vyrazil ze dveří.

"Nebudeme víc zdržovat a půjdeme do našeho vozu," rychle oznámil šofér, oba Turci pozdravili s úklonem hlavy "Salam Aleikum" hospodyni a okolo hnoje kráčeli kvapně k autu, kdyby se náhodou sedlák vracel s četníkem a bylo třeba rychle šlápnout na plyn.

Nebylo třeba. Představa téměř půl

miliónu v tvrdé předmnichovské měně poháněla sedláka po sousedech, až přinesl k autu přes osm tisíc, které turecký lékař hbitě přepočítal a dokonce vydal předem vyplněnou potvrzku, kam jen vyplnil převzatý obnos. Pak přes okno, on i Jeho Výsost pozdravili šťastného výherce sepnutými rukama před obličejem — a jeli.

Bylo na čase, protože Pustina při výpučích nemlčel a tak se pomalu začali objevovat první čumilové.

Tu neděli potkalo štěstí na Moravě ještě dva držitele losů Turecké dobročinné loterie v okolí a celá tržba Jeho Výsosti i dalších dvou Turků byla víc jak dvacet tisíc.

Pak se v Brně konalo veřejné přelíčení. Soudní síň byla denně naplněna k prasknutí," vzpomínal Dr. Kváča.

Někdy i předseda senátu těžko skrýval veselí, když například vyzval oba 'Turky' aby předvedli, jak se před oběťmi domlouvali. Dodnes vím, že Sultán se jmenoval Zdeněk Chmelníček a byl to zběhlý posluchač veteriny v Brně."

"Příprava na nástup," křičel chodbař, probíhající z dílny do dílny.

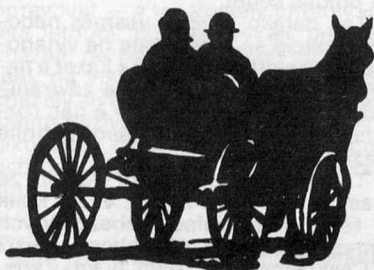
To nám to odpoledne pěkně uběhlo", chválili si posluchači.

"Jo. Dík Straně a Vládě, zas jeden den v prdeli," zaklel Jarda, špecinkář. □

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte krajanskou

RESTAURACI METRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario, Tel.: (519) 743-2720

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu.

František Hojzdýl

Iva Pekárková

Pera a perutě

(z románu)

Socialistická věda

Měla jsem studovat biologii či matematiku, která mě ostatně taky zajímala. Matematika snad nemůže být dobrá a zlá. Matematika snad nemůže být socialistická, tak jako byla socialistická psychologie. Ačkoli kdo ví. Jak jsem se přesvědčila, komunistická a imperialistická může být i kartografie. Na mapách světového měřítka se kupříkladu užívala válcová projekce, která severněji položený Sovětský svaz činila větším a jaksi opticky mocnějším na úkor Spojených států amerických. Projekce kuželová byla považována za neuvědomělou, neb Americe nadržovala. Prostě binec.

Naše socialistická psychologie měla bohužel s filozofií více společného, než by mě bylo napadlo předem. Dozvídali jsme se věci, nad nimiž by asi skutečnému psychologovi vstávaly hrůzou vlasy na hlavě. Freudovu Sexuální psychologii bylo možno zakoupit jen při předložení indexu ve speciálním knihkupectví. A nejzákladnějším jeho omylem, jak jsme se dozvěděli, bylo nadhodnocení osobnosti jednotlivce oproti celé společnosti lidské. Junga s jeho sny by nám snad nejradši vůbec zatajili, jenže to nešlo, a tak jsme se aspoň postupně dovidali, jak absolutně špatný měl ten nebohý stařík pohled na skutečnost.

Měli jsme svou socialistickou psychologii, nebetyčně se zřejmě lišící od psychologie světové neboli reálné. Mohli jsme to samozřejmě jenom tušit, neb pro psychologii zhoubně imperialistickou nebylo pramenů: málokterý světový journal pro psychologii se dal sehnat po knihovnách. Nedostávalo se valut na nákup knih a časopisů ze Západu, tvrdilo se. A tak jsme (pracující na diplomkách s leckdy lákavými náměty, avšak se závěrem předem jasným) luštili bukvy v Psychologickém žurnále a dávali dohromady citace ze západních autorů, přetavených do kratičkých (a ideově správných) výtažů v azbuce. Vůbec, spousta západních knížek k nám pronikala tištěná na špatném papíře nemilovanou cyrilicí. Knihy téměř bez obrázků, s texty zkrácenými a upravenými, aniž to leckdy editor zmínil. Mezi řádky, jež se nám přes mnohaletý výcvik v ruštině nečetly nejlépe, se dalo pochopit chválabohu hodně. A rozsáhlé "predslóvijské" komentovaly výroky autorů, uvádějíc je na pravou míru, a (s lehkou pohrdavým pochopením pro pomýlené pseudovědce ze Západu) vysvětlovaly, v čem se spletli oproti názorům správným, to jest sovětským.

Jižní Trasa

Vzhledem k striktnímu zákazu vjezdů všech těžších vozidel na Nuselský most to bylo opravdu pozoruhodné, jak nepřetržitá šňůra mnohatunových cizokrajných nákladňáků se po něm dnem i nocí valila. Nejjednodušší a nejrychlejší průjezd Prahou (při němž jsi ostatně spatřil něco i z městského centra) většinou tiráků za tu krabičku marlborek doopravdy stál.

Policejní plácačka, pro českého dálkaře symbol Průšvihů, se totiž na Jižní Trase zvrhla ve znamení pokorného příživníka, jenž touží po drobtech ze stolu bohatých, anebo ještě spíše v signál výběrčího daní.

Namísto budek výběrčích mytného stály na dálnici Praha-Bratislava policejní vozy a vybíraly na sebe. Vesměs marlbora.

Za průjezd přes most jednu krabičku.

Za rychlou jízdu — dvě, tři, čtyři.

Za stopařku klidně celý kartón. Ne stopaře. Policajtovi. Stopaře voňavá mejdlíčka, valuty, šminky — a leckdy prakticky o co si řekli.

Protože na Jižní Trase byly stopařky kapitolou psanou speciálním perem.

CTIRAD SMOLIK

Či vlastně mnoha péry.

Nepřeborně mnoha speciálními, cizokrajnými péry nepřeborně mnoha cizokrajných šoferů.

Na první pohled jsi věru málo poznal.

Ta děvčata nemusela usilovat odlišit se od běžných kolemjdoucích někde na Můstku nebo u Muzea.

Nebylo třeba obcházet Václavákem s podmalovanými očima, jež měly říkat vše co největšímu počtu zájemců, ale absolutně nic policistům, ani těm tajným.

Nebylo třeba se bát, že obšťastněný pán uteče bez zaplacení, natož pak se strachovat, že by holčina neodhadla zákazníka a ke své zhnusené hrůze se ocitla v rukou policajta po provedeném již činu.

Nebylo třeba obávat se konkurence a prát se o své místo na slunci. Volných kamiónů bylo vždycky dost.

A konečně nebylo třeba ani moc extra vypadat — z dálky, když ti zastavoval, stejně nikdo nic nerozeznal, řidiči bývali nadřžení — a kromě toho (pro blaho tvé duše) různí národové mívají přece různý vkus.

Nemělo cenu se jich učit sto dvacet, abys mohla mluvit nářečím každé z těch cizokrajných hub, co na osmnácti kolech brázdily republiku: nepřeborná škála národností vykvasila mezi Plzní a Bratislavou v poloněmou, polohluchou, pouze rukama se domlouvající Babylónskou věž.

Stručně řečeno: dívky, které si na Jižní Trase chtěly přivydělat, vůbec nemusely pohupovat kabelkou. Stačilo postavit se ke krajnici a zvednout k obloze palec pravé ruky.

Žijeme ve tmě.

Žijeme ve tmě za Železnou oponou, ve tmě, kterou dohasínajícím, rudým přísvitem ozařují jen pěticípé hvězdy.

Žijeme v kobce smrti, hniloby a neinformovanosti, žijeme v cele obehané ostnatým drátem pod napětím.

A přece: těžké olověné dveře jsou úzkou štěrbinkou pootevřeny na Západ, odkud k nám pronikají paprsky slunce.

Nebo jen neóny neřestných, třpytivých barů, přetékajících lascivním Neznámem.

Světlo.

Každopádně je to světlo: tou štěrbinkou otevřených dveří nelze se protáhnout, ani skrz ni není pořádně vidět, protože člověk je z ní oslněn.

Československo je stát na rozhraní.

A ani ten, kdo se přece jen někdy vybatolí s laskavým svolením těch pánů nahoře — a smí se na pár okamžiků okouzleně zahledět Hydře Imperialismu přímo do tváře, ani ten si nemůže být jistý, že všechno viděl správně.

Oko uvyklé na permanentní šero potřebuje čas na adaptaci, a času — toho těm vyděšeným socialistickým výletníkům nikdy nebylo dopřáno.

Jak neduživé, žlutavé rostlinky vinuli jsme se všichni za světlem, přikládali jsme své stvoly k pootevřené štěrbince — a na zbytečky svého chlorofylu lapali tu trošku světla, kterou jsme mohli ulovit.

A to jsme samozřejmě nevěděli, jestli to světlo, co k nám proniká od Západu, jestli to světlo jsou skutečně sluneční paprsky, nebo nezdravé, třáslavé zářivky, od kterých slabne zrak.

Železná opona však propouštěla traky. Vmezeřovaly se, projížděly — supící, pojízdné exklávy Neznáma — a rozvířivše nepatrně tu stabilní, zahnilou hladinu Známa, mizely pryč a v nenávratnu.

Jižní Trasa byla plná víru, pohybu a nebezpečí tak jako brázda za lodí. Plná žraloků, jež lodi doprovázejí: žraloků, z nichž namísto hřbetní ploutve ční varovně nad hladinu modře blikající houkačka.

Kamióny a kabiny na Jižní Trase se sobě nepodobaly tak jako staré dobré liazky. Každá z nich byla samostatným, maličko tajemným a naprosto odlišným světem. Každá kabina měla svou absolutně specifickou vůni, jež charakterizovala spíš ji než řidiče. Každý nákladák měl svůj specifický, cizokrajně barevný vzorec světýlek. A i když typů kamiiónů zdaleka nebylo nepřeborně, člověku uvyklému na jednoduchou šed' dalo dost práce se v nich vyznat.

A přece jeden jediný rys měly všechny kabiny společný. Ten nejdůležitější pro děvenky, co si tu zvykly cestovat.

Každá kabina byla totiž zásobárnou věcí z dovozu. Věcí, po nichž se každá z těch divčinek mohla utlouct. Věcí, jež bys nesehnal ani v Tuzexu za půlku měsíčního platu.

Mezi Plzní a Bratislavou se na osmnácti kolech řítily pojízdné dragstóry, cukrárny a lahůdkářství, obchody s koženým zbožím a parfumerie, galanterie, lékárny i banky s cizí měnou. Šopy s deskami a kazetami západních a nedostupných hudebních skupin. Obchody s hodinkami, magnetofony, lídicí, módními doplňky a drahými, nesehnatelnými cigaretami cizích značek. Bary a putyky s alkoholy omamných vůní a chutí, o nichž jsi nikdy předtím ani neslyšel.

Tím pádem mohla chytrá dívka, jež věděla, čím se dá platit, na Jižní Trase zaopatřit snad absolutně všechno.

Hledači pravd

Zvláštním, ač velmi obecně se vyskytujícím druhem fotografa-reportéra byl fotograf-reportér takzvaně protitátní. Pronásledovaný. Týraný.

Dobré fotky už nebyly jen otázkou včasného bytí přítom a správné expozice. Už nešlo jen o to zmizet včas před zplesnivělým dědulou, kterého fotil vybírat popelnici.

Fotografové dějů v pražských ulicích se zároveň museli skrývat před ostřížimi zraky strážců pořádku v uniformách i bez nich, kteří se zjevovali z průchodu a nepozorovaně přejedších policejních aut. A zatáhnuvše člověka někam do rohu, říkali: Sou-druhu, ukažte mi váš občanský průkaz, ano? Copak to fotografujete, soudruhu? Půjčte mi na moment váš fotoaparát . . .

Fotografování dějů v pražských ulicích se stalo šachovou partií, v níž dokumentující odvážlivci tahali černými. Lidé, jejichž snaha zaznamenat vůbec nemusela začít politicky, se pak stávali známými firmami po pražských strážnicích a dostávali přes ústa při výsleších, které už byly trochu jednotvárné.

Pro toho, kdo žádné fotografické výtržnosti na svém kontě neměl, to nebylo nic zakázaného, procházet Prahou za slunných letních dnů a se spokojenou poklidnou tvář se zabývat fotografováním rozesmátých pionýrů nebo malostranských prežových střech. Jakmile ses však nechal přistihnout s drzým objektivem namířeným na něco, co se nemá, rozehrál jsi svou hru.

Inkrimované téma mohl být opilec, který se vypotácel od Dvou kopeček.

Fróna lidí bezvýrazných tváří, která se hadovitě vine z blízké masny až k Muzeu V. I. Lenina.

Občan, který si uplívuje před pozitivní nástěnkou.

Čím víc jsi Prahu znal, tím více situací hodných dokumentování jsi v ní vynašel. Stačilo courat ulicemi, dívat se — a mohlš nalovit materiálu, že za to půjdeš sedět.

Tak daleko to však vesměs nedošlo. Policie se omezovala na vytahování nevyvolaných filmů z kazet a nepřijemné výslechy. Nějaké zavírání? To by bylo příliš okaté — a nač rozvíňovat hladinu té tak krásné zahnilé bažiny sovětizace.

Ti nahoře moc dobře věděli, že vlastně není čeho se bát. Vždyť kolik z těch potenciálně nebezpečných témat skutečně republiky ublíží? V Československu, nám, ty fotky sdělovaly — ale řeknou bez komentáře i někomu z venku? Svět potřebuje vidět něco bolestného, hrůzně fotogenního: něco, nad čím se každému zatmí před očima a přestane mu chutnat večere. Svět vyžadoval otevřené rány, měl-li být dojatý — a my jsme mohli natotit jen ranky, škrábnutí, trhliny, jen mírně rozvlákněný okřehek na hladině.

Na rozmazané noční fotce buší policie do dlouhovlasého máničky, který si rukama zakrývá tvář.

Roztrhaný, opilý důchodce, jenž ve zkrchlých prstech hýčká láhev od Tuzemského rumu. Spí u paty domu, na novinách, z nichž je rezeznat nápis Rudé pr- a několik srpů, kladiv a hvězd. Důchodce zvolna zapadá nečekaným brzkým sněhem — a pod zpola rozepnutým poklopem jeho prastarých pomočených kalhot, tam se pod jeho tělem ztrácí palcový titulek o průběhu oslav VŘSR. Je samozřejmě listopad.

Seredné cikánské děcko s bolestnými očima, jež se v předveří činžáku nabízí kolemjdoucím. Špinavá, nečesaná cikánská holčička, jež levou rukou zdvihá sukně a spodničky a pravou natahuje pro milodar. Žebřá. Prosí.

Patrik chodíval Prahou v opojení. Neslyšel. Neviděl. Viděl.

Přípravy na oslavu Únorového vítězství na Staromáku v Praze. Dělník leze po štaflich a připevňuje rudou zástavu na stěny paláců a historických domů. A jeden z obrovských hřebů, jimiž dělník vlajku přibíjí, oslepuje Madonu, jež léta hleděla z omítky v průčelí. Zabitá Madona nesoucí rudou vlajku . . .

Patrik fotil pampelišky na střeších chrámů a holuby seroucí na sochy, tribuny, nástěnky a transparency podstatně nepokrytější nežli lid.

Patrik se mnou jezdil do pohraničí fotit vesnické kostelíky. Fotit oprýskané malby a rozbité fresky s nápisy psanými švabachem. Fotit, jak mech se usazuje v okapech božích stánek, jak krovními trámy prorůstají jasně zelené osiky a břizky, jak celý ten kostel se naklání ke straně a umírá bolestně, dlouho, dlouho . . . — před očima vesničanů, kteří ho nasmějí opravit. Vesnické kostelíky nepříšli komunisti zbořit. Jenom je zakázali opravovat — a tak kostely chřadly už léta letoucí. Lidé si zvykali, jak odcházejí: ne pod smetajícím buldozem, ne v šířavých plamenech: odcházely, vytrácely se z reality i z myslí stejně plíživě a nenápadně a po léta jako onen dávný duch zbožné soudržnosti . . . zub času je podkopával, sousedé, jenom zub času . . .

Ona ta naše zhomogenizovaná republička byla místy setsakra nehomogenní: ve spárách mezi idejemi, jichž komunističtí dlaždiči zanechali dost a dost, bujelo býlí a pýr tak jako bujely až nepochopitelně svěží trsy lipnice u paty domů z dlažby pražských ulic. Hledači pravdy chodívali s očima sklopenýma k zemi či obrácenýma do oblohy. Jenže to nebylo ani to požadované-pokorné sklopení zraků, ani vzhlížení k ideám. Hledači pravdy a hledači duh na tom bývali prabídně, protože jakákoli pravdimilovná, odbojná jednotka v poklidné

bažince hnutí byla nebezpečná. Ty fotky, které Patrik nasbíral, ty fotky trhlin, škvr a spár a rozestoupení (jako se rozestupují dýhy ve špatně vysmoleném vinném sudu) — ty fotky jen stěží mohly ublížit. Fotografové sotva mohli ublížit svou usmolenou dokumentací. Avšak fotopřístroje schované pod bundou se staly rozpoznávacím znakem jistého druhu hledačů pravd.

A hledačům pravdy — těm se v naší nahnilé, pokojné a prolhané republice nesmělo dovolit se rozplemenit.

Pražské lovy

Nevím, jak je to možné, že v kapitalistické Evropě či v zemích ještě západnějších se našlo tolik bláznů, kteří si chtěli vzít a leckdy vzali některou Češku za ženu. Zejména mezi pěstěnými superdívkami, které se zoufale styděly za svůj východoevropský původ, patřilo k dobrým mravům mít aspoň jednoho (ač pokud možno více) ctitelů ze Západu a podle možnosti se s nimi honosit. Pokud se rovnou neprodaly, bylo to společensky vhodné aspoň tu a tam hovořit o pár zlomených imperialistických srdcích a na prostředničku nosit prstýnek, na nějž bylo možné se občas nylvě zahledět a v snivém zamýšlení poznamenat: "To je památka. Ten mám od Wilhelma." Nebo od Francesca. Nebo Sebastiana. Nebo jakéhokoli exoticky znějícího jména, které — vydechnuto jsouc se správným cizojazyčným přízvukem, prozrazovalo vše — a vzbuzovalo u kamarádek závist, u potenciálních partnerů pak zájem o onu zkušenu, světa znalou dámu na úrovni.

A tak byly dnes a denně v Praze na pořadu ozbrojené lovy na cizince. A cizinci se kupodivu lovit nechávali. Jejich společným znakem bylo, že trpěli vůči českým dívkám a ženám jakýmsi sladkým druhem soucitu: toužili zachraňovat. Byly jsme pro ně jak pěkné opičky vězněné v kleci z ostanatého drátu, pěkné opičky, jež měly být osvobozeny, umyty a naučeny lidské řeči. Někdo by se měl o ně postarat. Zachránit je prostě.

Zachraňovací hysterie panovaly v malostranských hospůdkách a vinárnických; dívky po zachránění toužící brávaly šturmem tlupy turistů, kterým muselo být v Praze nádherně. A kupodivu, překvapivě spouště snažilek do dřívě či později vyšlo, i když se leckterá (ač jinak cudná) dívka pro jistotu vyválela s každým pitomcem, který nemluvil česky. Lov na manžela se podobal lovu na býc.

Tady už dívkám vubec nesešlo na jeho vzdělání, zaměstnání, na jeho celkové sympatičnosti (viděné, samosebou, pouze rastrem lámaných jazyků, s jejichž pomocí se většina chtivých děvčátek domlouvala), už ani vzhled či věk je nezajímal — a city? Ty byly nanejšť drženy na uzde

a maskovány přinejhorším make-upem. Z devadesáti devíti procent děvčata hodnotila svoje milence ze Západu jen podle peněz, které byli ochotni pro ně vydávat; vextlovala se svými drahými tak jako ostříhaní hošáci vextlovali s texaskami před Tuzemem. A tak se jedna druhou snažila přetrumfnout, horem pádem balíce výnosné (a k tomu zamílované, jak se domnívaly) nastávající manžely ze zapovězených krajin. Dokázat sbalit dobrou kvalitu, to bylo znakem divčiny vynalézavosti, chytrosti i krásy. To bylo znakem, že je dáma dam.

Když se na tyhle životní příběhy člověk zahleděl trochu podrobněji, objevil, že zahraniční ženiši a manžilkové nebyli vždy jen hejnm dobromyslných pitomečků typu oslíku otřep se. Někteří z nich to mysleli doopravdy vážně, jiní propadli všeobecnému trendu zachraňování — a další si jezdili do východních zemí prostě zašukat. Někteří se rozkoukali až příliš rychle a ze své výjimečnosti těžili radostně a plně. A tu a tam se přihodilo, že šťastně se provdává lovkyne manžilků se ocitla proti všemu očekávání někde v tureckém harému, kde musela sloužit manželovi oddané a věrně, dokud jí — v případě zprotivění — nevyměnil za slona. Prosakovaly leccjaké příběhy o napálených českých dívkách — a nebylo se vůbec čemu divit: žili jsme si tu přece za Železnou oponou poklidně, v malé české desinformovanosti, a — ač jsme se cítili příliš chytří — neměli jsme vůbec ponětí o onom velikém světě dějů. Spousta děvčat se vdala (některá možná i z lásky) a spala pak křečovitě dopisy o tom, jak se mají dobře: takže člověk vytušil, že se jim asi dost stýská. V naší malé české desinformovanosti jsme sotva mohli znát, jak asi může být vystěhovanci — a leckterá lehkomyšlná, svedená falešným pozlátkem příslibů, pak trpce litovala a chtěla zpátky, přesně tak jako v trapných příbězích, kterými nás tu a tam osvěžovaly sdělovací prostředky. Tak jako emigrace, i vdavky na Západ se staly víceméně neodčinitelným krokem do neznáma. Jen ty největší husičky chodily najisto. Nicméně, pokud šlo o to takzvané výhodně se provdat za cizince, pak se většina dívek nerozmýšlela dvakrát.

Jenomže já . . . já se rozmýšlela. Nikdy předtím jsem se příliš nezúčastnila všeobecného lovu — a ejhle: nyní najednou, jak blesk z čistého nebe přijde tahle nabídka: nabídka z lásky. Nebo záchranařská? Nevěděla jsem. Nevěděla jsem, zda Erik mě doopravdy chce na svoji loď, anebo mi jenom humánně podává do vln záchraný pás.

Vltava

Myslela jsem na doby, kdy Vltava, nespoutaná ještě přehradami, na

zimou zamrzala a po ledu se chodilo jako po mostě. Bylo to jedno z potěšení, o které nás připravilo mládí: trpěla jsem už léta nostalgií po dobách dávno minulých, které jsem nikdy nepoznala... a nikdy nepoznám.

Vltava pořád ještě byla krásnou řekou. Zimovalo na ní tisíce ptáků a lidé je sem přijížděli den co den krmit. Z úcty k životu.

Kolem nás procházela shrbená stará paní, hůlčičkou klepala po dláždění — a zastavila se u nás, aby mohla pokračovat ve svém mumlavém, téměř nesrozumitelném monologu: "A voni pro ni nepřišli! Vidíte to: Nezachránili jí. Voni pro ni nepřišli! — Pro koho?" odpověděla, jako kdybychom se ptali, "no pro tu labuť přece... se zlomenou nožičkou! Kdybyste jí jen viděli, jak tam ta chudinka ležela ve výklenku, voda na ní šplouchala — a vona jenom tak zobák pořád otvírala, jak by volala v pomoc. Tak sem jí nakrmila a vona vám mi žrala z ruky, tak byla bezmocná. Chudinka! — Tak si to představte, volala jsem do zoo a jela sem tam za nima, ať si pro ní přijdou a zachránějí ji, ať pro ní zavolaj veterináře. A víte voni co mi řekli? Voni mi řekli Jóni, pani, na Vltavě sou tři tisíce labutí a kdybysme se měli starat vo každého mrzáčka, tak kam by to došlo, ostatně, brzo bude povolenej vodstřel protože labuť přej sou škodlivý! Škodlivý! No — co byste; tomu řekli? Co byste tomu... Tak labuť už sou škodlivý a tahle chudinka... už sem jí nenašla... bůhví, co se jí stalo, no vidíte to, vidíte. A vona vám tam ležela, nožičku zlomenou — No kdo? Ta labuť přece, jenom tak na náplavce ležela..."

A paní cupitala pryč, hůlčičkou ťukala do dláždění, opakovala si znovu všechny ty křivdy a zastavovala kolemjdoucí, aby si mohla ulevit. A oběma z nás to trochu cuklo: v tom všeobecném otupení byl zájem o život něco fantastického. Pro Pražáky teď labuť a rackové na Vltavě představovali život. A tahle paní život chránila, i když jen s naivní koncentrovaností. Ta paní chtěla chránit labuť s přelomenou nožičkou — a zatím na Prahu padal popílek a prach a karcinogeny a pomaloučku nás zabíjely všechny. Oč lepší to bylo nevědět a neznat! Oč pohodlnější! Oč jednodušší! Nemyslíš, Patriku?

Buď zdrav, Arnošt!

Vladimír Cícha

A vojáci, rozkročení na mostě . . .

"A hele, tadyhle to přišlo dneska!" ukazovala mi žena cyklostylovanou pozvánku na taneční zábavu ČSNS a přešla ke kalendáři, který mi nedávno dali v opravě Firestone, aby zjistila, že ten den nemá službu.

"Tak půjdeme," rozhodl jsem a vzal od ženy pozvánku a četl si na ní věcné údaje o místě a čase konání. Vybrána byla společenská místnost anglikánského kostela ve čtvrti Sv. Vital, k tanci hraje hudba Jiřího Jegera, nashledanou se těší Výbor . . .

"Nemám ale žádné nové šaty," řekla Eva a magnetkou s medvídkem připevňovala pozvánku na dvěčka lednice.

"Nedávno sis něco šila," pravil jsem.

"Ty jsou na doma," odpověděla a nevědomky ve mně probouzela lítost a vztek tou snad nechtěnou gradací toho co je "na doma", toho nedůležitého a podřadného. Jako bychom snad netrávili doma dost času! A chtělo se mi zvolat a poručit: "Ovšem, zakoupíme pár pěkných šatiček na tu tancovačku, ale i na úterý, středu a pátek!" Ale neřekl jsem nic a místo toho počítal, že nám do té události zbývá ještě deset dní.

Utekly však jako voda. Tu sobotu se poněkud oteplilo, na mínus osm se došplhala červená směsice v kapiláře našeho teploměru na verandě a na vzorně vyklizené ulice se začal sypat sníh, prvotřídní prašan, bílý sen běžkařů, sjezdařů i snowmobilstů; tady když začne padat sníh, tak tedy padá a je to krása a byla by to krása nesmírná, kdyby netrvala tak strašně dlouho, kdyby slunné dny, to misení oslnivě zářivého sněhu, zlatých paprsků slunce a jasné modré, nekonečné báně oblohy nebyly mnohdy jen krutým žertem předcházejícím třeskutým mrazům, které tu zasněženou krásu činí dostupnou jen nejotřelejším a nejzarytějším milovníkům veškeré přírody.

"Takhle kdyby pár dní zůstalo!" řekla Eva a zastavila se na chodníku před domem a žlutavým kuzelem světla sypany se na ni veliké vločky sněhu.

"To teda jo," souhlasil jsem a brodil se k autu měkkým kobercem, a vzpomněl na poslední bratrův dopis z rodného města na téže rovnoběžce, v němž prorokoval: Ještě pár dní těchto desetistupňovejch mrazů a bude to tu doba ledová a průser!

Čerstvě napadlý sníh dodává velebnosti pocitům, které mívám v našem obstarožním automobilu. Motor běží tišeji, pérování je najednou v pořádku. Je to chvíle stvořená pro pomalou jízdu a rozjímání.

"Umíš si představit tolik sněhu v Praze? Tu malebnost a půvab? Já vím, tam jsme neměli čistej sníh a

tady zas nemáme Prahu!" A pak mě pohládila po tváři a dodala: "Já vím, já už ti s téma řečma lezu na nervy!"

Mlčel jsem a pak tiše řekl: "Well . . ."

Půlhodinku nato jsme vystupovali z auta do žlutavé záře lucerny prošíváné tisícerymi stehy sněhových vloček padajících měkce z nekonečné náruče všehomíra. Do tmy a ticha zářila okna domů a v protisměru po zapadaném chodníčku přicházel pan ing. Lívanec s chotí, kožich z bobra a kožich minkový, vlídné úsměvy, pohoda. "Dobrý večer, milostivá, poklona, pane inženýre!" zdravil jsem, žena se přidala a paní Lívanecová řekla: "Božínku, není to nádhera?"

"Takhle sem dorazil na saních, v trojce, to by bylo jiný kafe než v autáku, co říkáte?" ptal se pan inženýr Lívanec.

Řekl jsem, že by to byla úplná pohádka.

Sestoupili jsme do suterénu, do společenské místnosti přilehlé k chrámu Páně, odložili si v šatně, pozdravili známé, usedli k dlouhému stolu pokrytému bílým balicím papírem. Připomněl mi časy návrhů z finančních důvodů nerealizovatelných, jak jsem je na podobný papír předváděl kdysi svým nadřízeným. Brzy jsem pocítil průvan a šel koupit nápoje pro ženu a pro sebe.

Pokladník Sdružení pan Emanuel Kalenda z modravého klubička utrhoval lístečky podobné těm, co vydávají šatnářky, kus po desátí centech, jeden lísteček jeden drink a za pultem stál pan Haluška a mačkal páčky automatu na přesné odměřování dávek rumu, režné nebo skotské a láhve zasunuté hrdly dolů připomínaly laboratoř nebo operační sál, transfuční stanici a pan Haluška ji obsluhoval s vlídným a přátelským úsměvem jako by mu dělalo radost, že může čepovat náladu a opojení těm, kdož přicházeli a podávali mu lístečky, stejně, jaké později dcera pana Janečka rozprodávala na tombolu. Pan Haluška řekl: "Á, poklona!" Zeptal jsem se, jak se mu daří. "Je to dobrý, prima!" řekl a spokojeně pokýval hlavou a to jsem si uvědomil, že už ani na podobných shromážděních neslychávám na takovou otázku odpovědi jako: "Ale, stojí to víte za co! Nebo Zdravas královno . . ." Slyšel jsem českou obdobu oněch kanadských Fine, just fine! Not bad, really.

A do sálu vcházeli pánové Josef Vrba a profesor Jindřich Noska, oba již sedmdesátiletí, pan Vrba s nezbytným hedvábným šátkem v rozepnuté košili, pečlivě učešán a jako ze škatulky; mohl vám tvrdit, že nedávno oslavil padesátku a nemrkli byste okem pochybnosti. Prý každým rokem po rozvodu ožíval a mládnul a

když byl v penzi, začal ve zvýšené míře cestovat a to se pak rád rozdělával o své poznatky a zkušenosti . . . "Jó, pane kolego, Toronto, to je džungle, to bych vám neradil, stejně jako San Francisco nebo New York, to jsou místa zajímavá tak na pár dní dovolené, ale na trvalo, dejte pokoj . . . jó, prosím, Vancouver nebo Victorie, to je bez debaty jiný kafe, i když trošičku ty drógy, ale jinak fajn!" a jeho kamarád profesor ten jako by si odskočil z Čapkových povídek, s lulkou neustále v koutku úst, nevypadal sice na padesát, ale na svých sedmdesát, zato však byl klasickým a dokonalým reprezentantem toho nejpůvabnějšího, čím se může vyznačovat starý muž, jehož tvář je vizitkou spokojeně prožitého života. Tvář, která svádí a provokuje, abyste se zeptali: "Jak nato, aby jeden byl šťastnej a spokojenej, pane profesore?" Snad by i odpovídal, rozkládá rád. Zvolna a rozvážně, s delikátní pečlivostí pro volbu slov a vět, jako by nevěděl, z kterého konce bohatých vzpomínek začít. Každý rok, každé léto odjíždí do Evropy a vrací se s náčrtníky plnými skizz, s náměty i hotovými obrazy, vozí si do svého domu v River Heights zákoutí jižní Francie, pařížské uličky a náměstí, Place Piggalle a Montmartre, švýcarské údolí s jezery, rakouské vesničky pod Alpami.

Přinesl jsem nápoje, připil si se ženou a přáteli a kolem notových pultů už postávali muzikanti Jiřího Jegora. Všechno se zdálo být připraveno, abychom veselým stehem tanečního večera prošli každodenní mírnou nudou města, jehož smutnou a fádni tvář nezmění ani prosklené mohyly mrakodrapů, luxusní automobily, prostorná nákupní centra či devět televizních kanálů s desátým meteorologickým.

Jára Šima se naklonil přes stůl a zeptal se mě: "Tak jak jde tenis? Hraješ hodně?" "Mírně," řekl jsem a Jára pokračoval poněkud živelně: "Čoveče, letos je to prima, začínáme mít úroveň, přihrávky, skoro jako naši!" informoval o ledním hokeji, který slovenská skupina, osvětlená Járou, ještě jedním Čechurou a dvěma Kanadany, hrává každou sobotu o půlnoci v jedné z krytých hal a já se, jako bývalý člen tohoto seskupení, zeptal: "A co Venca, hraje?" "No ten je pořád docela nejlepší, Venca je klasa!" pravil Jára a pak už začal hrát orchestr. Nastoupili malinko falešně, ale záhy to srovnali.

Za chvíli jsem šel tančit s Evou. Pozoroval jsem páry, které přibývaly na parketu a díval se na pana Halušku u baru a pak na rozkvetlou a exkluzivní zadnici paní Boženky Semerádové, která zrovna tančila nedaleko se svým úspěšným manželem a opodál stál pan profesor Noska ve svém typickém postoji s hlavou pokleslou mezi ramena, tváře prověšené a mezi nimi dýmku v malé pusince v ledaby-

lém závěsu. Naslouchal panu ing. Lívancovi, který jak vykládal, gestikuloval živě oběma rukama a pan profesor, pohled upřený na parket, mlčky mu přikyvoval hlavou.

Náhle a docela bezdůvodně jsem si vzpomněl na první tanec s Evou . . . hvězdami posetá obloha a světla tanečního parketu, vlahý vánek od řeky oplachující ostrov Žofin, oblek z umělé stříže vyhrazený pro návštěvu tančírů a podniků. Vzpomínka je letitá a přesto přesná, ten opojný první večer a všechno co pak následovalo, několik měsíců v oblacích nasycených láskou a po nich pád do střízlivé skutečnosti nečekaných komplikací, manželství a dítě, bytová kalamita a krize, studium a nedostatek peněz, žárlivost důvodná i jalová, nové návštěvy tančírů a nové komplikace, promoce a další horké vlny, nová smíření a nové rozchody, napětí a sladkobolná lítost, malé radosti a větší průsery a konečně vstup armád. Vídeň a Winnipeg. Nový život, odpuštěme si co jsme si, nejdůležitější je budoucnost Jana Mladšího . . . a jako mávnutím kouzelného proutku nastává klid, vrací se síla a elán, ulice Anthony Crescent se proměňuje v lázně, kde se zbavujeme všech neudů . . . pak už jen klid a relativní spokojenost, košťování svobody a demokracie, dostatku všeho, náklonnosti a porozumění finančních institucí. Návrat vzájemného porozumění a respektu. A jako alkohol vyprchává nutkání ponořovat prsty do plamene pokušení.

Je to než věk a vyčerpání, nebo vliv prostředí, že taneček s chotí na večírku Sdružení je vším, na co se ještě zmůžu? A nebo letargie není ještě dokonalá, ještě dokážu toužit po ranách, jaké působí zklamání láska, podezření a žárlivost? Po tranzu probdělých nocí, scénách a drásání srdce, hořkosti slzí? Není snad láska radost a bolest, naděje i zklamání, pošetilost a zpronevěra, let na kouzelném koberci i pád do propasti, horkost stoupající ze srdce puklého štěstím stejně jako zklamáním a zoufalstvím? Oheň i voda, tvoření a devastace, delírium opilcov a píseň optimistova . . .

To všechno začínalo oné červnové noci za letní rovnodennosti. Přivinul jsem k sobě Evu těsněji a tančil jsem jak nejlépe jsem uměl, jako bych každým tanečním krokem utíkal před pocitem osamění, před minulostí stejně jako přítomností, jako poháněný vlastním rouhačstvím a nevědností k osudu, který mne zavedl do veliké země bez dozoru domovních důvěrníků a morbidních petic a přitom pociťoval takové zvláštní prázdno, v němž plynou minuty a hodiny, měsíce nehodně zapamatování, tu maršnost touhy vnímat každý všední den jako pohyblivý svátek . . .

"Nehrajou špatně," řekla Eva.

"Jo, hlavně ten bubnář!"

Někdy v polovině večera jsem se octl na ulici v rozepnutém kabátě chvatně vyvednutém ze šatny. Na chodníku a vozovce bobtnala poduška sněhu. Z temna oblohy vločky se snášely kužely pouličního osvětlení, pomalu, jako v pohádce. Pohádce, která dovoluje a umožňuje všechno, vzpomínku, sen, opojení. Cítil jsem živě, že mi chybí ještě dva, tři drinky k dokonalé pošetilosti, k slzám krátce vykropeným do manitobského prašanu . . . ale najednou i bez slzí ocitnul jsem se u Prašné brány zvedající se ze závějí čerstvě napadlého sněhu a celé město bylo zahalené bělostným rubášem, tichem a žlutavým světlem pouličních luceren, stříbřitým svitem novějších výbojek a to už jsem se vydal Celetnou a šel kolem výkladů obchodů, které nový rád po desetiletí raboval a přece i to málo stačilo k upoutání pozornosti, ještě zůstávalo dost z atmosféry města, z letité historie, minul jsem malou vinárnu a zdálo se mi, že slyším hudbu i přes zavřená okna a pak výklad knižkupectví, v němž už od konce války nebylo možné spatřit díla Masaryka ani Schopenhauera, ale kde čekání ve frontě na nového Hrabala bylo zvláštním zážitkem. A to už jsem vcházel na Staroměstské náměstí s kamenným Janem Husem zahaleným do bílého kožichu sněhu a krátkou uličkou U radnice a pak Lindhartskou ocitl jsem se na náměstí primátora dr. Vacka a ulicí Liliovou prošel do Karlovy, která už mě vedla kolem hospody U rytíře Malvaze ke Karlovu mostu, Hradčana byla osvětlena a dole pod mostem mezi bílými břehy černaia se hladina Vltavy, kterou slapská přehrada zbavila snad navěky ledového krunýře. A vzpomněl jsem si na verše přítele, snad první po příchodu do nového domova . . . a vojáci / rozkročení na mostě / moči na krásu věží! A dál jsem krácel Mosteckou a přes Malostranské náměstí, zahrnul do Zámecké a po Zámeckých schodech blížil se k sídlu králů . . . och, kam jste se poděli, jací podivní prezidenti vás vystřídali! Zastavil jsem se a pohleděl dolů, na město, na stověžatou matičku, kterou jsem tak zanedbával a teď mi zůstala než v knihách fotografií. Ke Hradu, po Radnických schodech. Nespočet perníkových chaloupek spočívá pode mnou, nemůžu snést bolestnou krásu pohledu a vracím se dolů ulicí Nerudovou přes Jánský vršek, Břetislavovou a Tržištěm zatáčím do Karmelitské a pak Harantovou ulicí vcházím na Maltézské náměstí a dál ulicí U Lužického semináře docházím k Letenské a v hostinci U Šmelhauzů dávám si černou čtrnáctku a vzpomínám na ohromného spolužáka Pavla Šmelhause, vnuka posledního majitele hostince a pivovaru, vždycky mi nějak připomínal pivovarského valacha nebo Golema. A sedím u těžkého dubového stolu a drobná, pikantní a vzrušující servírka

nosí mi další a další püllitry těžkého piva a když se na nejistých nohách zase ocitám na ulici, hustě sněží, a snad to je jen ta lehkost hlavy a ducha, která mi zabraňuje v pádu, která mne převádí přes Mánesův most na staroměstskou stranu Vltavy, na náměstí Krasnoarmějců a dál Širokou a Pařížskou a noční zimní vzduch mi dělá dobře, dávám si ještě jedno kondiční pivko v hostinci U Ottů a pak, hned vedle, uléhám mezi dva náhrobní kameny na Židovském hřbitově...

Sněžilo a těžké vložky se mi ukládaly do vlasů, cítil jsem je na řasách a na tvářích, cítil jsem, jak si nabírám prašnan do polobotek, ale dál jsem se vzdaloval od budovy kostela. A v tom štědrém manitolobském sněžení dostávala má nostalgické logičtější podobu, Krkonoše, Špindlerův Mlýn a Pec pod Sněžkou a já vstupoval do krajiny dětství a mládí jako do panoptika, byl to návrat do místa a času, och, kdo mi jen vysvětlí všechny ty komplikace spojené s rodným listem, vždyť je to všechno jen náhoda a osud, mohl jsem se stejně tak narodit místo v Praze v Patagónii, Helsinkách nebo ve Vladivostoku!

Otočil jsem se a vracel se zpět ke kostelu a ten film pro jediného diváka zajímavý jen pro mne dobíhal ke konci. Jako bych se probouzel ze snu. A přitom se mi sny nezdají, uspávám svůj život bez požitků, vzrušení, záhadných dobrodružství. Spánek je pro mne než slast usínání a procitání, ta krátká a příjemná ochablost a uvolněnost těla.

V sále přibývalo kouře, horko vysvléklo některé pány ze sak. Za baterií lahví otočených hrdly dolů, za tou životodárnou stanicí usmíval se pan Haluška, neúnavně obsluhoval automat a čelo mu svítilo mastným vlhkem. V rohu tanečního parketu hezká rusovláška se tiskla dosti slibně na pohledného pána se šviháckým knírkem, o němž jsem věděl, že není její muž.

"Kde ses toulal?" zeptala se žena.

"Byl jsem se nadechnout."

"A s kým ses nadechoval?" ptal se Jára žoviálně.

"S paní Livancovou, Járo," řekl jsem a zahleděl se na Janičku Veberovou, která stejně jako na předchozích tanečních zábavách vznášela se po parketu v objetí uhlazeného elegána, o kterém se říká, že v soukromí dává pánské společnosti přednost před dámskou. Oběma to slušelo tak náramně, až taková fáma vyvolávala silné pochybnosti, zatímco naprostá ležérnost a klid jejího manžela, který u baru hovořil s panem Haluškou, takovou pověst naopak potvrzovala. Paní Jana se oddávala rytmu s gustem a rutinou profesionální tanečnice a silové pole jejího původu pohlcovalo i jejího partnera, opedeného fámou teplouše. Dalo se dokonce říct, že jejich taneční kreace patřily vždy k tomu nejlepšímu, co se dalo na večírcích a zábavách Sdružení vypozařovat. □

Zdeněk Rotrekl

Zpráva o pádu města

Od jihu postupoval hlouček vojáků v šedivých uniformách směrem k velkému městskému hřbitovu. Obloha svítila modří a jase. Klid ničím neporušitelný ležel na nebi čistě průsvitném.

Od hřbitova se ozval třesk strojných pušek a tři první vojáci z útvaru, jemuž rozkázali dobýt město, padli, jeden naznak, druhý na tvář do prachu silnice znečištěné stádem koní. Ten, který měl oblečené kalhoty v barvě nepřítelově, se skulil do příkopu a chroptěl mezi kameny. Ostatní skočili rychle k hřbitovni zdi a jali se ji přelézat. Za chvíli bylo slyšet hlasité chrčení. Vojáci vytáhli dýky a váleli se po hrobech. Mrtvolny padlých nechali ležet a postupovali dále.

Jeden s dlouhou pistolí pronásledoval nepřítele, který se ukryl ve staré hrobce a zatarasil ji náhrobními kameny. Tu jiný s rukávem od čerstvé krve vyňal dynamitovou nálož s doutnákem a zapálil ji.

Oba utíkali rychle pryč, majíce vytasené zbraně. Skrčili se u hustého cypřiše a sledovali situaci. Pojednou se ozval výbuch. Kruhem do výšky vyletěly kameny hřbitovního zdiva. větve okolních stromů, několik lebek, kusy uniformy a části zetlelých rakví s hlínou.

Bližko u cypřiše pleskl krvavý kus paže.

Zatím od silnice odbočil tank a jel přes zed' vyčistit hřbitov od zbytků nepřátelského odporu. Bořil se jednou stranou hluboko do hlíny a propadal se do starých hrobů. Motor hrčel, posádka na sebe křičela a gestikulovala.

Někdo seskočil s věže tanku na zem, ale propadl se po pás do čerstvého hrobu, z něhož hned vyrazil těžký, tmavomodrý zápacek.

Hora kovů nedaleko se hlasitě smála a sunula se dál.

Některé jednotky dorazily k prvním domům. Lidé zde shromáždění začali volat — sláva —. Krejčí odběhl pro praporek a uvazoval ho na konec opaku visícího se střechy.

Ze sklepa domu stojícího o samotě v poli se ozval výstřel a krejčí padl z prvního poschodí na kočárek se svým dítětem.

Shluklí vojáci se radili, co počít.

Konečně jeden přivlekl plechovku s benzínem a obcházel dům. Druzí se rozhlédli a sňavše pušky vešli do stavení, pravděpodobně dřevníku.

Tam byla před bombardováním skryta žena mlynáře uprchlého z jihu země. Vojáci se jí chopili a trhali s ní šaty. Mlynářka křičela, ale byla už stará a brzo jen sípala. Když byl jeden vykonal, co chtěl, odešel prohlížet stavení.

V rohu za sudem se zkaženými okurkami našel sedmiletého synka

mlynářčina, ležícího břichem na oceľové krabici.

Muž mrštil hochem do druhého kouta na svého přítele a ženu, neboť se chtěl dostat do krabice, domnívaje se, že jsou v ní šperky.

Východní část města byla již z polovice obsazena. Kolem tanků se shromáždil dav a zpíval národní hymnu. Sotva dozněla, vojáci se počali dožadovat vína a kořalky. Ježto jim nikdo nerozuměl, dali se sami na cestu do bytů občanů, v nichž body rozsekávali nábytek. Někteří měli pytle a cpali do nich látky připravené na výměnu za cukr a mouku. Tu na toho, který šel s benzínem zapálit sklep osamělého stavení a vrátil se, aby také něco získal, se pověsila žena v květovaných šatech a prosila ho s pláčem, aby je ušetřil. Byli vybombardováni a teprve nedávno se sem nastěhovali k švagrovi.

Voják ji uchopil do náruče a nesl k pohovce, na níž ležel vlčák. Žena jako v omámení popadala hlasitě dech, blízka bezvědomí. Nebránila se. Zato vlčák shozený na zem mezi střepy vytlučeného okna přiskočil k muži a zakousl se mu plnými čelistmi do levého stehna. Avšak zdálo se, že muž toho nezapozoroval.

Ulicí mezi mrtvolami, sutí zřícených domů a kusy nábytku chodili vojáci s pytlí, jež házeli na nákladní auta, obklopeni dotírajícími lidmi, kteří jim chtěli vyrvat svůj majetek.

Východní silnici postupovala stáda dobytka. Bučení krav se mísilo s výbuchy granátů, křikem týraných žen, pláčem mužů, kteří hleděli za auty, vzdáleným zpěvem hymny a řevem postupujících vojáků.

Z kanalizačního potrubí pálii do zmatku muž ze samopalu, nevšímaje si stáda, které se mu začalo valit přes hlavu.

Vojsko zpité vínem — prošlo právě vinorodými kraji — dosáhlo středu města. Rozbíjeli výkladní skříně pobité dřevem, vytahovali odtud dámské punčochy, bedny s léčivý, psací stroje a házeli vše na nákladní auta.

Místní občané, využivší nastalého bezvládní, se vrhli na ostatní obchody a tahali se o kusy oděvů. Bylo vidět, jak čtyři ženy, nedbajíc nebezpečí, jež jim hrozilo od střel, vlekly harmonium. Měly krky obalené strženými záclonami a mušelínem. Děti z této čtvrtě se bavily zavěšovaním vlajek a hrou kolem vojenských vozů. Vojáci se k nim s něhou schylovali a dávali jim na hlavu své čepice, do nichž drobotina zapadávala až po uši.

U obchodníka s květinami věnčili občané vojáky a vynášeli jim cigarety. Za rohem s hukotem hořícího domu stál skrčen nepřátelský voják s namířenou pancéřovou pěstí. Vystřelil na blížící se tank a snažil se rychle prch-

nout. Vzápětí ho však obstoupily ženy v uniformách, z nichž jedna, vytrhnuvši pistoli, ho začala bít pažbou do obličeje.

Muž křičel se vztyčenýma rukama, žena ho vlekla pustou ulicí až ke klášterní zdi, kde ho zastřelila ranou do zkrvavělé tváře.

Ustupující vyhazovali do povětří vojenské budovy a zapalovali domy. U kavárny Bellevue vzdalo se jich asi deset na milost a nemilost vítězům. Zajatí šli ulicemi a jeden stále opakoval — mama — tata —. Nesl v ruce botu a polní rýček.

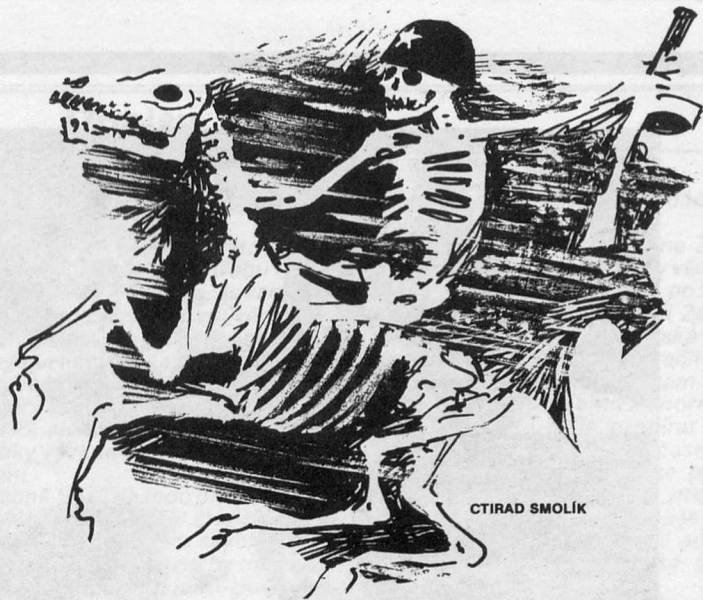
Město obsadila záplava vojáků, tanků a munice, stáda koní a hovězího dobytka. Pluky se připravovaly na noc. Z bytů vytažené peřiny a perské koberce se stlaly také pod koně. Velitel armády dovolil drancování po dobu čtyřadvaceti hodin.

Po třídě Ferdinandově, pak Masarykově, od nynějšíka třída Vítězství, běžela k pozdnímu večeru náhle zešilejší žena, kličkující mezi požáry a rozstřílenými vozy pouliční dráhy. Vyskakovala kolemjdoucím na záda a zpívala.

Mladá matka kráčela mezi stromy, z nichž čněly jen na konci větví roztrhané pahýly. Pod paží nesla zkrvácenou hlavičku svého dítěte. Pták podobný papouškovi poletoval nad nimi, sedaje střídavě na zem a na rameno matky.

Setmělo se už úplně. Hvězdy vyšly jako jasní, křišťáloví andělé a hleděly do vody požárních nádrží, z nichž však nikdo nehasil.

Netopýři v hejnech přilétávali k ohňům, u nichž si vojáci opékali pochytané slepice. Postřelená kočka se vztekala v houští parku. Na druhém konci města nalávali muži do sklenic víno odebrané ze zásob poražených armád. Připíjeli si na osvobození.

CTIRAD SMOLÍK

Střela zabloudivší sem otevřeným oknem rozbila číše a muži spěchali do sklepa.

V parcích a na náměstích plály ohně. Ulice zatarasily desítky obrovských tanků, stovky kolesek naložených trémem. Z města v zázemí se stalo město frontovní. Pluky se rozešly po příbytcích, chtějíce náramkové hodinky, cigarety, kořalku a ženy. Občané, zastrašení a dosud nechápající, prchli do krytů a sklepů. Nechali příbytky napospas.

Několik mladíků s větvíčkami šeríku v rukou a s praporky na kabátech jásalo kolem ženy. Vyzdvihovali ji na ramena.

Den nato, k polednímu, bitva ustala. Půl města bylo již obsazeno, jižní část a východní.

Mrtvolky nepřátel v zelených uniformách ležely u roztržených pytlů s moukou a krupicí, tam, kde je zastihla smrt.

U pověstného městského baru nejnižší třídy ležely tři nedaleko rozbitého vojenského vozíku a koňské kůže. Týdny hladovějící obyvatelstvo řezalo z koně maso v pruzích. S hlavou roztržitou střeplinou granátu, která měla jedno oko vypoulené a druhé vyhrězlé, si hrála holčička kadeřnice. V prachu a úlomcích betonu byla zřetelná cesta, kudy se ranění vlekli, snažíce se dosítnout městských lavic. Jednomu z nich se podařilo usednout, leč smrt ho zaskočila. Měl vyceněné zuby a zelenavě bledou tvář, pokrytou prachem a sedlou krví okolo hlubokých rozchlípených ran. Jeho druhové leželi opodál, dotýkajíc se rty země. Byli okradeni o kabáty a neměli boty.

Dvě stařeny v šátcích přes uši se tahaly o hrnec, který ukradly ve zřícenině hlídané rozdrčenou mršinou psa. A jak se tahaly, jedna z nich jdoucí pozpátku zakopla o mrtvolu a padla napříč přes ni tvář do koňské kůže.

Do lesa za městem odcházela trojčlenná rodina, rozhodnutá zemřít. Sotvaže otec s matkou a téměř dvacetiletou dcerou vkročili do přitímní porostu, dcera se dala do křiku a pláče, že nechce zemřít. Její bledou a jako by několik dní nemytou matku vedl otec, jdoucí uprostřed. Na mýtince poblíž skácených borovic si sedli a vytáhli společně láhev rumu. Ženy dychtivě pily, muž poodešel stranou k borovému chrástí, čistil pistoli a vkládal do ní náboje.

Dcera se pustila do nového nářku a hledala v kožené tašce vínové barvy svou dětskou hračku. Rodina se objímala, plakala a říkali si na shledanou. Otec se pokřižoval a zvedl zbraň.

Městem se rozléhalo volání o pomoc, které zůstávalo bez povšimnutí.

Vyšel měsíc kulatý a mrazivý s tvář jako ve dnech zrození prvního člověka. Opilí chodili kolem obrněných vozů, močili do ohňů a snažili se mu prostřelit čelo.

Zář požárů malovala na nebi podivné znaky.

České filmy na videokazetách! VIDEO EL CANADA LTD uvádí

**vánoční zlevněný prodej pohádek, rodinných
filmů a zábavných pořadů**

**v době od 1. října do 15. prosince tohoto roku
s 20 % slevou**

(sleva nemůže být kumulována s jinými slevami)

Vhodný dárek pod vánoční stromek:

Můžeme nasnímat na video zaslané fotografie, podložit hudbou podle vašeho výběru, eventuálně vašim namluveným komentářem nebo přáním nebo dětskými rozhovory a předsunout před vybraný film jako milé překvapení pro obdarovaného.

A to je naše novinka a nikdo to zatím nedělá a protože jste až dosud byli spokojeni s našimi službami, budete spokojeni i teď!

Informace a objednávky:

**VIDEO EL CANADA LTD
602-587 Talbot St., Ont., N6A 2T2
Canada, Tel. (519) 434-9939**

**Služba Reference Canada
Vám dodá informace
až do telefonního sluchátka**

Otázky ohledně programů a služeb kanadské vlády

Služba *Reference Canada* pomáhá Kanadčanům vyhledat vše, co potřebují vědět o programech a službách kanadské vlády. Vaše místní odbočka služby *Reference Canada* Vám doporučí vládní úřad, který nejlépe zodpoví Vaše otázky. Odpovědi na dotazy jsou k dispozici anglicky i francouzsky, mezi 8.30 - 16.30 hod., pondělí až pátek.

- V Saskatchewanu volejte:
Regina (306) 780-6683
Bez poplatku 1-800-667-7160
- V Britské Kolumbii volejte:
Vancouver (604) 666-5555
Bez poplatku 1-800-663-1381
Zenith 08918 (Atlin)
- V Albertě volejte:
Calgary (403) 292-4998
Edmonton (403) 420-2021
Bez poplatku 1-800-232-9481
- V Manitobě volejte:
CITIZENS INQUIRY SERVICE
Winnipeg (204) 945-3744
Bez poplatku 1-800-282-8060

Reference Canada operates in conjunction with the provincial inquiry service

- V Ontariu volejte:
Ottawa (613) 995-7151
North Bay (705) 476-4910
Toronto (416) 973-1993
Bez poplatku
oblast
Ottawa-Hull 1-800-267-0340
Předvolba
705, 807 1-800-461-1664
Ostatní obyvatelé
Ontaria 1-800-387-0700

- V Quebecu volejte

COMMUNICATION-QUEBEC
Číslo místních stanic vyhledejte v modrých stránkách telefonního seznamu, v sekci Communication Quebec.

Pro mezinárodní hovory bez poplatku vytočte "0" a žádejte Zenith Communication Quebec.

- V provincii Prince Edward Island volejte:

ISLAND INQUIRIES
Charlottetown (902) 368-5050
Bez poplatku 1-368-5050

- V Novém Brunswicku volejte:

NEW BRUNSWICK
INFORMATION SERVICE
Frederickton (506) 453-2525
Bez poplatku 1-800-442-4400

- V Newfoundlandu volejte
St. John's (709) 772-4365
Bez poplatku 1-800-563-2432

- V Nové Scotii volejte
Halifax (902) 426-8092
Bez poplatku 1-426-8092

- V teritoriu Yukon volejte
YUKON INQUIRY SERVICE
Whitehorse (403) 667-5811
Bez poplatku 1-667-5955

Department of
Supply & Services.

Ministère des
Approvisionnement et Services.

Canada

Dopisy

Odcizen od české věci

Nepochybuji, že útok Jana Mertý na exaktní vědy (Západ č. 3/87) v některých případech je pravda; nicméně i ten nejarogantnější vědec nakonec musí přijmout výsledky pokusu, který každý může verifikovat.

Kdyby vy, redakce sestávající z lidí s humanistickým vzděláním, jste věnovali více pozornosti co se píše v "Science News", "Science", "Scientific American" a podobně, věděli byste, že moderní věda čím dál tím víc shromažďuje evidenci (Bellův theorem a experimenty dokazující jeho správnost) spíše ve směru co Merta si myslí — poněkud ve stylu přednewtonovské vědy, než že "život je krátký čas, strávený mezi dvěma nekonečnými konci, biologický robot . . .". A kdybyste nebyli tak nevzdělání, nedovolili byste Mertovi napadat moderní exaktní vědy tím zcela špatným nezodpovědným způsobem jak jste to otiskli.

Váš přístup (a podobně i časopisu Svědectví, který otiskuje ne o moc lepší články D. Vaněčkové) zvětšuje propast mezi dvěma kulturami, exaktní vědeckou a humanistickou, a to by mohl být konec nás všech. Rozhodně mě to odcizuje od české věci, kterou vy, někdy velmi dobře, reprezentujete.

Robert Holub, USA

Záhady kolem ESP

Interview s dr. Janem Mertou (Západ č. 3/1987) je navýsost zajímavý, už jen tím, že nám ho představuje ještě z jiné stránky než jako udatného potápěče, experta hloubkového potápění, doktora experimentální psychologie a zájemce o let do vesmíru (Západ č. 1/1985).

O ESP toho vím jistě mnohem méně než bych měl, většinou z knih (pozdních) dnes již zesnulého A. Koestlera, jehož kritiky moderní vědy dosti připomínají otištěné výroky dr. Mertý. Přes tuto nevýhodu bych byl nerad považován za ty, kteří "z ignorance, ješitnosti, pýchy anebo z nedostatku tolerance pro názory jiných" by chtěli považovat bádání dr. Mertý za neseřídní. Proč však je nutno "o svých výzkumech nebo znalostech týkajících se parapsychologie" se veřejně nezmiňovat? Proč je "mnoho dobrých důvodů" mlčet o ESP? Proč je mysticky naznačena, ale nesdělena, možnost využití jeho poznatků pro špiónážní činnost? Proč je tajemný a nebezpečný experiment týkající se lidského vnímání v egyptském sarkofágu toliko vzpomenuť, ale nepopsán? Proč chybí vysvětlení principu přístroje na zapínání elektrických spotřebičů pomocí myšlenky? Může též někdo jiný, na základě objevu dr.

Mertý, tento přístroj vyrobit, obsluhovat a úspěšně použít?

Možná, že dr. Merta na tyto otázky (a jim podobné) necítí potřebu odpovídat. Pak ať se ale nediví, že vznikala, vzniká a bude vznikat nedůvěra k výzkumům zastřeným pláštíkem nutného utajení, tajemství a nesdělitelnosti. Domnívám se, že hlavní zdroj této nedůvěry pramení nikoliv ze "zabedenosti", ale ze způsobu, jakým jsou výsledky výzkumů předkládány k posouzení.

Osobně bych se moc přimlouval za to, aby dr. Merta sdělil čtenářům Západu víc a otevřeněji o svých výzkumech a znalostech. Jistě by tím vzbudil široký zájem mezi jeho, doufejme, "nezabedenými" krajany.

Aleš Zeman, Kanada

Literatura v Čechách a v exilu

Nedá mi to, abych vám nenapsala několik poznámek k článku Igora Hájka "Záznamy všech dnů" z č. 3/87 Západu. On v podstatě obhajuje či vysvětluje tézi skupiny britských bohemistů, že česká literatura vydávaná v Československu je lepší a zajímavější než emigrační, protože nepolitizuje a zachycuje situaci tak, jak je.

Chápu plně Brity, že literatura bez politiky je jim bližší, protože odpovídá jejich životu a jejich zkušenosti. Ovšem popisovat českou skutečnost bez politiky, ať se jinak přibíh hemží úplatky, hrubostmi, podlézáním a nemoralnostmi, znamená zachytit pár osamocenených jevů bez základní struktury a tvárnosti, kterou politika dává veškerému životu v Čechách. To, co vznikne, visí ve vzduchoprázdnu a má pramalou souvislost s tím, jak lidé skutečně svůj každodenní život vnímají a prožívají. Když jsem žila v Čechách a četla romány, které se odehrávaly v Ústí nad Labem nebo v Praze, měla jsem vtíravý pocit, že jsou odněkud z Marsu, že skutečnost popisovaná v nich s mým životem vůbec nesouvisí. Je to stejné jako posuzovat život v Čechách podle Rudého práva. Četla jsem noviny denně — zřejmě v očekávání jakéhosi zázraku změny — a měla neustále vtíravý pocit, že tady někdo zešlel. Redaktoři stejně jako spisovatelé podávali obraz člověka, který myslí jenom na žaludek, peníze a věci, který nepřemýšlí, nemá morálku, nevnímá krásno, který je plochý jak heslo propagandy.

Když jsme se vystěhovali, začala jsem číst emigrantskou literaturu, bylo to pro mne jako živá voda. Lidé opět začali žít ve svých rozměrech. Politika dostala místo, které jí patří a lidské snažení a touha také. Skutečnost zachycená a žitá se dostaly do souladu a já jsem zjistila, že jsem

zcela normální, což je nádherně osvobodivé.

Když se člověk dostane na Západ, hltá z emigrantské literatury všechno, co je dostupné. Jak ale postupně začne do sebe nasávat duši Západu, začne se pro něj emigrantská literatura, či většina z ní, stávat nečitelnou. Ten rozdíl života tady a tam je tak nápadný, že začne chtít žít normálně, volně, a ne se stále probírat tamní špinou. Na člověka můžou časem přijít různé pohnutky chtít se podívat zpět do Čech, romantické, prestižní, či jen pouhá zvědavost, jestli je to tak, jak si to pamatuje, to snad ani není možné, a to pak literatura působí jako očistná lázeň.

Kdyby čeští autoři mohli psát volněji v Čechách, nemusela by být emigrantská literatura a já bych asi teď nežila v Americe, ale někde u Strakoníc.

Lída Pelcová, USA

Radio Canada International upřesňuje

V aprílovom čísle Západu váš čitateľ J.N.H. upozorňuje na nepresnosť článku "Posloucháte Radio Canada International" (Západ, október 1986) ohľadne titulu jedného zo zamestnancov hotela Banff Spring v provincii Alberta. V odpovedi uvádzate, že k nepresnosti došlo na základe informácie, ktorú ste dostali z Radio Canada International. Na uspokojenie vašich čitateľov i dotýčajných osôb chcem uviesť, že naozaj šlo o nepresnosť zo strany osoby, ktorá vám poskytla informáciu o našich programoch a namiesto správneho prekladu anglického titulu "Technical Director" uviedla len "riaditeľ." V samotnom vysielaní sme sa tejto chyby nedopustili. 23. marca, keď sme rozhovor so spomínaným zamestnancom vysielali, náš hlasateľ ho uviedol slovami: ". . . Dominantou Banffu, ktorý je kromě přírodních krás znám také školou umění, tedy dominantou a symbolem Banffu je obrovský hotel společnosti Canadian Pacific. Ředitelem tohoto hotelu — jmenuje se Banff Springs Hotel — je shodou okolností Čech, pan Ivor Petrák a jeho, dalo by se říci, technickým náměstkem je také Čech, pan Jan Hojer, kterému jsem během svého nedávného pobytu ve Skalistých horách a v Banffu položil několik otázek . . ." Ďalej už nasledoval samotný rozhovor. Ako vidíte, našich posluchačov sme "nedisinformovali", ani sme vo vysielaní nikoho nepovyšili ani nede-gradovali.

Vesna Alince
vedúca Československej sekcie
Radio Canada International

Můžeme vás zainteresovat na bažinách, které vynášejí miliardu dolarů ročně?

Kanadské mokřiny poskytují letní domov téměř všem 45 miliónům severoamerických divokých kachen a jiného vodního ptactva — bohatství v ceně více než jedné miliardy dolarů a 40 tisíc pracovních příležitostí ročně, které přináší v turistice a činnostech souvisejících s divokou přírodou.

Navíc jsou mokřiny domovem mnoha jiných zvířat a jsou to také ekologicky důležitá ochranná pásma . . . zadržují vodu, která přináší užitek okolním územím a pomáhá zamezovat erozi půdy.

Kanadské bažiny, mokřiny a lesní močály bohužel začíná ohrožovat lidská bezohlednost.

Federální a provinční vlády se jaly zakládat ptačí rezervace a pásma chráněné divoké přírody; celkem je nyní chráněno 1,000 čtverečních kilometrů.

Ale zbývá ještě mnoho vykonat.

Jak důležitá je vaše osobní účast na těchto snahách se dozvíte, obrátíte-li se na svůj federální či provinční department pro ochranu divoké přírody nebo na department přírodních zdrojů, nebo konečně na občanskou organizaci pro ochranu přírody.

Nezapomeňte: obětujete-li čas nebo peníze teď, přinese vaše investice Kanadě velký užitek v budoucnosti.

Environment Environnement
Canada Canada

Canada